

# Dongen Groen

**Groenbeleidsplan • Bomenbeleidsplan**

Gemeente Dongen





### **DEEL 1** **3**

#### **GROENBELEIDSPLAN**

Inhoud 5

Bijlage 1 38

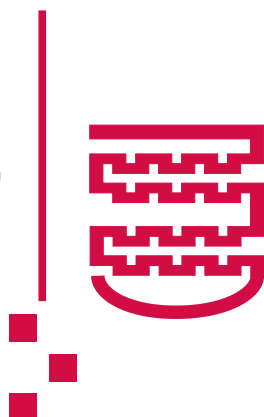
### **DEEL 2** **42**

#### **BOMENBELEIDSPLAN**

Inhoud 44

Bijlage 1 t/m 12 84

Gemeente **Dongen**



# Deel 1

## Groenbeleidsplan



## Colofon

Een samenwerking van:

Team Data

Team Beheer

Team Bedrijfsbureau (boomverzorging)

Team Realisatie en verkeer

Tekstredactie:

Team communicatie

Fotografie:

Gemeente Dongen

Vormgeving:

CASE, Kees Wagenaars

Dongen, juli 2023



# Inhoud

|                                                                 |           |
|-----------------------------------------------------------------|-----------|
| SAMENVATTING                                                    | 6         |
| <b>1 INLEIDING</b>                                              | <b>8</b>  |
| 1.1 Doel                                                        | 8         |
| 1.2 Looptijd                                                    | 8         |
| 1.3 Wat valt onder het beleidsplan                              | 9         |
| 1.4 Link met groenbeheerplan                                    | 9         |
| 1.5 Gespreksavond gemeenteraad en inwoners                      | 9         |
| <b>2 FEITEN EN CIJFERS</b>                                      | <b>10</b> |
| <b>3 VISIE OPENBAAR GROEN</b>                                   | <b>15</b> |
| 3.1 Stedenbouwkundig                                            | 15        |
| 3.2 Biodiversiteit                                              | 16        |
| 3.3 Gezondheid en de openbare ruimte                            | 16        |
| 3.4 Sport en recreatie en de openbare ruimte                    | 17        |
| 3.5 Klimaatadaptatie                                            | 18        |
| 3.6 Sociaal                                                     | 20        |
| <b>4. BELEID PER GEBIEDSTYPE</b>                                | <b>21</b> |
| 4.1 Hoofdontsluiting                                            | 22        |
| 4.2 Fietspaden                                                  | 23        |
| 4.3 Centrumgebied                                               | 24        |
| 4.4 Woongebied                                                  | 25        |
| 4.5 Bedrijventerrein                                            | 27        |
| 4.6 Buitengebied                                                | 28        |
| 4.7 Begraafplaatsen                                             | 29        |
| 4.8 Natuurlijke groengebieden                                   | 30        |
| 4.9 Cultureel groengebieden                                     | 31        |
| <b>5. ONGEWENST GROEN</b>                                       | <b>32</b> |
| 5.1 aanpak invasieve exoten                                     | 32        |
| 5.2 Wortelonkruiden                                             | 33        |
| 5.3 Onkruid op verharding                                       | 33        |
| <b>6 PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE</b>                           | <b>34</b> |
| 6.1 Inwonerparticipatie                                         | 34        |
| 6.2 Externe communicatie                                        | 34        |
| 6.3 Interne communicatie                                        | 34        |
| <b>TOT SLOT</b>                                                 | <b>35</b> |
| <b>WOORDENLIJST</b>                                             | <b>36</b> |
| <i>Bijlage</i>                                                  |           |
| <b>Bijlage 1</b> Uitkomsten gesprekken gemeenteraad en inwoners | <b>39</b> |



# Samenvatting

**Dit groenbeleidsplan is een gids voor hoe we de komende jaren om willen gaan met het openbaar groen van de gemeente Dongen. Wetenschappelijke onderzoeken wijzen uit dat groen het welzijn van mensen positief beïnvloed. Daarnaast komen er steeds meer ontwikkelingen die een duidelijke connectie hebben met groen. Denk daarbij aan klimaatverandering en biodiversiteit.**

De gemeente Dongen bezit circa 17.600 stuks bomen. Daarnaast ruim 52 hectare aan natuurlijke en culturele beplanting, hagen en bos. Verder circa 36 hectare aan gazon en bloemrijk gras en ruim 67 hectare aan bermen.

## Visie op het groen

De visie op de openbare ruimte die in 2019 is vastgesteld bevat een aantal elementen die ook op het openbaar groen van toepassing zijn. De visie bestaat onder andere uit een aantal kernpunten die relatie hebben met ons groenbeleid:

- Groen in zijn algemeenheid is een belangrijke structuurdrager.
- Er moet meer aandacht worden besteed aan biodiversiteit en bloemrijke grasvelden.
- Verkeersveiligheid is een belangrijk item bij de locatiekeuze en het onderhoud van het groen.

Om dit plan tot stand te brengen is ook gesproken met bewoners en de gemeenteraad. Hieruit zijn de volgende uitgangspunten gekomen, waarop het beleidsplan is gebaseerd.

- Omvorming van gazon naar bloemrijk gras ter bevordering van de biodiversiteit
- De regeling om particuliere monumentale/beeldbepalende bomen in stand te houden blijft bestaan.
- Het groen op de representatieve locaties wordt op A-niveau onderhouden, evenals de gazons. De overige locaties op een lager niveau.

## Beleidsaspecten

Dit groenbeleidsplan schetst het kader waarmee groen kan bijdragen aan andere beleidsvelden en vice versa.

De beleidsvelden die aan de orde komen zijn:

- Stedenbouwkundig
- Biodiversiteit
- Gezondheid
- Sport en recreatie
- Klimaatadaptatie
- Sociaal

Niet elke plek in Dongen heeft hetzelfde karakter en de rol van het openbaar groen is niet overal gelijk. Daarom is Dongen opgedeeld in verschillende gebiedstypen. Zo bevordert aantrekkelijk groen langs fietspaden het (gezamenlijke) sporten en recreëren, terwijl dit in de woonwijken een kleinere rol speelt. Daar is groen meer een versterking van de stedenbouwkundige structuur en heeft het een positief effect op de gezondheid. En in parken speelt de sociale kant een grotere rol dan op een bedrijventerrein. In hoofdstuk 4 wordt voor alle gebiedstypen aangegeven welke beleidsvelden van toepassing zijn, welke knelpunten er zijn en hoe hier in de toekomst met het openbaar groen wordt omgegaan.

De volgende gebiedstypen worden onderscheiden.

- Hoofdontsluiting
- Fietspaden
- Centrumgebied
- Woongebied
- Bedrijventerrein
- Buitengebied
- Begraafplaatsen
- Natuurlijke groengebieden
- Culturele groengebieden

# Samenvatting

## Ongewenst groen

De bestrijding van invasieve exoten vraagt extra aandacht. Het Landelijk protocol *omgaan met Aziatische duizendknopen* biedt handvatten om verspreiding van Aziatische duizendknopen tegen te gaan en de duizendknopen te beheersen en verwijderen. De gemeente Dongen gebruikt dit protocol. Ter voorkoming van wortelonkruiden in beplantingen wordt bij de aanleg vooral aandacht besteed aan een uitgangssituatie met schone, wortelonkruidvrije, grond.

## Participatie en Communicatie

Het groenbeleid, en daarmee het groenbeeld, veranderd. Minder aangeharkte en strak gemaakte groenvoorziening ten gunste van meer natuurlijke beplantingen, bloemenweides en biodiversiteit. De komende jaren wordt vooral ingezet om duidelijk te communiceren waarom deze verschuiving plaatsvindt. Met name het onder de aandacht brengen van de voordelen voor de natuur is een belangrijk middel om draagvlak te creëren.

Afgelopen jaren zijn diverse succesvolle inwoner-initiatieven uitgevoerd. Er zijn geveltuintjes aangelegd, in de meester Jansenweg is samen met de omwonenden het openbaar groen aangelegd en in de Beljaart is een permacultuur gecreëerd. Dit soort initiatieven versterkt de sociale contacten in de buurt en gaan we in de toekomst ook omarmen.





# 1 Inleiding

Dit is het groenbeleidsplan van de gemeente Dongen. In dit plan staat hoe de gemeente de komende jaren het openbaar groen in Dongen, 's Gravenmoer, Klein-Dongen en Dongen-Vaart wil ontwikkelen. Het plan gaat over het bestaande groen, maar ook over groen dat we nog willen ontwikkelen.

Groen is een koepelterm die in dit document gebruikt wordt om alle groene elementen in de gemeenten te duiden. Dat zijn onder andere parken, bedrijfsterreinen, gemeentelijke bossen, bomenlanen, grasvelden en speelvelden.

In hoofdstuk 2 is aangegeven hoeveel openbaar groen de gemeente Dongen in beheer heeft en hoe de verdeling over de gemeente is. Dongen is een groene gemeente, waarbij het groen altijd op korte afstand van de woningen ligt.

Groen is goed voor de gezondheid van mensen. Daarnaast komen er steeds meer ontwikkelingen die een duidelijke connectie hebben met groen. Denk daarbij aan klimaatverandering en biodiversiteit.

De grote waarde die groen speelt in ons leven wordt steeds duidelijker. Een park kan mooi zijn, gebruikt worden om te spelen of sporten, een functie hebben in het opvangen van de effecten van klimaatverandering (zoals wadi's) of een plek een plek waar buurtgenoten elkaar ontmoeten. Ook het onderhoud en beheer van het groen verandert. De flora en fauna vraagt om natuurlijker onderhoud. Beter afgestemd op het huidige klimaat en passend bij de biodiversiteit.

## 1.1 Doel

Het doel van het groenbeleidsplan is om kaders te stellen voor de wijze waarop het openbaar groen binnen de gemeente gestalte krijgt. In dit plan zijn de verschillende onderdelen van de beleidskaders, waaronder de Visie op de openbare ruimte uitgewerkt.

## 1.2 Wat valt onder het beleidsplan?

Voor een juiste duiding is het belangrijk aan te geven op welk groen dit beleidsplan betrekking heeft.

*Wat wel?*

- **Alle gemeentelijke groenvoorzieningen**, zowel in stedelijk als in het landelijk gebied; Denk bijvoorbeeld aan groen in de straten, parken in wijken, bermen in het buitengebied en natuurlijke gebieden zoals de Ecologische verbindingszone (EVZ).
- **Gemeentelijke begraafplaatsen**: begraafplaats De Kremer aan de groenstraat in Dongen en de begraafplaats aan de Julianalaan in 's Gravenmoer.
- **Onkruid op verharding**: in Dongen is het bestrijden van onkruid op verharding een verantwoordelijkheid van groenbeheer. Om deze reden maakt het onderdeel uit van dit plan.
- **Waterpartijen**: de meeste waterpartijen in de gemeente Dongen vallen onder beheer van het waterschap omdat ze een functie hebben in de waterhuishouding van de omgeving, zoals in de wijk de Biezen de Hoge Akker en de Beljaart. Een enkele waterpartij valt onder verantwoordelijkheid van de gemeente, zoals de Kanovijver, de vijver aan de Mgr. Schaepmanlaan en de vijvers in 's Gravenmoer en in West 2. Waterpartijen vormen een eenheid met de groene omgeving. Om die reden nemen we ze mee in dit beleids- en beheerplan.
- **Groene klimaatadaptieve maatregelen**: dit zijn bijvoorbeeld WADI's of maaiveldverlaging en zijn onderdeel van het openbaar groen. Deze hebben een heel duidelijke nevenfunctie. Zolang de voorziening onderdeel uitmaakt van het openbaar groen en geen bijzondere beheermaatregel nodig heeft, is het onderdeel van het groen in het groen- beleidsplan.
- **Bomen**: een aparte categorie vormen de bomen. Een bijzonder belangrijk element binnen het groen. Ze vormen immers de ruggengraat van de groenvoorziening. Om die reden is voor bomen een apart beleidsplan opgesteld, dat wel onlosmakelijk deel uit maakt van het groenbeleidsplan.

# 1 Inleiding

*Wat niet?*

**Sportvelden** vallen niet onder dit beleidsplan. Deze zijn vaak niet of maar beperkt openbaar toegankelijk en soms ook geprivatiseerd.

## 1.3 Looptijd

De looptijd van het groenbeleidsplan is 10 jaar. Een periode die een bepaalde mate van continuïteit geeft en daarnaast ook te overzien is. We kiezen voor een tussentijds actualisatie als zich in deze periode belangrijke ontwikkelingen voordoen..

## 1.4 Link met groenbeheerplan

Bij dit groenbeleidsplan hoort een groenbeheerplan. In het groenbeheerplan staan concrete onderwerpen en beheeraspecten om het beleid uit te voeren. Ook staat in het groenbeheerplan aangegeven op welke manier en met welke middelen het groen duurzaam in stand gehouden wordt.

## 1.5 Gespreksavond gemeenteraad en inwoners

In januari 2022 is er een gespreksavond geweest met leden van de gemeenteraad en inwoners over een aantal keuzemogelijkheden in het groenbeleid.

De uitkomst van deze avond is dat:

- verder ingezet moet worden op de omvorming van gazon naar bloemrijk gras ter bevordering van de biodiversiteit
- de gemeente eigenaren van monumentale/beeldbepalende bomen een regeling blijft aanbieden die de instandhouding van deze bomen ondersteund.
- het groen op de representatieve locaties, zoals de winkel- en dorpscentra op A-niveau onderhouden blijven en de gazons in heel de gemeente op A-niveau worden onderhouden

De uitkomst van deze avond is meegenomen in dit beleidsplan. In bijlage 1 staat een verslag van de avond.



## 2 Feiten en cijfers

In de onderstaande tabel is aangegeven hoeveel openbaar groen de gemeente Dongen in beheer heeft. Op de kaartjes is te zien hoe dit verdeeld is over de gemeente. Dongen is een groene gemeente, waarbij het groen altijd op korte afstand van de woningen ligt.

### *Visie Openbare ruimte:*

In het centrum en uitgesproken culturele gebieden continueren we een hoog onderhoudsniveau en passen we fraaie, bloem- en kleurrijke beplanting toe.

| Beplantingstype        | Omschrijving                                                                                                                                                                                                                                               | hoeveelheid            |
|------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|
| Bomen                  | Houtige gewassen met een of meerdere stammen en een kroon.                                                                                                                                                                                                 | 17.600 stuks           |
| Culturele beplanting   | Houtige opgaande beplanting die onderverdeeld wordt in bodembedekkende beplanting, rozen, vaste planten en heesterbeplanting. Deze beplanting heeft een intensief onderhoud nodig. Dat betekent dat er meerdere keren per jaar onderhoud wordt uitgevoerd. | 120.300 M <sup>2</sup> |
| Hagen                  | Dit is de beplanting die jaarlijks 2 keer in een blok wordt geknipt.                                                                                                                                                                                       | 72.000 M <sup>2</sup>  |
| Natuurlijke beplanting | Bestaande uit onder andere bosplantsoen en houtwallen van boom en struikvormers. Dit wordt extensief onderhouden.                                                                                                                                          | 212.000 M <sup>2</sup> |
| Bos                    | Bestaat voornamelijk uit bomen en vergt geen intensief onderhoud, maar onderhoud is alleen nodig voor de instandhouding.                                                                                                                                   | 121.600 M <sup>2</sup> |
| Gazon                  | Hiermee worden de intensieve grasvelden bedoeld, die in het groeiseizoen 1 à 2 wekelijks worden gemaaid.                                                                                                                                                   | 337.550 M <sup>2</sup> |
| Bermen                 | Extensief gras, buiten de bebouwde kom, voornamelijk langs wegen. Dit gras wordt jaarlijks 1 à 2 keer gemaaid en afgevoerd. Vanwege ver-                                                                                                                   | 617.700 M <sup>2</sup> |
|                        |                                                                                                                                                                                                                                                            |                        |
|                        |                                                                                                                                                                                                                                                            |                        |
|                        |                                                                                                                                                                                                                                                            |                        |

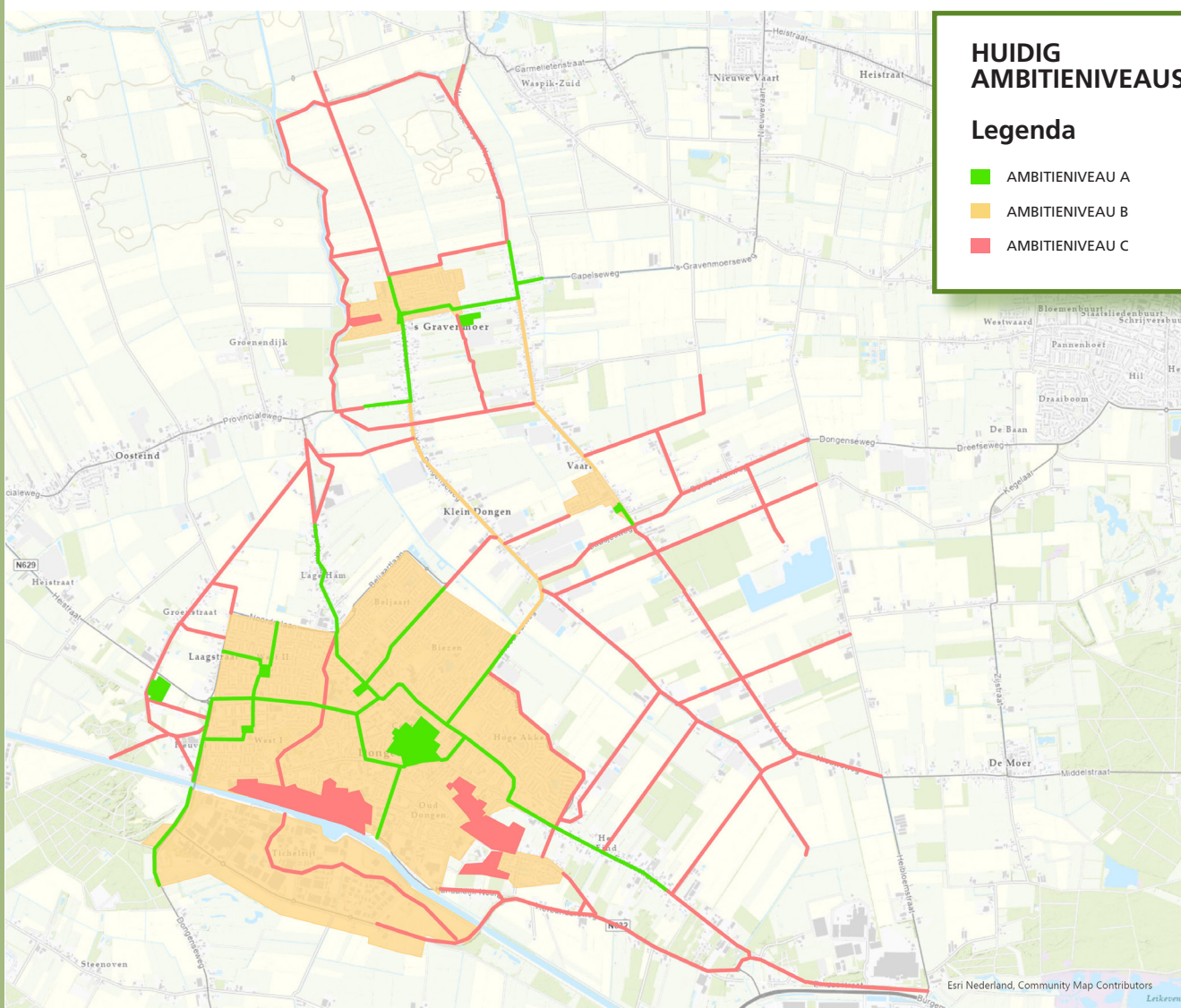
### **Kwaliteitsniveau groenonderhoud**

Het groenonderhoud binnen de gemeente Dongen wordt uitgevoerd op basis van de Beeldkwaliteitscatalogus van het CROW. Dit houdt in dat het onderhoud wordt uitgevoerd op basis van hoe het eruit ziet. Dit betekent dat in sommige straten vaker onderhoud nodig is dan in andere straten. In de Beeldkwaliteitscatalogus is vastgelegd welk beeld past bij welk ambitieniveau en bij hoeveel onkruid er moet gaan worden geschoffeld.

In 2016 zijn de ambitieniveaus voor het groenbeheer in de gemeente Dongen vastgesteld op basis van deze catalogus. Uitgangspunt hierbij was het groenstructuurplan. Na hier een aantal jaren mee gewerkt te hebben, blijkt dat het onderhouden van de hoofdwegen op A niveau relatief veel onderhouds capaciteit vraagt. Het hoge onderhoudsniveau wordt echter niet zo beleefd. Deze inzet kan beter worden ingezet op de representatievere locaties. Daarom wordt overgegaan op de ambitieniveaus zoals hieronder is weergegeven.

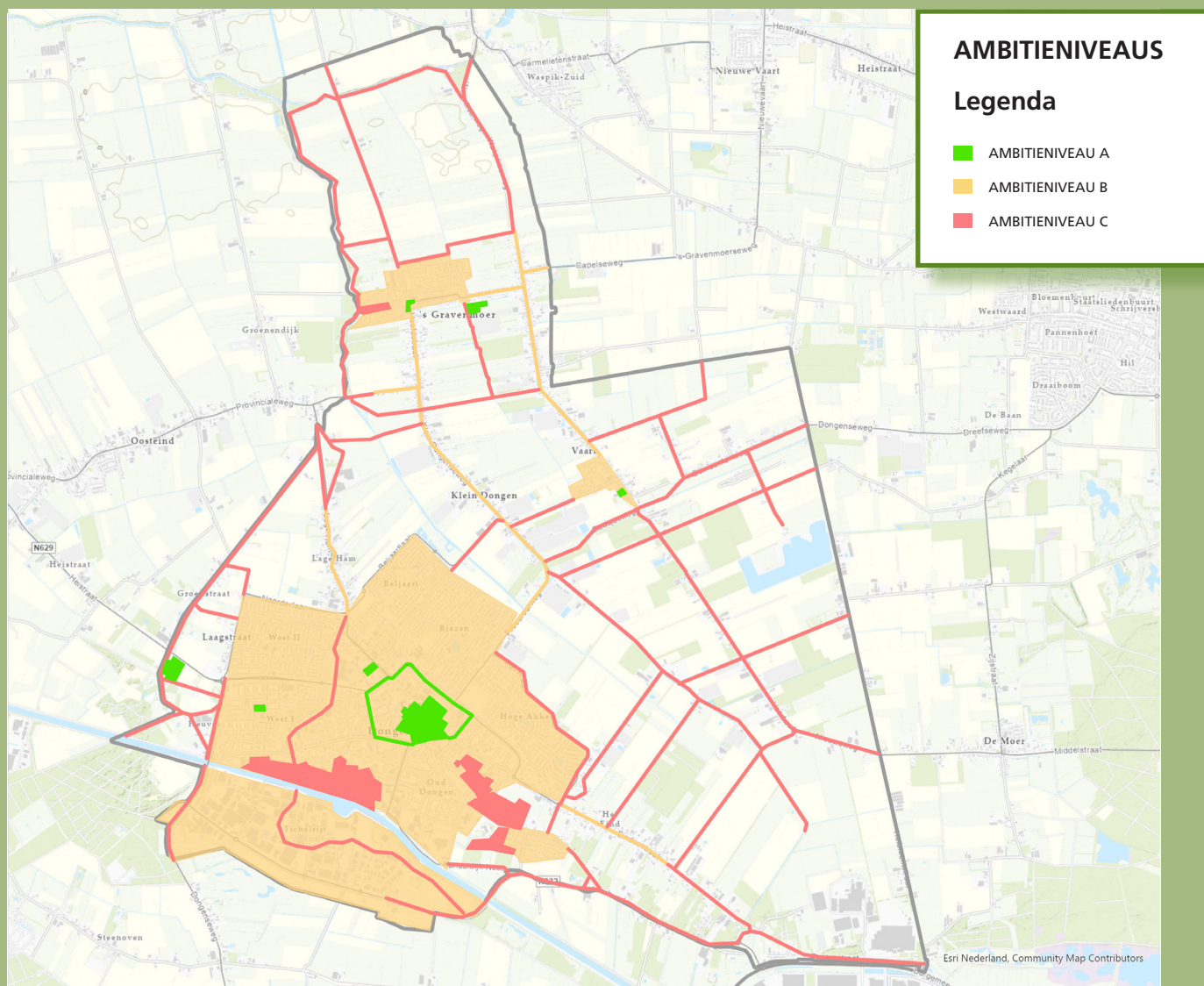
## 2 Feiten en cijfers

| Huidig ambitieniveau                           |           | Vast te stellen ambitieniveau                |                      |
|------------------------------------------------|-----------|----------------------------------------------|----------------------|
| Locaties                                       | Niveau    | Locaties                                     | Niveau               |
| Centrumgebieden, begraafplaatsen en hoofdwegen | A (hoog)  | Centrumgebieden en begraafplaatsen           | A (hoog)             |
| Woonwijken en bedrijventerreinen               | B (basis) | Hoofdwegen, woonwijken en bedrijventerreinen | B (basis)            |
| Buitengebied en natuurlijke groene gebieden    | C (laag)  | Buitengebied en natuurlijke groenge bieden   | C (laag)<br>C (laag) |



*Kaart 1: Huidige ambitieniveaus.*

## 2 Feiten en cijfers

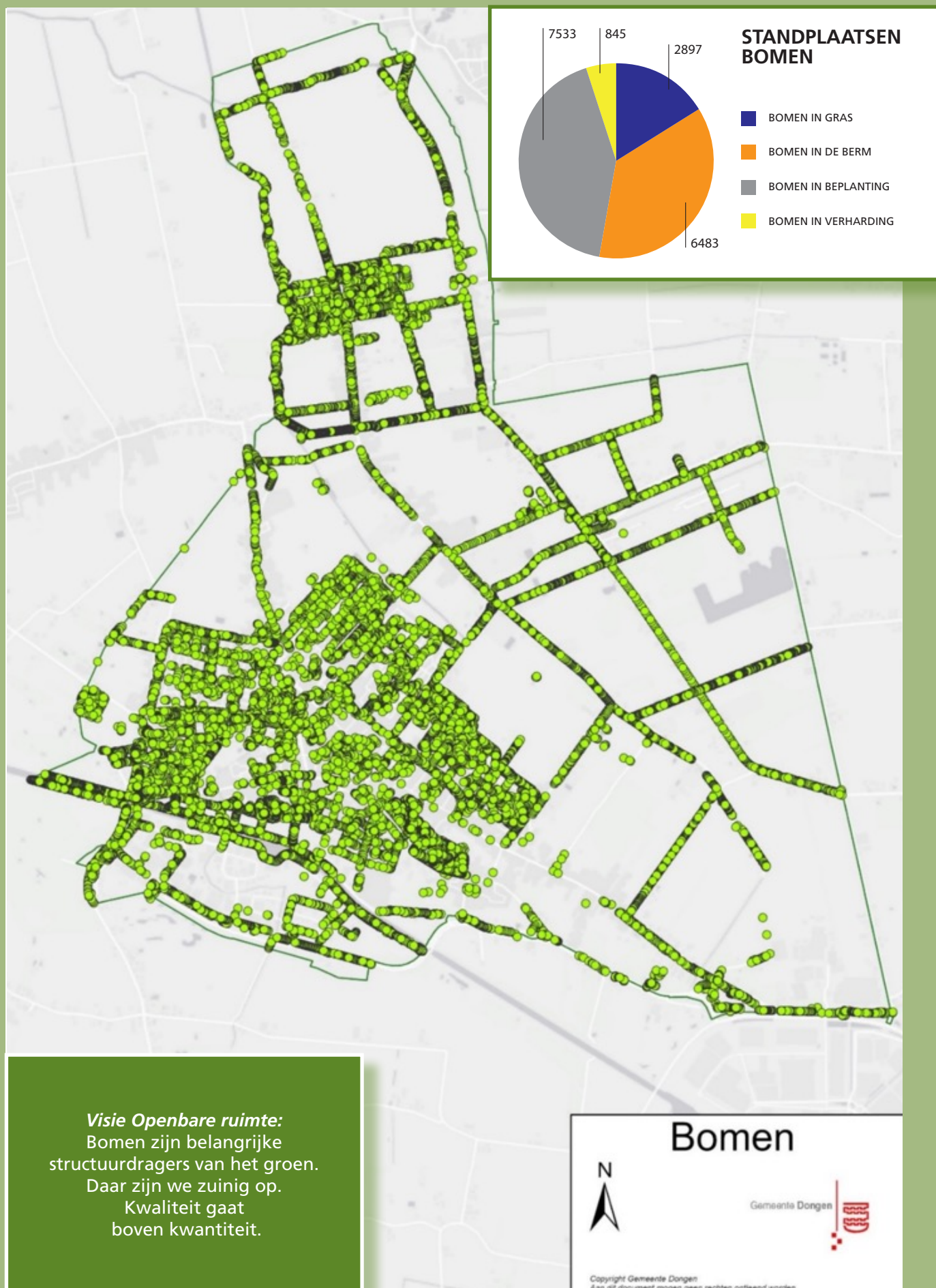


*Kaart 2: Vast te stellen Ambitieniveau.*

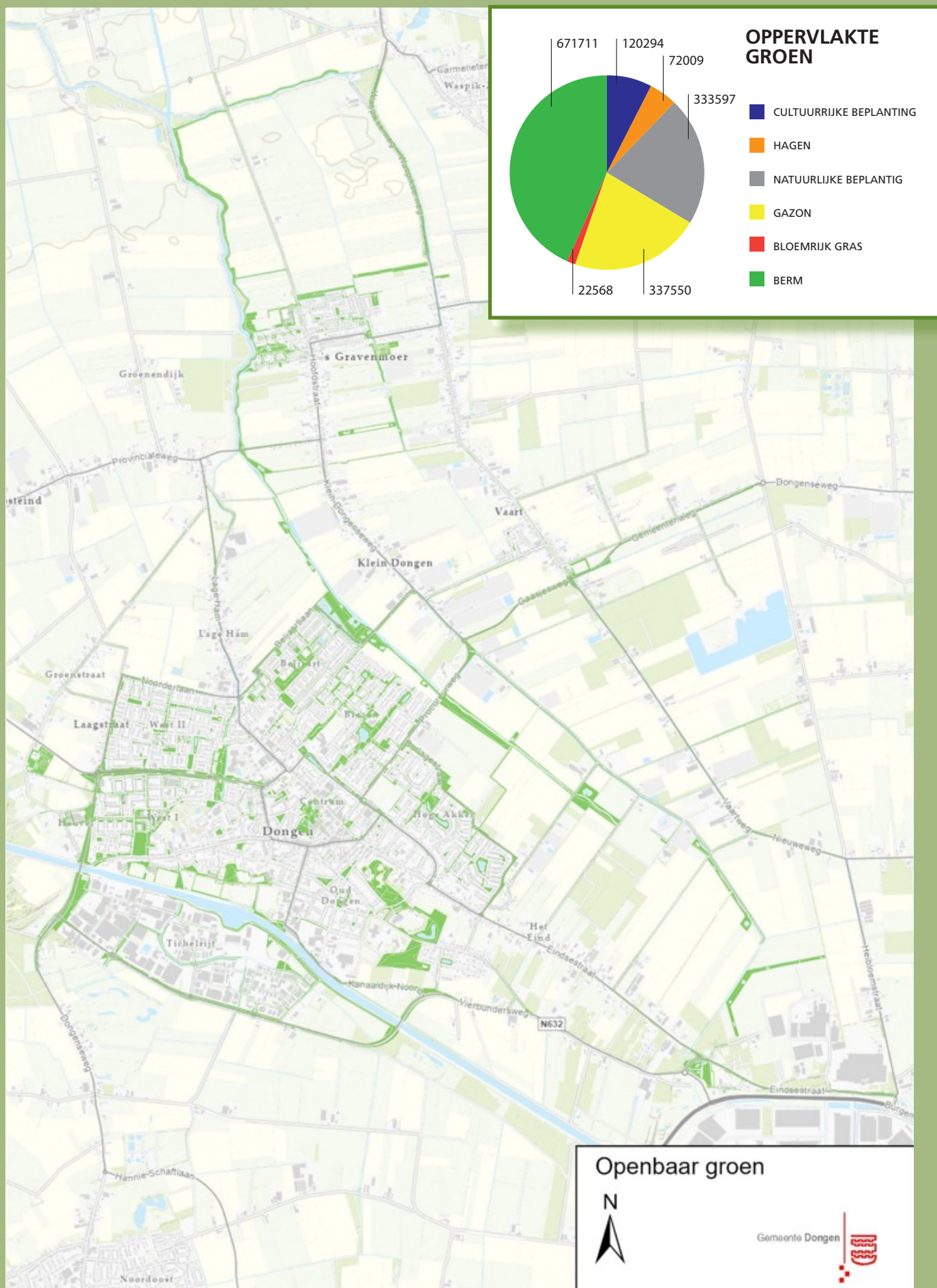
Binnen deze ambitieniveaus kunnen ook nuanceringen worden aangebracht. Zo wordt het bosplantsoen en de bloemrijke grasvelden in een A-gebied op een lager niveau onderhouden.



## 2 Feiten en cijfers



## 2 Feiten en cijfers





### 3 Visie openbaar groen

In 2019 is de Visie op de openbare ruimte door de gemeenteraad vastgesteld. In deze visie staan meerdere beleids- en uitgangspunten die gericht zijn op (de ontwikkeling van) het groen in de gemeente Dongen of hier een raakvlak mee hebben. Deze beleids- en uitgangspunten vindt u in tekstblokken door het document heen.

In de visie is aandacht voor het behoud en ontwikkeling van een kwalitatief hoogwaardige bomenstructuur. De visie bestaat uit een aantal kernpunten:

- Groen in zijn algemeenheid is een belangrijke structuurdrager.
- Er moet meer aandacht worden besteed aan biodiversiteit en bloemrijke grasvelden.
- Verkeersveiligheid is een belangrijk item bij de locatiekeuze en het onderhoud van het groen.

#### **De visie openbaar groen in andere beleidsvelden**

Dit groenbeleidsplan schetst het kader waarmee groen kan bijdragen aan andere beleidsvelden en vice versa. De beleidsvelden die van invloed zijn op de openbare ruimte worden hier beschreven. Dongen is opgedeeld in verschillende gebiedstypen, omdat niet elk gebiedstype om eenzelfde soort beleid vraagt. In hoofdstuk 4 zijn per gebiedstype de belangrijkste beleidsvelden uitgewerkt. Per beleidsveld is aangegeven hoe het groen kan bijdragen om dit beleidsveld te versterken.

#### **3.1 Stedenbouwkundig**

De stedenbouwkundige opzet van een bepaald gebied hangt vaak samen met de periode waarin het woongebied is ontwikkeld. Hieronder worden de verschillende periodes beschreven.

De kern Dongen bestaat uit historische delen van enkele honderden jaren oud en wijken die in verschillende perioden daarna zijn gebouwd. De oudste delen bevinden zich rondom de oude kerk in de Kerkstraat, het centrumgebied en de ontginningslinten zoals de Lage Ham en Eindsestraat. In deze gebieden ontbreekt het vaak aan openbaar groen en is het groen met name in de grote achtertuinen te vinden.

In de jaren '50 tot en met '70 is Dongen flink uitgebreid. De bomen- en prinsessenbuurt kenmerkt zich door smalle straatprofielen waarin grote bomen zijn geplant. Dit geeft een mooi groen beeld, maar doordat deze vaak in de trottoir staan heeft dit al voor veel problemen geleid ivm de doorgang en wortelopdruk. Meerdere straten zijn daarom al opnieuw ingericht. De wijken die daarna zijn gebouwd kregen een mix van ruime opgezette groene straten en smalle straten waarbij geen groen aanwezig is, of enkel met bomen in de trottoirs. Vanaf de jaren '90 werd het groen meer geconcentreerd in grotere parken en werden de bomen niet meer in het trottoir geplant, maar veelal in groenstroken.

's Gravenmoer is op een heel andere manier opgebouwd dan Dongen. Ook hier ligt de oorsprong in een oude lintbebouwing langs de Vaartweg en Hoofdstraat. Beide straten vormen mooie lanen met een monumentale bomenstructuur.

Vanaf de jaren '50 is 's Gravenmoer uitgebreid met straten waarin nauwelijks openbaar groen aanwezig is. Hier kwam in de jaren '70 verandering in door de aanleg van de Kerkwijk, die zich kenmerkt door wonen in een bosrijke omgeving. De wijken Lange Veertel en Elzenweide zijn in de jaren '80 en '90 gebouwd en hierbij is de groenstructuur opgezet rondom grote waterpartijen.

Dongen-Vaart is een kleinere landelijke kern. De Vaartweg in Dongen-Vaart sluit aan bij het bebouwingslint van 's Gravenmoer, waarbij ook de turfvaart met karakteristieke bomenrijen domineert.

In de jaren '80 en '90 is een wijkje gebouwd. Hier is weinig openbaar groen aanwezig, en zijn het de particuliere voortuinen die voor de groene uitstraling zorgen.

De laatste woningbouw dateert uit 2010. Hier is meer openbaar groen aanwezig en ook enkele grasveldjes die zorgen voor speelmogelijkheden in de wijk.



## 3 Visie openbaar groen

### 3.2 Biodiversiteit

Onder biodiversiteit verstaan we de verscheidenheid aan levensvormen in een bepaald gebied of ecosysteem. Biodiversiteit is van belang voor het voortbestaan van mens, dier en plant. Voor bijvoorbeeld voedsel, bouwmaterialen en warmte zijn wij voor een groot deel afhankelijk van de natuur. Maar ook voor het bestuiven van planten, het zuiveren van de lucht en het water is de biodiversiteit van levensbelang. Wegvallen van een soort kan verstrekkende gevolgen hebben voor het gehele ecosysteem.



Foto 3: Ecologische verbindingszone (EVZ)

#### *Eikenprocessierups en de buxusmot*

Biodiversiteit is de beste bestrijding voor de eikenprocessierups of de buxusmot. Door een goede diversiteit aan dieren en planten ontstaat er een stabiele en veerkrachtige situatie waarin het nauwelijks mogelijk is dat één diersoort de overhand kan nemen en daarmee een plaag of overlast kan veroorzaken. De gemeente Dongen streeft daarom naar het verhogen van de biodiversiteit. Praktisch gezien betekent deze ambitie dat de gemeente Dongen een grotere variatie van inheemse planten en dieren op haar grondgebied wil.

#### *Ecologische Verbindingszone*

Met de aanleg van de Ecologische Verbindingszone (EVZ) vanaf de Bosweg tot aan 's Gravenmoer, is een mooie start gemaakt om de biodiversiteit te verhogen. Daarnaast is de voorbereiding gestart om onder de naam Wildertse Arm achter bedrijventerrein De Wildert een ecologische verbindingszone aan te leggen die de bestaande ecologische zone verbindt met Huis te Heide, Boswachterij Dorst en het zuiden van Brabant.

In 2020 is een samenwerkingsverband ontstaan tussen het Waterschap, Staatsbosbeheer en diverse gemeenten om de bermen en sloten in het buitengebied op een meer ecologische manier te gaan maaien. Dit is een vorm van het verhogen van de biodiversiteit.

#### *Biodiversiteit binnen de bebouwde kom*

Binnen de bebouwde kom van Dongen liggen goede kansen voor het verhogen van de biodiversiteit. Met name bij de gras- en kruidachtige vegetaties. Dit is ook besproken op de gespreksavond met de gemeenteraad en inwoners, zie bijlage 2. Momenteel liggen op veel plaatsen intensief gemaaide grasoppervlakten met een beperkt aantal grassoorten. Deze zijn op verschillende locaties om te vormen tot zogenaamde bloem- en kruidenrijk grasland. Bloem- en kruidenrijk grasland is de algemene aanduiding voor een vegetatie met een relatief grote verscheidenheid aan grassen en één- en meerjarige kruidachtige planten. Dit type vegetatie trekt door de aanwezigheid van nectar en stuifmeel en de grote variatie allerlei soorten insecten aan, die op hun beurt weer andere vogel- en diersoorten aantrekken.

### 3.3 Gezondheid en de openbare ruimte

De fysieke omgeving is sterk van invloed op de gezondheid van onze inwoners. Een aantrekkelijke buurt (met parkjes en bankjes) draagt bij aan het ontmoeten van mensen in de buurt en zorgt bovendien voor beweging. In de sportvisie van Dongen staat ook opgenomen dat Dongen een uitnodigende, veilige, beweegvriendelijke openbare ruimte heeft die bijdraagt aan een gezonde leefomgeving voor alle inwoners.

### 3 Visie openbaar groen

#### *Ambitie*

Samen met de andere gemeenten in Midden-Brabant hebben we op het gebied van publieke gezondheid de ambitie om een gezonde, toegankelijke en uitnodigende omgeving te creëren voor jong en oud. We willen de positieve invloeden van de fysieke en sociale leefomgeving op gezondheid optimaal benutten door deze gezondheidseffecten bij de inrichting van de omgeving zwaar mee te laten wegen. Een groene leefomgeving is een omgeving waar mensen zich prettig voelen, die uitnodigt tot beweging en een positieve invloed heeft op de gezondheid. In een groenere omgeving hebben mensen minder klachten en voelen zij zich zowel psychisch als fysiek gezonder. Groen zorgt ook voor minder agressie en betere leerprestaties. We willen de omgeving zo in te richten dat de leefstijl positief beïnvloed wordt en de gezonde keuze de makkelijke keuze wordt.

#### *Sportvisie:*

Dongen heeft een uitnodigende, veilige, beweegvriendelijke openbare ruimte, die bijdraagt aan een gezonde leefomgeving voor alle inwoners.

Positief, hebben een gezond gewicht en sporten en bewegen in een gezonde omgeving.

Sportparken hebben in 2039 een open karakter, worden multifunctioneel gebruikt en hebben voldoende capaciteit.

In 2039 is er een leisure ring 'Kern in Beweging' en 'Buiten bereikbaar'.

Sportaccommodaties en de omringende openbare ruimte sluiten op elkaar aan.

#### **3.4 Sport en recreatie en de openbare ruimte**

In Dongen zijn goede binnen- en buitensportvoorzieningen. Het aanbod sluit goed aan bij de behoefte. Voorzieningen worden creatief ingezet voor de kern of de wijk en hebben daardoor een goede bezetting.

#### *Bewegen in het buitengebied*

Het buitengebied heeft al veel te bieden op het gebied van bewegen. De ecologische verbindingzone (EVZ) biedt alle ruimte voor ongeorganiseerde sporters. Net als het fietspad aan de Kanaaldijk. Er missen echter verbindingen, die we in de toekomst graag willen realiseren.

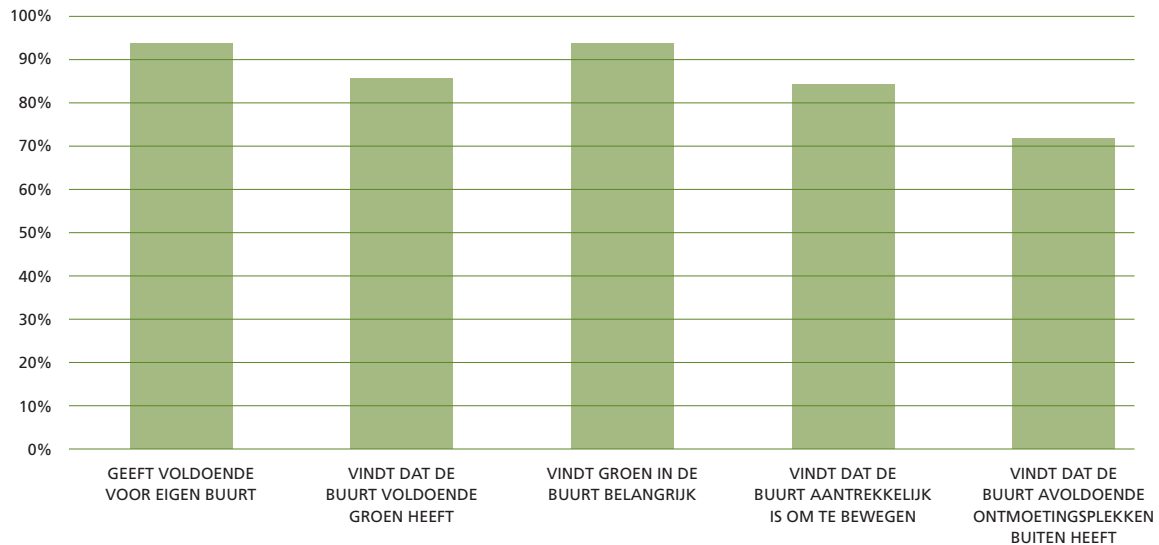
- Een recreatieve route rondom Dongen, (Leisure Ring).
- Een voet-fietsroute door 't Blik,
- Een wandel-fietsverbinding van de EVZ met de Kanaaldijk.
- Een wandel-fietsverbinding aan de oostkant de EVZ, richting de Wildert, naar het fietspad aan het kanaal. Waar mogelijk sluiten we aan bij de bestaande wandel- en fietsroutes.

Uit een onderzoek dat de GGD in 2020 heeft uitgevoerd blijkt dat de inwoners van Dongen voldoende tevreden zijn over het groen in de omgeving.

De onderstaande tabel geeft de uitkomst van dit onderzoek weer.

### 3 Visie openbaar groen

#### MENINGEN OVER DONGEN 2020



Figuur 1: Meningen van inwoners (Bron: GGD Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020)

#### 3.5 Klimaatadaptatie

Het klimaat is aan het veranderen en dat leidt tot meer extreme weersomstandigheden. Er vallen vaker en meer heftige buien met veel meer neerslag dan we gewend waren. Deze wisselen weer af met extreem lange droge perioden. De modellen van het KNMI laten zien dat het de komende jaren warmer wordt en dat deze ontwikkeling al ingezet is.

##### Droogte en wateroverlast

Onze openbare ruimte en openbaar groen moet bestand zijn tegen deze extreme weersomstandigheden. Het (hemel) watersysteem en de afvalwaterketen moet de neerslag zo goed als mogelijk kunnen verwerken. De grondwatervoorraad moet daarbij voldoende zijn om langdurig droge perioden te kunnen overbruggen zonder dat dit tot grondwateroverlast leidt. Dat gaan we op de volgende manieren doen:

- afkoppelen van regenwater: dit zorgt ervoor dat het rioolstelsel minder wordt belast (voorkomen van wateroverlast) en in de bodem kan wegzakken naar het grondwater (bestrijden van droogte);
- Wadi's aanleggen;
- Beter afstemming plantsoorten: we passen plantsoorten toe die geschikt zijn voor een specifieke ondergrond of beter bestand zijn tegen lange periode van droogte. Watergeven van beplanting kan hiermee worden voorkomen of beperkt.

##### Hittestress

Steeds hogere temperaturen die ook vaak langere aanhouden zorgen voor problemen. Dit heet hittestress. Een aantal plekken in Dongen is gevoelig voor hittestress. Dit zijn vooral de locaties waar verhoudingsgewijs de meeste verharding of bebouwing aanwezig is ten opzichte van groen.

In figuur 2 is goed te zien dat delen van het centrum en Tichelrijt in de problemen komen bij warm weer. Toevoegen van openbaar en particulier groen op deze locaties kan hier een oplossing bieden.



Foto 4: WADI voor regenwateropvang



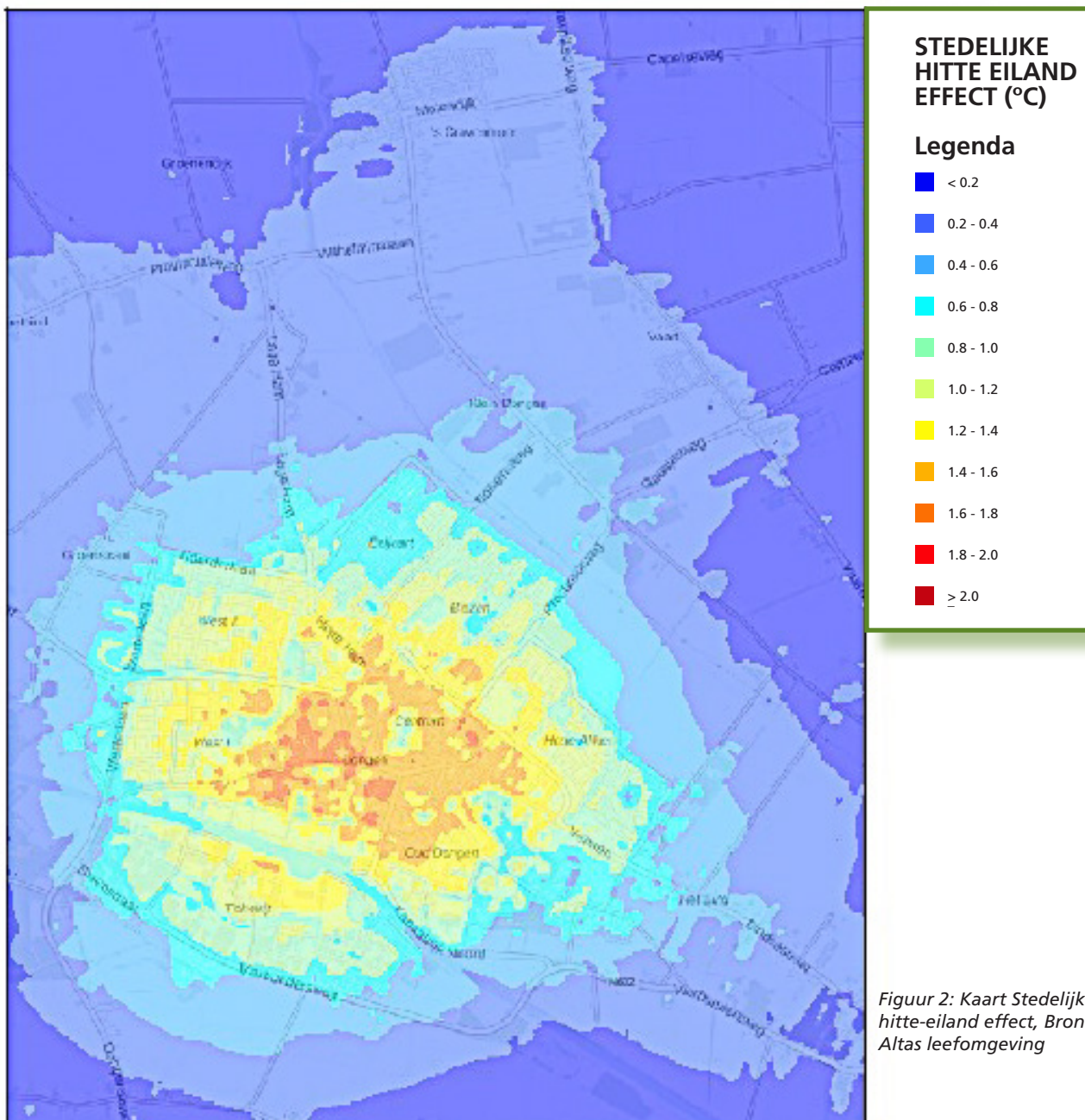
### 3 Visie openbaar groen

We moeten ervoor zorgen dat er voldoende plekken zijn waar wij tijdens warme perioden verkoeling kunnen vinden.

Door water op te vangen in het openbaar groen ontstaat er ook een verdampingsbron is voor het groen (bestrijden hittestress). Bomen zijn de airco's van de straat. Water en groen zijn daarmee de sleutel voor een klimaatbestendige woonomgeving. De komende jaren wordt dan ook zeker ingezet op het planten van bomen en het aanleggen van wadi's waar dat mogelijk is.

Het nemen van klimaatmaatregelen vraagt om een integrale afstemming tussen de verschillende beleidsterreinen binnen de openbare ruimte waaronder het waterbeheer. Een goed voorbeeld van een klimaatmaatregel is het verlagen van het plantsoen voor berging van hemelwater om te veel aan regenwater op te vangen, tijdelijk te bufferen en te infiltreren.

## Stedelijk hitte-eiland effect



## 3 Visie openbaar groen

### 3.6 Sociaal

De openbare ruimte is bij uitstek een gebied waar mensen elkaar bewust of onbewust kunnen ontmoeten. Met name het openbaar groen vervult hier een belangrijke rol in. Mensen maken samen een ommetje, laten hun hond uit of houden hun kinderen in de gaten bij een speelvoorziening. Daarmee draagt het bij aan het sociale welzijn van de inwoners.

Naast de positieve sociale aspecten kan groen ook negatieve sociale aspecten hebben. Denk bijvoorbeeld aan te hoge beplanting, waardoor sociale controle niet meer mogelijk is. De inrichting van het groen mag nooit zorgen voor een gevoel van onveiligheid.

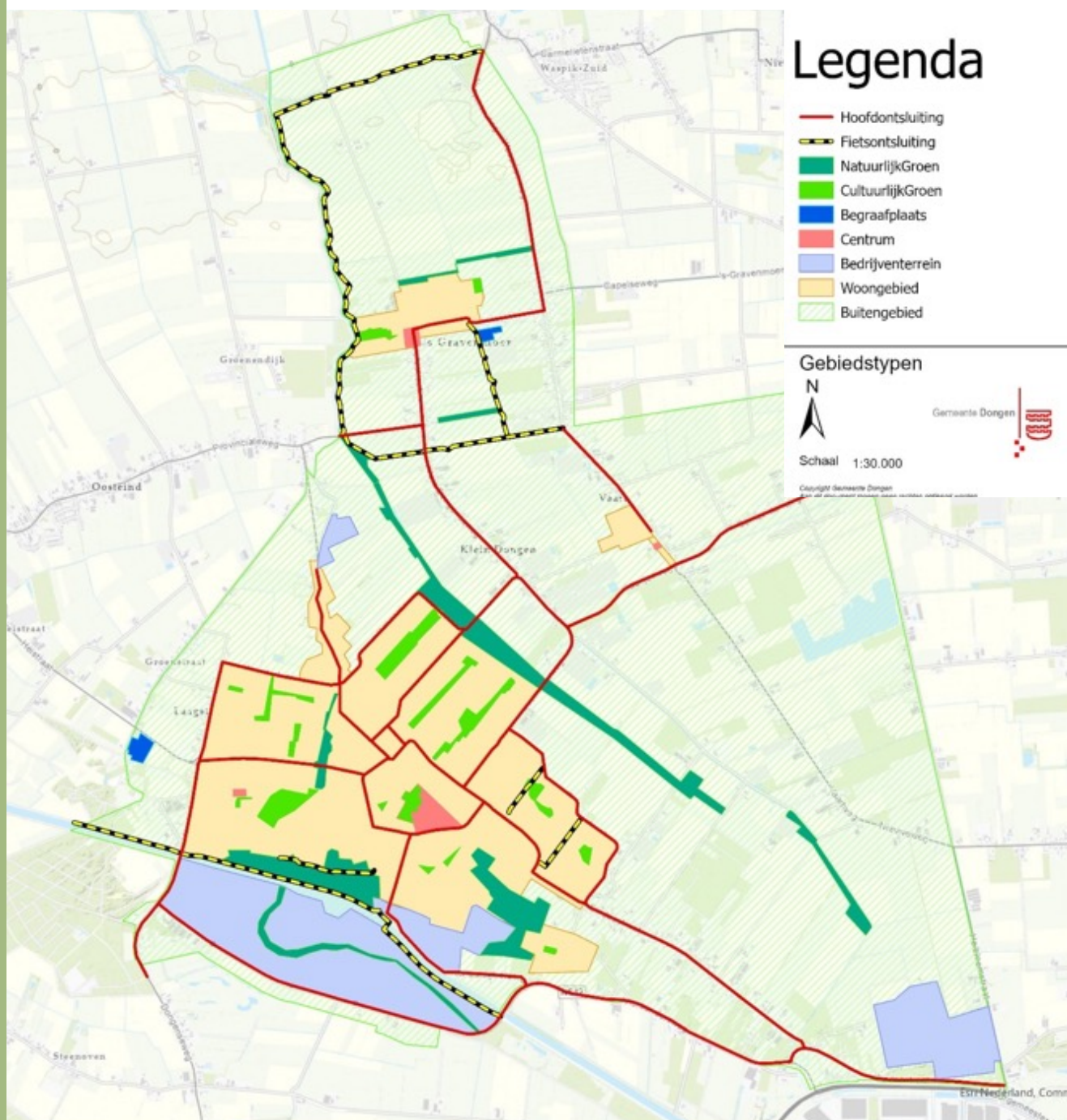




## 4 Beleid per gebiedstype

De visie is samen met de uitkomsten van de raadsinformatieavond in dit hoofdstuk beschreven in beleidsdoelen. Omdat niet elke locatie in Dongen om eenzelfde soort beleid vraagt, is Dongen opgedeeld in verschillende gebiedstypen. De gebiedstypenkaart maakt voor Dongen als geheel en op wijkniveau inzichtelijk wat de belangrijkste groenelementen zijn en hoe deze worden ingericht en beheerd. Op de onderstaande kaart is deze indeling weergegeven.

In de volgende paragrafen is per gebiedstype aangegeven wat hiermee bedoeld wordt. Daarbij is beschreven wat het gewenste beeld is, welke knelpunten er eventueel zijn en wat het beleid is om te komen tot een oplossing in de toekomst. Daarnaast is per beleidsveld aangegeven hoe het groen kan bijdragen om dit beleidsveld te versterken.



Zie bijlage 3 voor een grotere gebiedstypen kaart.



## 5 Gebiedstypen en beleid

### 4.1 Hoofdontsluiting

#### HOOFDSONTSLUITING

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|---------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen            | De inrichting van de hoofdontsluitingen bepaalt voor een belangrijk deel de sfeer die bezoekers van Dongen krijgen. Vaak zijn deze wegen voorzien van een enkele of dubbele bomenrij waardoor ze een belangrijk onderdeel uitmaken van de hoofd groenstructuur.                                                                                 |
| Gewenst beeld       | De inrichting is verzorgd en waar mogelijk voorzien van een robuuste boomstructuur.                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Beheer en onderhoud | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Onderhoudsniveau is op B-kwaliteit.</li> <li>• Onderhoud wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door de gemeente Dongen.</li> <li>• Openbaar groen langs hoofdontsluitingen leent zich niet voor onderhoud door burgers.</li> </ul>                                                                            |
| Knelpunt            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Groenonderhoud wordt soms bemoeilijkt i.v.m. de verkeersveiligheid en de veiligheid van de onderhoudsmedewerkers.</li> <li>• Ecologisch beheer van de bermen brengt soms onveilige situaties met zich mee in verband met het belemmering van het uitzicht door hoge vegetatie.</li> </ul>              |
| Toekomst            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Bij de groeninrichting wordt het aspect verkeersveiligheid ook meegenomen. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen de functionaliteit en de mogelijkheid tot het veilig onderhouden van het groen.</li> <li>• In de onderhoudsbestekken is duidelijk aandacht voor de verkeersveiligheid.</li> </ul> |

#### HOOFDONTSLUITING EN BELEIDSVELDEN

|                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Stedenbouwkundig   | Indelen van ruimtes op aantrekkelijke schaal en maat voor een aangename ruimtelijke beleving zorgt voor een goede oriëntatie en een duidelijke indeling. De hoofdontsluitingen zorgen voor een goede afwikkeling voor het verkeer dat de wijken in en uit gaat. De meeste wijken grenzen aan een hoofdontsluiting. |
| Biodiversiteit     | Lijnvormige structuren van bomen en bermen en andere groene linten bieden ruimte voor bijvoorbeeld vleermuizen, bijen en vlinders en zorgen voor verbinding van grotere groene elementen.                                                                                                                          |
| Sport en recreatie | Door het groen langs de hoofdontsluitingen aan te sluiten op het karakter van het omringende landschap wordt de omgeving aantrekkelijker. Aandachtspunt is het creëren van toegangen en routes naar het omliggende landschap vanuit de stad.                                                                       |
| Klimaatadaptatie   | Een beter microklimaat door stevige groenvoorzieningen. Boomstructuren en grote groengebieden hebben een positieve bijdrage op het voorkomen van hittestress en het bevorderen van een goed stedelijk klimaat.                                                                                                     |

## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.2 Fietspaden

| FIETSPADEN                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-----------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen                    | De fietspaden die hier bedoeld worden, zijn niet gecombineerd met wegen. Soms vormen ze een snelle verbinding tussen twee locaties, maar vaak worden ze gebruikt als recreatieve route.                                                                                                                                                                                                            |
| Gewenst beeld               | Een aantrekkelijke inrichting die aansluit bij de directe omgeving. Waar mogelijk met een robuuste boomstructuur en bloemrijke beplantingen en bermen.                                                                                                                                                                                                                                             |
| Beheer en onderhoud         | <ul style="list-style-type: none"> <li>Onderhoudsniveau is afhankelijk van de ligging. Binnen de kernen is het onderhoudsniveau B, daarbuiten vaak op C.</li> <li>Onderhoud wordt grotendeels uitgevoerd door de gemeente Dongen.</li> </ul>                                                                                                                                                       |
| Knelpunt                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>De begaanbaarheid van de onverharde fietspaden wordt soms belemmerd door opdrukkende boomwortels en hoge overhangende vegetatie.</li> <li>Ecologisch beheer van de bermen brengt soms onveilige situaties met zich mee in verband met het belemmering van het uitzicht door hoge vegetatie.</li> </ul>                                                      |
| Toekomst                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>Bij het aanleggen van nieuwe beplanting wordt rekening gehouden met de ondergrondse groeiruimte om wortelopdruk te voorkomen.</li> <li>Waar onvoldoende ondergrondse ruimte is, wordt gewerkt met een technische oplossing, zoals wortelgeleidingsschermen.</li> <li>In de onderhoudsbestekken is duidelijk aandacht voor de verkeersveiligheid.</li> </ul> |
| FIETSPADEN EN BELEIDSVELDEN |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Beleidsveld                 | Toelichting                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Stedebouwkundig             | De fietspaden zijn vaak gekoppeld aan bestaande belangrijke structuren, zoals het Wilhelminakanaal, de Donge of de Dijkjes.                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Biodiversiteit              | Lijnvormige structuren van bomen en bermen en andere groene linten bieden ruimte voor bijvoorbeeld vleermuizen, bijen en vlinders en zorgen voor verbinding van grotere groene elementen.                                                                                                                                                                                                          |
| Gezondheid                  | Aanwezigheid van voldoende fietsroutes van goede kwaliteit in een groene omgeving maakt het laagdrempeliger voor mensen om met de fiets van A naar B te gaan, wat de gezondheid ten goede komt. Ook nodigen goede en groene recreatieve fietspaden uit tot meer bewegen in de buitenlucht.                                                                                                         |
| Sport en recreatie          | De aanwezigheid van langzaam verkeersroutes in een groene omgeving bevordert fietsen of wandelen.<br>Aantrekkelijke groene linten zijn uitermate geschikt voor passieve recreatie.<br>Afwisseling van de omgeving verhoogt de kwaliteit van de beleving.                                                                                                                                           |
| Klimaatadaptatie            | Een beter microklimaat ontstaat door de aanwezigheid van stevige groenvoorzieningen. Langs de fietspaden zijn vaak grote boomstructuren en groengebieden aanwezig. Deze hebben een positieve bijdrage op het voorkomen van hittestress en het bevorderen van een goed stedelijk klimaat.                                                                                                           |
| Sociaal                     | Aantrekkelijke groene routes bevordert het samen maken van een rondje of ommetje.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |

## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.3 Centrumgebied

| CENTRUMGEBIED                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|--------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen                       | Het centrum is een gebied waar meerdere functie bij elkaar komen, zoals wonen winkelen ondernemen en verblijven. Bezoekers kunnen hier op een terrasje zitten voor een hapje en een drankje. De centra zijn aantrekkelijk door een fraaie inrichting en representatieve beplanting. Verder is er voldoende mogelijkheid om even ergens te gaan zitten en een praatje te maken.               |
| Gewenst beeld                  | De inrichting is netjes en waar mogelijk zijn markante groenplekken aanwezig. Over het algemeen zijn de centra wel steniger door intensief ruimtegebruik.                                                                                                                                                                                                                                    |
| Beheer en onderhoud            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vanwege het representatieve karakter van de groenvoorziening is het onderhoudsniveau hoog.</li> <li>• Onderhoud wordt uitgevoerd door de gemeente Dongen.</li> </ul>                                                                                                                                                                                |
| Knelpunt                       | De vervuilingsgraad door zwerfvuil is hoog vanwege vele passanten en bezoekers aan het centrumgebied.<br>Winkelgebieden en parken zijn avonds verlaten waardoor hangjeugd overlast veroorzaakt door vervuiling en vernielingen.                                                                                                                                                              |
| Toekomst                       | In het centrum wordt het onderhoudsniveau hoog gehouden, zodat de drempel hoger wordt om afval weg te gooien op plaatsen waar dat niet hoort.<br>De openbare ruimte wordt zodanig ingericht dat sociale controle goed mogelijk is. De omgeving aantrekkelijk houden voor ontmoeten en andere gebruiksfuncties, waardoor het minder aantrekkelijk wordt voor hangjeugd om daar te verblijven. |
| CENTRUMGEBIED EN BELEIDSVELDEN |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Beleidsveld                    | Toelichting                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Stedebouwkundig                | De bebouwingsdichtheid en parkeerdruk is hoog, waardoor er minder ruimte is voor boom- en groenstructuren. Er is relatief veel verharding aanwezig.                                                                                                                                                                                                                                          |
| Biodiversiteit                 | Door de beperkte ruimte en cultureel ingerichte gebieden is er weinig ruimte voor biodiversiteit.                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Gezondheid                     | De beperkte groengebieden zijn erg belangrijk voor welzijn en gezondheid van de bewoners en bezoekers.                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Sport en recreatie             | In het centrum van Dongen is rekening gehouden met ruimte voor het organiseren van recreatieve evenementen zoals de avondvierdaagse en DongenIce. Park Vredeoord kan gebruikt worden voor kleinschalige sportieve activiteiten, maar ook voor wandelen en picknicken.                                                                                                                        |
| Klimaatadaptatie               | Het weinige groen dat hier aanwezig is heeft een belangrijke functie en moet daarom behouden blijven. Dit groen zorgt in de stenige omgeving voor het verminderen van hittestress en wateroverlast.                                                                                                                                                                                          |
| Sociaal                        | Centra zijn vaak ontmoetingsplekken voor jong en oud. Het aanwezige groen heeft hier een belangrijke rol in.                                                                                                                                                                                                                                                                                 |



## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.4 Woongebied

#### WOONGEBIED

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|---------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen            | Naast de sfeerbepalende functie, bieden groene ruimtes plaats voor ontmoeting, kan er gespeeld worden en voorzien ze in groene korte ommetjes, met of zonder hond. Bij herinrichting is het van belang dat aangesloten wordt bij de identiteit van het woongebied, zodat de verschillen tussen de woongebieden zichtbaar blijven. Bij groot-schalige herinrichting, omvorming en vervanging wordt in principe een participatie proces gestart met buurtbewoners om wensen in beeld te brengen en gezamenlijk een inrichtingsplan op te stellen.                    |
| Gewenst beeld       | Het beeld van het groen in woongebieden verschilt sterk per wijk. Op locaties waar het gemeentelijke groen voldoende omvang heeft, wordt het robuust ingericht, zodat het voor verschillende doeleinden gebruikt kan worden.<br>In wijken die minder bedeeld zijn met groen moet het aanwezige groen behouden blijven en kansen aangegrepen worden om extra groenvoorzieningen aan te leggen. Bij grotere groene eenheden kan makkelijker biodiversiteit worden toegepast. Groenvoorzieningen van beperktere omvang dient vaak als kijkgroen en groene aankleding. |
| Beheer en onderhoud | Het onderhoudsniveau is gemiddeld (beeldkwaliteit B).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Knelpunt            | In sommige wijken bestaat een hoge parkeerdruk, waardoor op grasvelden geparkeerd wordt wat schade oplevert. Soms is dit doordat er te weinig parkeerplaatsen zijn, maar vaak ook doordat ze verder van de woningen gesitueerd zijn en mensen daar niet willen parkeren. Door de soortenkeuze in het verleden en een beperkte ondergrondse ruimte treedt er met name in de oudere wijken overlast door wortelopdruk in trottoirs en andere verhardingen op.                                                                                                        |
| Toekomst            | Bij reconstructies en nieuwe wijken wordt rekening gehouden met de beschikbare ruimte en soortkeuze van het groen. Bij wijken met weinig groen worden bij veranderingen extra inspanningen gedaan om groen toe te voegen. Tevens wordt rekening gehouden met de ligging van de parkeervakken, zodat deze beter gebruikt worden.                                                                                                                                                                                                                                    |

## 4 Gebiedstypen en beleid

| WOONGEBIED EN BELEIDSVELDEN |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Beleidsveld                 | Toelichting                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Stedebouwkundig             | Het al dan niet groene karakter van de woongebieden wordt bepaald door de tijdsperiode waarin deze is gebouwd.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Biodiversiteit              | Ontwikkeling van biodiversiteit krijgt steeds meer aandacht. Met name bij delen die worden heringericht, wordt gekeken of biodiversiteit daar toe te passen is. Ook het omvormen van gazons naar meer kruidenrijke grasvelden op plaatsen waar voldoende ruimte is, heeft nadrukkelijk de aandacht.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Gezondheid                  | Groen is essentieel voor een gezonde woonomgeving;<br>Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat een groene omgeving een positief effect heeft op de mentale en fysieke gezondheid.<br>Groen in de buurt stimuleert buitenspelen en bewegen en helpt daarmee overgewicht en samenhangende ziekten tegen te gaan.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Sport en recreatie          | Sporten en bewegen in de openbare ruimte, nemen aan populariteit toe. Hier ligt een kans voor Dongen, om inwoners dichtbij huis te verleiden om meer te bewegen. We sporten al lang niet meer alleen in de sportaccommodaties. Je kunt overal sporten en bewegen. Met het herinrichten van de openbare ruimte is nadrukkelijk ingezet op het creëren van een gezonde leefomgeving die uitnodigt tot bewegen: laagdrempelig en dichtbij.<br>Voor alle leeftijden hebben we passende speelvoorzieningen, zoals speeltuintjes en trapveldjes. We kiezen voor kwaliteit boven kwantiteit. De juiste voorzieningen, voor elke doelgroep, van de wijk en voor de wijk. |
| Klimaatadaptatie            | De gemeente wil stimuleren dat tuinen groen blijven en het oppervlakte versteende tuinen niet verder toeneemt.<br>Bij de inrichting van het openbaar groen wordt rekening gehouden met verlaagde gazons zodat bij hevige regenval het water op de gazons kan overlopen. Veel groen zorgt voor afvangen van fijnstof en een aangenaam microklimaat<br>Door een goede integratie van klimaatadaptatieve maatregelen versterken deze elkaar.                                                                                                                                                                                                                        |
| Sociaal                     | Het groen en de speelterreintjes in de woongebieden zijn zo ingericht dat jong en oud elkaar kunnen ontmoeten. Dit bevordert de cohesie van de wijk.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |



## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.5 Bedrijventerrein

| BEDRIJVENTERREIN    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|---------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen            | Een functionele omgeving met intensief gebruik. In verhouding is weinig groen aanwezig, dat regelmatig onder druk staat door graafwerkzaamheden voor nutsbedrijven en geparkeerde vrachtauto's. Functionaliteit wordt belangrijker gevonden dan beleving.                                                                                                                                                                                                             |
| Gewenst beeld       | Verzorgd met minder intensieve beplanting. Er zijn gebieden met blokbeplanting langs de wegen, maar ook met grasbermen.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| Beheer en onderhoud | Het is moeilijk een nette uitstraling van het groen te krijgen, vanwege de vele beschadigingen aan de groenstroken. Ambitieniveau B wordt nagestreefd.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Knelpunt            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Veel kapotgereden groenstroken door parkerende vrachtwagens;</li> <li>• Het ingraven van kabels en leidingen in plantstroken geeft veel schade aan de beplanting.</li> <li>• Veel zwerfafval aanwezig. De hoeveelheid openbaar groen is beperkt, waardoor de kwaliteit onder druk staat.</li> <li>• Veel bedrijven onderhouden hun buitenruimte slecht, wat een algemeen negatief beeld van de omgeving oplevert.</li> </ul> |
| Toekomst            | Op bedrijventerreinen is de hoofdfunctie bedrijvigheid en ondernemen, de aanleg van groen sluit daar niet altijd goed bij aan. Bij de inrichting van een bedrijventerrein wordt gekeken bij de aanleg van groen hoe deze aansluit bij de representativiteit van de bedrijven. Daar waar groen gewenst is, moeten de wegprofielen van voldoende breedte zijn om kapot rijden van het groen te voorkomen.                                                               |

| BEDRIJVENTERREIN EN BELEIDSVELDEN |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-----------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Stedebouwkundig                   | Binnen Dongen zijn 3 gebieden aangewezen als bedrijventerrein. Als grootste Tichelrijt, daarnaast ook De Wildert en Entrop. Op deze laatste twee is geen openbaar groen aanwezig. Tichelrijt wordt doorsneden door de Donge die als natte ecologische verbinding fungeert. Deze is echter nauwelijks beleefbaar vanaf de openbare weg. Tichelrijt is opgedeeld in 3 gebieden. Het oude gedeelte is krappert opgezet, waardoor hier het openbaar groen minder aanwezig is. |
| Biodiversiteit                    | De Donge vormt een bijzonder element als verbindingzone door Tichelrijt, alhoewel deze nauwelijks zichtbaar is. Het overige groen heeft een zeer lage ecologische waarde en is vooral functioneel. Een uitzondering vormt de robuuste groenstrook tussen de Houtstraat en de Duiventorenbaan.                                                                                                                                                                             |
| Gezondheid                        | Over het algemeen is er weinig groen aanwezig op de 3 bedrijventerreinen wat uitnodigt tot een gezonde lunchwandeling. Het fietspad langs het Wilhelminakanaal vormt daarop een uitzondering. Een kans biedt de ontwikkeling van de ecologische verbindingzone De Wildertse Arm.                                                                                                                                                                                          |
| Klimaatadaptatie                  | Het infiltreren van zoveel mogelijk regenwater ontlast het riool. Dit is echter vrijwel alleen mogelijk op het nieuwe gedeelte van Tichelrijt. Maatregelen zijn het afkoppelen van dakvlakken en het infiltreren van water in groengebieden. Bij nieuwe ontwikkelingen is wel meer aandacht voor de aanplant van meer groen in de vorm van bomen.                                                                                                                         |



## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.6 Buitengebied

| BUITENGEBIED                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen                      | <p>Dongen heeft een relatief klein buitengebied, dat voornamelijk aan de noord- en oostkant van de gemeente ligt. Het openbaar groen in het buitengebied bestaat voornamelijk uit bermen al of niet voorzien van bomen. Afgezien van de ecologische verbindingzone bezit de gemeente geen bos- of natuurgebieden.</p> <p>Langs de meeste wegen, half verharde paden, fietspaden (dijkjes, EVZ) staan boomstructuren die bestaan uit inheemse soorten zoals eiken, essen en populieren.</p> <p>De bermen en sloten worden zoveel als mogelijk ecologisch gemaaid.</p>                                                                                                                                                                                      |
| Gewenst beeld                 | Kruidenrijke bermen met een grotere diversiteit van inheemse boomsoorten met houtsingels.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| Beheer en onderhoud           | De bermen worden grotendeels ecologisch beheerd. Dit is afgestemd met de meeste omliggende gemeenten en het Waterschap en het onderhoud wordt ook gezamenlijk uitbesteed.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| Knelpunt                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Smalle bermen langs smalle wegen lenen er zich niet voor om ecologisch beheerd te worden, omdat de randen van de berm ook overreden en stuk gereden worden.</li> <li>• Inwoners maaien zelf de berm voor hun (huis)perceel waardoor het effect van een doorgaande natuurlijke bermen wegvalt.</li> <li>• Verder vestigen zich soms bepaalde kruidensoorten die vanuit een agrarische bedrijfsvoering niet wenselijk zijn.</li> <li>• Door het minder maaien van de bermen en sloten, ontstaan er meer schuilgelegenheden voor ongedierte zoals ratten waardoor de populatie kan toenemen.</li> </ul>                                                                                                             |
| Toekomst                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Daar waar de kans zich voordoet om gronden aan te kopen ontstaat de mogelijkheid om de bermen te verbreden en op die manier meer ecologische te gaan beheren.</li> <li>• Door inzet van betere communicatie over de achterliggende gedachte van ecologisch beheer kunnen mensen gemotiveerd worden om niet meer de bermen voor hun woning zelf te maaien.</li> <li>• Er moet een goede afweging worden gemaakt tussen het bevorderen van biodiversiteit en het in de hand houden van ongewenste kruiden en/of plaagdieren.</li> <li>• Er zijn voldoende mogelijkheden om biodiversiteit te bevorderen door overgangszones te maken van nat naar droog, en eventueel het aantal poelen uit te breiden.</li> </ul> |
| BUITENGEBIED EN BELEIDSVELDEN |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| Beleidsveld                   | Toelichting                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| Biodiversiteit                | <p>Onlangs is ingezet om de bermen en sloten meer ecologisch te maaien, dit is ook voor de toekomst het uitgangspunt. Hierbij wordt ook de ecologische kennis van het waterschap benut.</p> <p>Door het ecologisch bermen- en slootbeheer zal de biodiversiteit groter worden, waardoor natuurlijke vijanden van plaaginsecten een beter leefklimaat krijgen. Dit zorgt voor beter beheersbare plagen van onder andere de eikenprocessierups</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Sport en recreatie            | <p>Recreanten maken intensief gebruik van fiets / wandelpaden in en rondom Dongen. Het buitengebied is makkelijk toegankelijk vanuit de woongebieden voor een ommetje, rondje met de hond of fietstocht. Onderweg zijn er mogelijkheden om streekproducten te kopen en het buitengebied te beleven.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Klimaatadaptatie              | <p>Regelmatig worden de bermen verlaagd, zodat een goede afvoer en opvang van regenwater gewaarborgd blijft. Langs de wegen is vaak voldoende ruimte voor een robuuste boomstructuur. Deze bomen zorgen voor minder hittestress, wateroverlast en droogte.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |

## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.7 Begraafplaatsen

#### BEGRAAFPLAATSEN

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen            | De gemeente Dongen heeft twee gemeentelijke begraafplaatsen. Eén in Dongen en één in 's Gravenmoer. Deze begraafplaatsen zijn openbaar toegankelijk tussen zonsopkomst en zonsondergang. Hier kunnen mensen hun dierbaren begraven, een urn plaatsen of de as verstrooien. In Dongen is onlangs een gedeelte ingericht waar men natuurlijker begraven kan worden.<br>In 's Gravenmoer heeft een deel van de begraafplaats een cultuurhistorische waarde. |
| Gewenst beeld       | De begraafplaatsen zien er cultureel en verzorgd uit. Langs de randen en op het gedeelte waar natuurlijker begraven wordt toegepast, is het beeld meer natuurlijk.                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Beheer en onderhoud | Het onderhoud is kleinschalig en intensief. Het wordt in eigen beheer en met inzet van vrijwilligers uitgevoerd.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Knelpunt            | <ul style="list-style-type: none"><li>• Grafbeplanting wat door nabestaanden is aangebracht, wordt niet altijd door hen onderhouden.</li><li>• Er ontstaan steeds meer lege plekken tussen de graven doordat er meer graven geruimd worden dan dat er nieuwe graven uitgegeven worden.</li></ul>                                                                                                                                                         |
| Toekomst            | <ul style="list-style-type: none"><li>• Waar mogelijk worden open stukken in de rij met graven voorzien van beplanting.</li><li>• Voor de Algemene begraafplaats gelegen aan de Julianalaan zal in de toekomst ook bekeken worden of er behoefte en mogelijkheden zijn om een deel van de uitbreiding in te richten voor natuurlijker begraven.</li></ul>                                                                                                |

#### BELEIDSVELDEN BEGRAAFPLAATSEN

| Beleidsveld      | Toelichting                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Biodiversiteit   | Er liggen vooral kansen in de randbeplanting rond de begraafplaatsen en in Dongen op het gedeelte waar natuurlijker begraven wordt.                                                                                               |
| Klimaatadaptatie | Doordat er veel groen aanwezig is heerst er een aantrekkelijk microklimaat.                                                                                                                                                       |
| Sociaal          | Het bezoeken van graven van dierbaren kan rust geven en leiden tot ontmoeting met lotgenoten. De aanwezigheid van bankjes tussen het groen bevordert dit. Deelname als vrijwilliger aan de onderhoudsploeg geeft sociale binding. |

## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.8 Natuurlijke grondgebieden

#### NATUURLIJKE GROENGEBIEDEN

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|---------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen            | In en rond Dongen en 's Gravenmoer liggen een aantal groengebieden die op een natuurlijke wijze worden onderhouden. Sommige zijn al van oudsher aanwezig, zoals de Bergen en het Trimbos, andere zijn later aangelegd, zoals de ecologische verbindingzone. De grootte en inrichting kan sterk variëren. Deze gebieden zijn bij uitstek geschikt om te recreëren of voor individueel sporten. |
| Gewenst beeld       | Met uitzondering van de EVZ zijn dit zeer boomrijke gebieden. Het beeld is wisselend per gebied. Zo is de EVZ ontwikkeld als natte natuur, maar de Bergen is ontstaan als droge zandverstuiving met bos. Deze verschillende karakteristieke gebieden houden we in stand.                                                                                                                      |
| Beheer en onderhoud | De gebieden worden op natuurlijke wijze onderhouden door de eigen dienst in samenwerking met het Waterschap. Ook de Diamant-groep heeft hier een taak in. Het stuifzandgedeelte vraagt specifiek onderhoud voor de instandhouding ervan.                                                                                                                                                      |
| Knelpunt            | De EVZ is een aantrekkelijk gebied. Inwoners laten er hun hond uit. Ondanks dat honden er niet los mogen lopen gebeurt dit toch. Dit verstoort de fauna.                                                                                                                                                                                                                                      |
| Toekomst            | Meer voorlichting over de schade die loslopende honden kunnen veroorzaken en intensieve handhaving zou oplossing kunnen bieden.                                                                                                                                                                                                                                                               |

#### NATUURLIJKE GROENGEBIEDEN EN BELEIDSVELDEN

| Beleidsveld        | Toelichting                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|--------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Stedenbouwkundig   | De groengebieden die binnen of tegen de bebouwde kom liggen zorgen voor robuust groen in de woonwijken. Zeker in wijken waar minder groen in de woonstraten ligt, is dit een welkome aanvulling. Het zijn meestal pareltjes in de woonomgeving die zeer gewaardeerd worden.                 |
| Biodiversiteit     | Dit zijn bij uitstek de gebieden waar natuurontwikkeling kan plaatsvinden. Voor de EVZ is het ontwikkelen en verbinden van natuurgebieden juist het doel. De inrichting is gericht op het aantrekken en laten vestigen van bepaalde doelsoorten, zoals de kamsalamander en het oranjetipje. |
| Gezondheid         | De natuurlijke groengebieden bevorderen de mentale en fysieke gezondheid.                                                                                                                                                                                                                   |
| Sport en recreatie | Het betreft gebieden met een redelijke omvang die bij uitstek geschikt zijn om te wandelen, spelen, fietsen en sporten. Voorbeelden zijn omgeving De bergen, De kanovijver, Trimbos en Beljaart Buiten.                                                                                     |
| Klimaatadaptatie   | Deze gebieden zijn groene longen in het dorp. Boomrijke omgevingen geschikt voor afkoeling en opvang van regenwater.                                                                                                                                                                        |
| Sociaal            | Groene gebieden vormen een mooie plek om elkaar te ontmoeten.                                                                                                                                                                                                                               |



## 4 Gebiedstypen en beleid

### 4.9 Cultuurrijke grondgebieden

#### CULTUURLIJKE GROENGEBIEDEN

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Algemeen            | Binnen de woonwijken liggen een aantal grotere groengebieden, zoals Park Vredeoord, Hazendonk, Groene Long Beljaart, Aakpark en Kerkebos die extra kwaliteit toevoegen aan de leefomgeving. Hier kunnen inwoners recreëren en sporten en kinderen spelen. Doordat deze groengebieden binnen de woonwijken liggen, zijn ze makkelijk en snel te bereiken. |
| Gewenst beeld       | Groene, rustige, bomenrijke omgeving, dooraderd met wandelpaden.                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Beheer en onderhoud | Het beheer en onderhoud wordt gedaan door de buitendienst en Diamant Groep. Het onderhoudsniveau sluit aan bij het onderhoudsniveau van de omgeving.                                                                                                                                                                                                     |
| Knelpunt            | Doordat de gebieden wat meer uit het zicht liggen, is er minder sociale controle.                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Toekomst            | Het inrichten van beweegtuinen en openbare fitnessmogelijkheden biedt kansen voor mensen om gezonder te leven.                                                                                                                                                                                                                                           |
|                     | Gezien het belang van deze grotere groene gebieden en een stedelijke omgeving, moet ervoor gewaakt worden dat ze worden gezien als een mogelijke woningbouwlocatie.                                                                                                                                                                                      |

#### CULTUURLIJKE GROENGEBIEDEN EN BELEIDSVELDEN

| Beleidsveld             | Toelichting                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Stedebouwkundig         | De groengebieden die binnen of tegen de bebouwde kom liggen zorgen voor robuust groen in de woonwijken. Zeker in wijken waar minder groen in de woonstraten ligt, is dit een welkome aanvulling.                                                                                                 |
| Biodiversiteit/Ecologie | Het betreft vaak gebieden met een cultuurlijke en traditionele inrichting. Soms zelfs met cultuurhistorische waarde, zoals park Vredeoord. Biodiversiteit moet dan vooral gezocht worden in diversiteit aan planten en boomsoorten. Dergelijke locaties zijn vaak erg aantrekkelijk voor vogels. |
| Gezondheid              | Een groene omgeving is goed voor de gezondheid en het welzijn van de mensen. Daarnaast bevordert het beweging, zoals wandelen of fietsen. Door de grote hoeveelheid groen heerst er vaak een aangenaam microklimaat.                                                                             |
| Sport en recreatie      | Inwoners kunnen hier wandelen, fietsen en sporten etc openbare fitness toestellen en beweegtuinen. Vooral het omvangrijkere wijkgroen kan gebruikt worden voor spelen, wandelen, joggen en dergelijke. Voorbeelden zijn Park Vredeoord, de groene long in De Beljaart, Kerkebos en Jagersveld.   |
| Klimaatadaptatie        | Deze gebieden zijn groene longen in het dorp. Boomrijke omgeving geschikt voor afkoeling en opvang van regenwater.                                                                                                                                                                               |
| Sociaal                 | Groene locaties bieden veelal ruimte voor bepaalde activiteiten met een sociaal karakter zoals Zomerspelen, avondvierdaagse, etc. Voor de dagelijkse sociale contacten zijn er voldoende bankjes aanwezig.                                                                                       |

## 5 Ongewenst groen

### 5.1 Invasieve exoten

Zogenaamde invasieve exoten, zijn planten (of dieren) die van oorsprong niet in Nederland thuishoren, maar hier wel terecht zijn gekomen. Ze brengen schade toe aan de biodiversiteit en ecosystemen. Ze hebben ook nadelige gevolgen voor de menselijke gezondheid, veiligheid of de economie.

#### *Japanse Duizend Knoop*

De gemeente Dongen gebruikt het *Landelijk protocol omgaan met Aziatische duizendknopen*. Dit protocol biedt handvatten om verspreiding van Aziatische duizendknopen tegen te gaan, te beheersen en te verwijderen. Voor de bestrijding wordt een plan opgesteld, op basis van een inventarisatie van groeiplaatsen.

Het uitgangspunt is om geen chemische bestrijding toe te passen. Enkel wanneer de volgende criteria aan de orde zijn, zal de Japanse Duizendknoop met chemische middelen bestreden mogen worden. De exoot moet dan op waterkeringen staan, gelegen langs gras- of bouwlanden, en alleen in die gevallen waar direct gevaar dreigt (volksgezondheid, stabiliteit van de kering). Chemische bestrijding is mogelijk met gewasbeschermingsmiddelen op basis van glyfosaat. In watergangen is het niet toegestaan, enkel op de oevers.

#### *Reuzenberenklauw*

Ook voor de Reuzenberenklauw wordt een plan van aanpak opgesteld om deze te bestrijden. De reuzenberenklauw is, net zoals meer exotische soorten, geïntroduceerd in Europa als tuinplant vanwege zijn grote bloemschermen. Geheel ongevaarlijk is deze exoot niet. Het sap van de plant kan tot lelijke brandwonden leiden en wanneer het sap in aanraking met de ogen komt, kan dit zelfs tot blindheid leiden. Doordat de reuzenberenklauw is geplaatst op de exotenverordening, moet deze plant op nieuwe plaatsen geëlimineerd worden. Dit wordt lokaal vaak gedaan door het uitsteken van de wortels, waarna de restanten worden afgevoerd.

#### *Jakobskruid*

Jakobskruid is een plantensoort die giftige stoffen bevat die dodelijk kunnen zijn voor varkens, koeien, paarden, schapen en geiten. De giftige stoffen brengen onherstelbare schade toe aan de dieren. De plant komt voor op droge tot matig droge gronden die in gebruik zijn als permanente weiden of vrij intensief begraaide terreinen. Wanneer de planten in de wei staan worden ze niet gegeten door dieren, maar als het in hooi verwerkt wordt, herkennen ze het niet meer als Jakobskruid en daardoor eten ze het dan wel op. Het ecologisch beheer van de bermen leidt tot vegetaties met meer soorten en/of structuur. Het beheer bestaat uit extensief maaien en afvoeren. De grond wordt hierdoor minder rijk aan voedingsstoffen. Jakobskruid kan daardoor ook in de bermen gaan groeien. Het maaisel van de bermen waar Jakobskruid voor kan komen wordt niet tot hooi verwerkt, maar naar de compostering gebracht onder het motto 'verstandig omgaan met Jakobskruid'.

#### *Ambrosia*

De ambrosiaplant produceert tijdens de bloei veel pollen die een allergische reactie kunnen veroorzaken. Ambrosia is ook al in Nederland aanwezig, waardoor het hooikoortsseizoen één tot twee maanden langer kan worden. De plant is nog niet gezien in Dongen, maar wanneer deze wordt aangetroffen is de meest effectieve bestrijdingsmethode het handmatig verwijderen van de planten inclusief de wortel. Het is belangrijk om dit te doen voordat de planten bloeien, zodat er geen pollen vrijkomen en de plant geen zaad kan vormen. De bloeitijd van Ambrosia begint in Nederland rond eind augustus.

#### *Aanpak invasieve exoten*

De gemeente Dongen volgt in deze ook de landelijk richtlijnen. Bij invasieve exoten is inzet van bestrijdingsmiddelen toegestaan, waar een andere behandeling nauwelijks tot geen effect heeft. Belangrijk is om verspreiding te voorkomen. Vooral bij grondwerkzaamheden wordt voorkomen dat verplaatsing plaatsvindt.

## 5 Ongewenst groen

### 5.2 Wortelonkruiden

Wortelonkruiden zoals (kweek)grassen, hop en haagwinde zijn moeilijk te bestrijden. Door zoveel mogelijk schone grond te gebruiken bij nieuwe aanleg en grondverwisseling bij bestaande plantvakken wordt dit onkruid (op een niet-chemische manier) bestreden.

### 5.3 Onkruid op verharding

Groenbeheer is verantwoordelijk voor het onkruid op verharding. De bestrijding van onkruid op verharding wordt uitgevoerd door een externe partij. De groei van onkruid in de verharding is het resultaat van meerdere factoren. Twee beïnvloedbare factoren worden hier benoemd.

#### *Onkruidvrij ontwerpen*

Bij nieuwe aanleg of reconstructies openbare ruimte is een goede afstemming tussen groenbeheer en weg- en rioolbeheer noodzakelijk. Overbodige verharding waar niet op gelopen of gereden wordt, moet vermeden worden, omdat dit de locaties zijn waar onkruid makkelijk groeit. Ook is het noodzakelijk zo weinig mogelijk obstakels aan te brengen in de verharding. Dit is namelijk een van de grootste bronnen van onkruidgroei. Omdat het delen zijn waar niet gelopen wordt en het onkruid is er lastig te verwijderen. Bij nieuwe ontwerpen worden zo weinig mogelijk obstakels geplaatst. Daar waar obstakels noodzakelijk zijn, worden de voegen afgedicht om onkruidgroei te voorkomen. Een goed ontwerp bespaart daarom veel beheerkosten en blijft daarom de komende jaren een punt van aandacht.

#### *Inzet veegwagen*

De gemeente Dongen heeft een eigen veegwagen. Door deze optimaal in te zetten, wordt de onkruidgroei in de goten beperkt. Het regelmatig vegen van de goten voorkomt ook dat er een voedingsbodem van ingewaaid zand ontstaat. Hierdoor zijn er minder kiemen en groeimogelijkheden voor ongewenste vegetatie aanwezig.



Foto 6: Plantsoen overwoekerd door wortelonkruiden



Foto 5: Onkruid bij obstakel



## 6 Participatie en communicatie

### 6.1 Inwonerparticipatie

Inwoners kennen hun straat het beste en ze weten waar de verbeterpunten zitten. Ze betrekken bij een ontwerp voor een herinrichting komt het ontwerp vaak ten goede. Maar er zijn nog meer -sociale- redenen om bewoners actief bij inrichtingsprojecten te betrekken: het is een kans om het gesprek in en met de buurt aan te wakkeren. Hierdoor kun je zorgen voor eigenaarschap, meer sociale contacten in de buurt. Het bevordert de samenhang en de betrokkenheid met de directe leefomgeving.

Ook in Dongen kennen we succesvolle initiatieven:

- Plaatsing en onderhoud van bloembakken op het Europaplein
- Tiny forest
- Bloembermen Biezen
- Bloemenweide 't Bieslant
- Pluktuin West 2
- Aanleg plantsoen Meester Janssenweg
- Aanleg geveltuintjes
- Aanleg permacultuur in de Beljaart

Deze initiatieven komen vanuit de burgers en worden door de gemeente of gezamenlijk uitgevoerd. Hierin heeft de wijk- of dorpsraad en de natuurvereniging Ken en Geniet vaak een rol.

**Visie Openbare ruimte:**  
Het beheer vindt plaats door een eigen dienst die het visitekaartje en aanspreekpunt is.

### 6.2 Externe communicatie

Inwoners van de gemeente Dongen hechten over het algemeen aan traditioneel onderhoud en een nette uitstraling. Communicatie is belangrijk om draagvlak te krijgen voor een veranderend groenbeleid en -beheer. Biodiversiteit, kruidenrijke grasvelden, de manier van gazononderhoud en maatregelen voor de opvang van water zijn onderwerpen die uitleg vragen. Zonder een goede toelichting is onbegrip en weerstand te verwachten.

Vaak wordt gedacht dat minder maaien ingevoerd wordt uit oogpunt van bezuinigingen of dat het achterstallig onderhoud betreft. Dit is zeker niet het geval. Het is belangrijk uit te leggen waarom we kiezen voor een andere vorm van beheer en onderhoud. Een ander maai-beleid wordt beter geaccepteerd als de aanwonenden weten dat dit goed is voor bijen en vlinders. Of dat een ruig hoekje achter in een plantsoen een ideale leefomgeving voor een egel kan zijn. Deze informatie moet gedurende het hele jaar worden verteld. Hiervoor zet de gemeente haar vaste kanalen in. Maar ook via inwonersbrieven of tijdens informatieavonden bij de presentatie van nieuwe plannen is toelichting belangrijk.

Een voorbeeld hiervan is de nieuwe uitbreidingswijk Noorderbunder. Deze wordt groener, biodiverser en natuurinclusiever dan de wijken die we in Dongen kennen. Tijdens de ontwikkeling van het stedenbouwkundig plan is dat al gecommuniceerd met de klankbordgroep, waardoor het draagvlak hiervoor aanwezig is. Ook met toekomstige inwoners wordt dit te zijner tijd uitdrukkelijk gedeeld.

### 6.3 Interne communicatie

Ook binnen de organisatie is communicatie over veranderend en natuurlijker beheer belangrijk. Dat begint bij de collega's die de ruimtelijke plannen ontwikkelen tot aan de collega's die buiten het onderhoud uitvoeren. Ook hier is draagvlak voor nieuwe en andere inrichting essentieel voor het slagen ervan. Hier ligt een belangrijke taak voor degenen die vakinhoudelijk met groenbeleid en -beheer bezig zijn.

Daarbij zijn onze buitendienstmedewerkers vaak het eerste aanspreekpunt voor inwoners. Om als ambassadeur te kunnen fungeren voor een natuurlijker beheer, is het belangrijk dat zij zelf dat principe omarmen en daar helemaal achter kunnen staan. Ze worden dan ook intensief meegenomen in de nieuwe ontwikkelingen.

## Toepassing

Momenteel is uitbreidingwijk Noorderbunder in ontwikkeling. Veel van de beleidsvoorname-  
mens die in dit plan genoemd worden, krijgen hun uitwerking in deze nieuwe wijk. De wijk  
wordt natuurinclusief, wat betekent dat het groen veelal een natuurlijk invulling krijgt door  
het aanleggen van bloemenweides, struingroen, bijenvriendelijk groen, natuurlijk spelen  
en andere natuurlijke elementen die de biodiversiteit bevorderen. Daarnaast blijft het regen-  
water in de wijk en wordt het ter plaatse geïnfiltreerd, waarbij de groenvoorziening een  
belangrijke rol speelt. Ook woningen worden natuurinclusief gebouwd, door bijvoorbeeld  
groen daken toe te passen, nestgelegenheid in muren aan te brengen en regenwater te  
benutten. Hiermee vervult deze wijk een voorbeeldfunctie op welke wijze het groen zich  
in een meer natuurlijke vorm kan ontwikkelen in bestaande wijken in de gemeente

Een beleidsplan staat niet op zich. De visie en doelen die hierin zijn verwoord worden verder  
uitgewerkt in het groenbeheerplan. Dit groenbeheerplan bevat concretere onderwerpen en  
beheeraspecten om het beleid ten uitvoer te brengen. Daarnaast wordt in het beheerplan  
aan gegeven op welke manier en met welke middelen het groen duurzaam in stand gehou-  
den kan worden.



# Woordenlijst

|                           |                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ambitieniveau:            | Het niveau waarop plantsoenen onderhouden moeten worden. Dit is vastgelegd in het beleid. We onderscheiden daarin 3 niveau's: A=verzorgd, B=gemiddeld, C=natuurlijk.                                                                                                    |
| Beeldkwaliteitscatalogus: | Een beschrijving met normen van de onderhoudsniveau's ondersteunt met foto's.                                                                                                                                                                                           |
| Biodiversiteit:           | Verscheidenheid aan plant- en diersoorten. Biodiversiteit is dus de hoeveelheid verschillende natuur in een gebied.                                                                                                                                                     |
| Bovengrondse groeirimte:  | De ruimte die een boom voor zijn kroon ter beschikking heeft in zijn directe omgeving.                                                                                                                                                                                  |
| CROW:                     | De afkorting voor Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeertechniek. Het is een Nederlandse stichting die zich opstelt als kennisinstituut voor infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer, en werk en veiligheid. |
| Cultuurlijk groen:        | Groen met een redelijk tot hoge mate van onderhoud. Meestal in de bebouwde kom aanwezig.                                                                                                                                                                                |
| Dendrologische betekenis: | De waarde die bomen als boom(soort) hebben, bijvoorbeeld door hun zeldzaamheid.                                                                                                                                                                                         |
| Groenbeheerplan           | Een beschrijving over hoe het beheer en onderhoud van de groenvoorziening is georganiseerd.                                                                                                                                                                             |
| Groenbeleidsplan:         | Een beschrijving over hoe de groenvoorziening zich de komende jaren moet ontwikkelen. Wat daarin belangrijk is en waarop ingezet moet worden.                                                                                                                           |
| Groenstructuurplan        | Een verouderd plan waarin was vastgesteld welke groenstructuren in Dongen zijn en hoe deze ontwikkeld moeten worden. Is nu niet meer van toepassing.                                                                                                                    |
| Hittestress:              | Een verzamelnaam voor ongemakken als gevolg van aanhoudende hitte.                                                                                                                                                                                                      |
| Hitte-eiland:             | Kleine of grotere plekken, meestal in steden, waar de temperatuur, als het elders al heet is, ettelijke graden hoger is.                                                                                                                                                |
| Humeuze grond:            | Grond die veel plantenresten (organische stof) bevat, waardoor deze beter water en meststoffen vasthoudt.                                                                                                                                                               |
| Inboeten:                 | Het vervangen van dode planten of bomen.                                                                                                                                                                                                                                |
| Inheemse soorten:         | Bomen en struiken die van oorsprong in Nederland thuishoren.                                                                                                                                                                                                            |
| Klimaatadaptatie:         | Aanpassen aan klimaatverandering.                                                                                                                                                                                                                                       |
| Microklimaat:             | Het klimaat in een heel beperkt begrensd gebied. Bijvoorbeeld tussen huizen, in een bos, of onder een struik.                                                                                                                                                           |



## Woordenlijst

|                           |                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|---------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Natuurinclusief bouwen:   | Een vorm van duurzaam bouwen waarbij zodanig gebouwd en ingericht wordt dat een bouwwerk bijdraagt aan de lokale biodiversiteit en natuurwaarden. Natuurinclusief bouwen geeft ruimte aan de natuur, aan dieren en planten                                          |
| Natuurlijk groen:         | Groen met een laag onderhoudsniveau, zodat het zich op natuurlijke wijze kan ontwikkelen.                                                                                                                                                                           |
| Ondergrondse groeiplaats: | De ruimte die een boom voor zijn wortels ter beschikking heeft.                                                                                                                                                                                                     |
| Onderhoudsniveau:         | Het daadwerkelijke niveau van het onderhoud van het groen, dit zou overeen moeten komen met het afgesproken ambitieniveau.                                                                                                                                          |
| Permacultuur:             | Met permacultuur werk je met meerdere lagen beplanting en houd je de bodem zo veel mogelijk bedekt met bladeren, houtsnippers en eetbare bodembedekkers. De natuur wordt hiermee zoveel mogelijk nagebootst.                                                        |
| Stapsteen:                | Een groene plek tussen twee natuurgebieden die worden toegepast op plaatsen waar geen doorgaande groene zone kan worden aangelegd, zodat dieren via deze stapstenen de ontbrekende groene verbinding kan overbruggen.                                               |
| Technische kwaliteit:     | De staat van het groen met betrekking tot de technische aspecten, zoals snoeien en bedekkingsgraad.                                                                                                                                                                 |
| Visie op openbare Ruimte: | Een document dat in 2019 door de gemeenteraad is vastgesteld en beschrijft wat de komende jaren de belangrijkste ontwikkelpunten voor de openbare ruimte in Dongen zijn.                                                                                            |
| WADI:                     | Water, Afvoer, Drainage en Infiltratie. Een opslag- en infiltratievoorziening, die tijdelijk gevuld kan zijn met hemelwater, met de bedoeling het water door de ondergrond op te laten nemen. Deze is vaak uitgevoerd als een verlaging in het gazon of beplanting. |



# Bijlagen

## Groenbeleidsplan Gemeente Dongen



# Uitkomsten gesprekken gemeenteraad en inwoners

Voor het opstellen van dit beleidsplan is tijdens een gespreksavond op 13 januari 2022 aan inwoners en gemeenteraadsleden gevraagd hoe zij over deze onderwerpen denken. Hieronder is kort weergegeven wat de uitkomst van deze gesprekken was. De uitkomsten zijn meegenomen in dit beleidsplan.

## **Biodiversiteit in gras**

In Dongen is in 2020 kleinschalig gestart met kort gemaaide gazons binnen de bebouwde kom te wijzigen naar kruidenrijke grasvelden. Deze velden worden één tot enkele keren paar jaar gemaaid. Dit komt de biodiversiteit ten goede. De gemeente Dongen heeft biodiversiteit hoog in het vaandel staan en de wens is dan ook uitgesproken om hiermee door te gaan. De komende jaren wordt bekeken op welke locaties het wenselijk en mogelijk is om de gazons om te vormen naar kruidenrijke grasvelden.



### ***Visie Openbare ruimte:***

Op geschikte locaties in de wijk realiseren we meer biodiversiteit door het aanbrengen van bloemrijke grasvelden en natuurlijk groen.

*Foto 25: Kruidenrijk grasveld*

Voor inwoners moet het duidelijk zijn waarom we kiezen voor kruidenrijke grasvelden. Dit zorgt voor draagvlak. Dit kan bijvoorbeeld door de kruidenrijke grasvelden te omkaderen met strak gemaaid gazon. Zo is er een duidelijk onderscheid tussen de verschillende beheertypen en is ook te zien dat dit met een bedoeling zo is ingericht. Als een compleet grasveld niet meer gemaaid wordt, kan de indruk ontstaan dat dit achterstallig onderhoud of bezuinigingen betreft en ziet men dit minder snel als natuurlijk beheer. Daarnaast is communicatie over dit onderwerp van belang.

### ***Uitkomst gespreksavond:***

In de beleids- en beheerplannen wordt opgenomen dat uitbreiding van kruidenrijke grasvelden gewenst is vanwege de hogere biodiversiteit. Bij de locatiebepaling wordt rekening gehouden met uitzichtlocaties (zoals kruispunten), het karakter van de omgeving en sociale veiligheid.

## Onderhoud particuliere bomen

Op dit moment onderhoudt de gemeente circa 70 particuliere bomen. Deze bomen zijn monumentaal of beeldbepalend. Deze bomen zijn erg waardevol voor het uiterlijk van de openbare ruimte. Vaak bepalen deze bomen het beeld van de direct omgeving. Daarnaast zijn ze, door de hoeveelheid bladmassa, ook heel belangrijk voor de gezondheid en het klimaat. Het onderhoud aan deze bomen wordt gratis uitgevoerd, om de drempel om te participeren zo laag mogelijk te houden. Hiermee behouden we de kwaliteit van de bomen. Moeten we deze regeling in stand houden of is dit verantwoordelijkheid voor de boomeigenaar?



Foto 26: Particuliere boom Procureurweg

### Uitkomst gespreksavond:

Het belang van de particuliere monumentale en/of beeldbepalende bomen is groot. Om die reden blijft de gemeente Dongen de eigenaren van dergelijke bomen een regeling aanbieden die de instandhouding van dergelijke bomen bevordert. De huidige regeling wordt geactualiseerd.

## Kwaliteitsniveau groenonderhoud

Het groenonderhoud binnen de gemeente Dongen wordt uitgevoerd op basis van de Beeldkwaliteitscatalogus van het CROW. In 2016 zijn de ambitieniveaus voor het groenbeheer in de gemeente Dongen vastgesteld op basis van deze catalogus. Uitgangspunt was het groenstructuurplan.

Hierin werd aangegeven dat de centra en hoofdwegen het hoogste niveau hebben, de woonwijken gemiddeld niveau en het buitengebied en overige groene gebieden het laagste niveau. In Dongen hanteren we daarbij de A, B en C norm zoals die door het CROW is vastgesteld. Afgelopen jaren is gebleken dat deze onderhoudsniveaus niet altijd gehaald kunnen worden met de capaciteit waarover de gemeente Dongen beschikt.

### Visie Openbare ruimte:

In het centrum en uitgesproken cultureel gebied continueren we een hoog onderhoudsniveau en passen we fraaie, bloem- en kleurrijke beplanting toe.



# Uitkomsten gesprekken gemeenteraad en inwoners

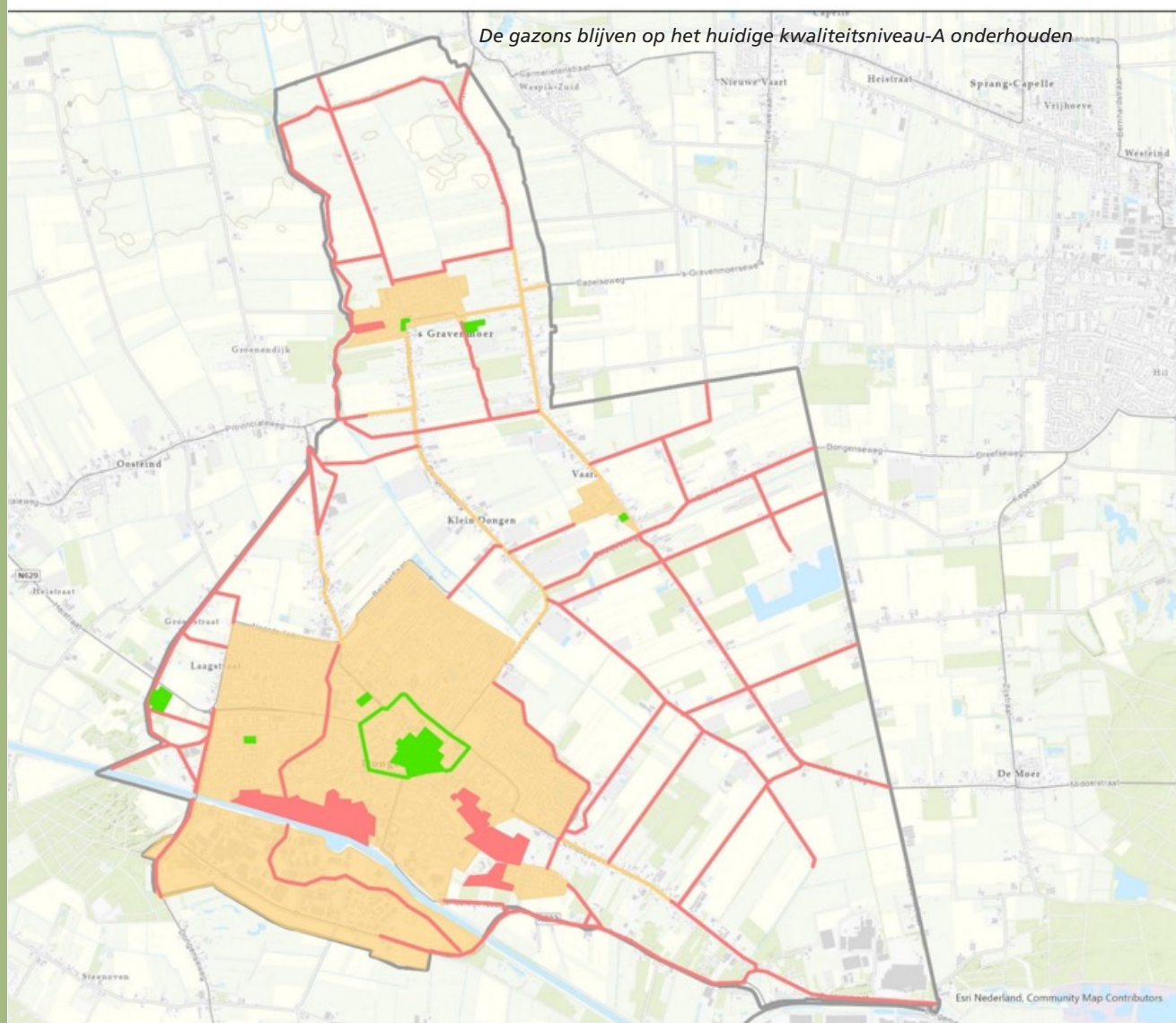
Op de avond zijn twee opties voorgelegd. Optie 1 was het huidige ambitieniveau te handhaven. Optie 2 was om het op enkele plekken te versoberen en het kwaliteitsniveau van A naar B bij te stellen.

| Optie 1 (huidig ambitieniveau)              |           | Optie 2                                      |           |
|---------------------------------------------|-----------|----------------------------------------------|-----------|
| Locaties                                    | Niveau    | Locaties                                     | Niveau    |
| Centrum, begraafplaatsen en hoofdwegen      | A (hoog)  | Centrumgebieden en begraafplaatsen           | A (hoog)  |
| Woonwijken en bedrijventerreinen            | B (basis) | Hoofdwegen, woonwijken en bedrijventerreinen | B (basis) |
| Buitengebied en natuurlijke groene gebieden | C (laag)  | Buitengebied en natuurlijke groengebieden    | C (laag)  |

Binnen deze ambitieniveaus kunnen ook nuanceringen worden aangebracht. Zo zal het bosplantsoen en de bloemrijke grasvelden in een A-gebied op een lager niveau worden onderhouden.

## Uitkomst gespreksavond:

In het groenbeheerplan opnemen dat de representatieve locaties, zoals de winkel- en dorpscentra op A-niveau onderhouden blijven. De overige locaties te onderhouden op B-kwaliteit (optie 2) Op het kaartje is dit weergegeven.





# Deel 2

## Bomenbeleidsplan Gemeente Dongen

***“Niet het aantal  
maar de kwaliteit telt!”***

## Colofon

Een samenwerking van:

Team Data

Team Beheer

Team Bedrijfsbureau (boomverzorging)

Team Realisatie en verkeer

Tekstredactie:

Team Communicatie

Fotografie:

Gemeente Dongen

Vormgeving

CASE, Kees Wagenaars

Dongen, juli 2023





# Inhoud

|                                                                    |           |
|--------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>SAMENVATTING</b>                                                | <b>46</b> |
| <b>1 INLEIDING</b>                                                 | <b>48</b> |
| 1.1 Aanleiding                                                     | 48        |
| 1.2 Doel                                                           | 48        |
| 1.3 Leeswijzer                                                     | 49        |
| <b>2 FUNCTIES EN WAARDEN VAN BOMEN</b>                             | <b>50</b> |
| 2.1 Ecologische waarde (biodiversiteit)                            | 50        |
| 2.2 Sociale waarde                                                 | 50        |
| 2.3 Stedenbouwkundige en ruimtelijke functie (esthetische functie) | 50        |
| 2.4 Milieutechnische functie                                       | 51        |
| 2.5 Cultuurhistorische waar                                        | 51        |
| 2.6 Economische waarde                                             | 51        |
| <b>3 INVENTARISATIE KNELPUNTEN</b>                                 | <b>53</b> |
| 3.1 Beperkte ondergrondse groeiruimte                              | 53        |
| 3.2 Nieuwe ziekten en plagen en klimaatverandering                 | 53        |
| 3.3 Conflictsituatie bomen en zonnepanelen                         | 53        |
| 3.4 Wortelschade bij graafwerkzaamheden                            | 53        |
| 3.5 Overhangende takken                                            | 55        |
| <b>4 VISIE EN BELEID</b>                                           | <b>56</b> |
| 4.1 Visie                                                          | 56        |
| 4.2 Beleidskeuzen                                                  | 56        |
| 4.2.1 Kwaliteit versus kwantiteit                                  | 56        |
| 4.2.2 Sortiment en (bio)diversiteit                                | 58        |
| 4.2.3 Integraal werken                                             | 59        |
| 4.3 Evaluatie beleidsdoelen 2018-2022                              | 60        |
| 4.4 Beleidsdoelen tot 2030                                         | 61        |
| <b>5 BOMENSTRUCTUURPLAN</b>                                        | <b>62</b> |
| 5.1 De bomenstructuur                                              | 63        |
| 5.1.1 Hoofdstructuur                                               | 63        |
| 5.1.2 Nevenstructuur                                               | 64        |
| 5.2 Inventarisatie bomenstructuur                                  | 67        |
| 5.2.1 Inventarisatie Dongen                                        | 68        |
| 5.2.2 Inventarisatie 's Gravenmoer                                 | 70        |
| 5.2.3 Inventarisatie Klein Dongen & Vaart                          | 72        |

# Inhoud

|                     |                                                 |           |
|---------------------|-------------------------------------------------|-----------|
| <b>6</b>            | <b>VAN VISIE NAAR WERKELIJKHEID</b>             | <b>74</b> |
| 6.1                 | Ontwerp en inrichting                           | 75        |
| 6.1.1               | Soortkeuze                                      | 75        |
| 6.1.2               | Kwaliteit plantmateriaal                        | 75        |
| 6.1.3               | Groeiplaatsinrichting, aanplant en nazorg       | 75        |
| 6.1.4               | De kleine kringloop                             | 76        |
| 6.2                 | Beheer en onderhoud                             | 76        |
| 6.2.1               | Boomveiligheidscontrole                         | 76        |
| 6.2.2               | Verzoek tot kap of snoei                        | 76        |
| 6.2.3               | Ziekten en plagen                               | 77        |
| 6.2.4               | Inboet                                          | 78        |
| 6.2.5               | Groeiplaatsverbetering                          | 78        |
| 6.2.6               | Snoei                                           | 78        |
| 6.3                 | Bescherming & handhaving                        | 79        |
| 6.3.1               | Bedreiging/schade aan bomen                     | 79        |
| 6.3.2               | Omgevingsvergunning 'vellen'                    | 80        |
| <br><i>Bijlagen</i> |                                                 |           |
| Bijlage 1           | Overzicht monumentale bomen                     | 83        |
| Bijlage 2           | Overzicht Zeer beeldbepalende bomen             | 85        |
| Bijlage 3           | Overzicht Bijzondere bomen                      | 86        |
| Bijlage 4           | Toetsingsschema nieuwe aanplant                 | 87        |
| Bijlage 5           | Toelichting op toetsingsschema nieuwe aanplant  | 88        |
| Bijlage 6           | Formulier Toetsingscriteria waarde & overlast   | 89        |
| Bijlage 7           | Toelichting Toetsingscriteria waarde & overlast | 91        |
| Bijlage 8           | Toetsingsschema inboet                          | 95        |
| Bijlage 9           | Toelichting op toetsingsschema inboet           | 96        |
| Bijlage 10          | Tabel groeiplaatsverbetering                    | 97        |
| Bijlage 11          | Plan van aanpak Roetschorsziekte                | 98        |
| Bijlage 12          | Protocol aanpak Massaria                        | 99        |
| Bijlage 13          | Overeenkomst boom onderhoud                     | 101       |

# Samenvatting

**Het bomenbeleid van de gemeente Dongen is gebaseerd op het bomenbeleidsplan van 2017. Tot de vaststelling van dat plan waren de twee groenstructuurplannen uit 1997 en 1999 de basis in de visievorming rondom bomen.**

## *Meer aandacht voor actuele vraagstukken*

Tot op dit moment is het bomenbeleidsplan uit 2017 leidend bij de vraagstukken omtrent bomen. Ondanks het feit dat het beleidsplan op de meeste vlakken nog steeds voldoet, werd het tijd voor een actualisatie van het plan uit 2017.

Ten opzichte van het oude bomenbeleidsplan is in deze geactualiseerde versie meer aandacht besteed aan bijvoorbeeld het toepassen van een zogenaamde kleine kringloop, het omgaan met ziekten en plagen die steeds vaker voorkomen bij bomen, schaduw van bomen en de plaatsing van zonnepanelen andere beheerkeuzes uit de dagelijkse praktijk. Daarnaast geeft dit plan een terugkoppeling of en hoe de beleidsdoelen uit het vorige plan zijn gerealiseerd.

## *'Dongen is groen en moet groen blijven'*

Een bomenbeleidsplan maakt de visie van de gemeente op bomenbeleid inzichtelijk voor haar inwoners en geeft duidelijke kaders voor de aanpak van knelpunten en het omgaan met nieuwe ontwikkelingen.

De visie die centraal stond bij het bomenbeleidsplan uit 2017 is ook de visie van het nu voor u liggende bomenbeleidsplan: De gemeente Dongen is groen en moet groen blijven.

Zij heeft een bomenbestand waarbij bomen volwaardig uit kunnen groeien en optimaal hun functies en waarden kunnen vervullen. Een duurzaam en toekomstbestendig bomenbestand dat blijvend in kwaliteit verbetert, aantrekkelijk is en robuust is. Daarbij gaat kwaliteit voor kwantiteit en staat de juiste boom op de juiste plek.

## *Functies en waarden van bomen*

De functies en waarden die bomen hebben, staan centraal in dit beleidsplan. Zo is de ecologische waarde belangrijk voor de flora en fauna.

Mensen voelen zich prettiger in een groene omgeving met bomen. Aangetoond is dat mensen productiever zijn en sneller genezen als zij uitzicht hebben op een groene omgeving. Daarnaast dragen bomen in hoge mate bij aan de natuurbeleving van volwassenen en kinderen. Dat is de sociale waarde van bomen.

Verder hebben bomen een belangrijke stedenbouwkundige en ruimtelijke functie. Ze maken immers een belangrijk onderdeel uit van de buitenruimte.

Met het afvangen van fijnstof en het bufferen van water hebben bomen ook een milieutechnische functie.

De cultuurtechnische waarde uit zich vaak in een relatie tussen bomen en een gebouw of dat de boom een bijzondere functie in de gemeenschap gehad heeft. Een voorbeeld is bijvoorbeeld de linde bij een veldkapel. Het kunnen ook grotere structuren zijn, zoals de oude bomenrijen die langs de dijkjes in 's Gravenmoer aanwezig zijn.

Als laatste bezit een boom ook een economische waarde. De directe waarde is de houtopbrengst na de kap. De indirecte waarde van bomen is het kapitaal dat ze vertegenwoordigen bij leven. Deze wordt bepaald door onder andere de beeldbepalendheid, de waarde voor de leefomgeving en de toekomstverwachting om te zetten in een fictief geldbedrag. De indirecte waarde van een bomenbestand loopt al snel in de miljoenen euro's.

Niet alleen bovengronds, maar ook ondergronds wordt het steeds drukker met allerlei voorzieningen. Het graafwerk bij het aanbrengen van kabels en leidingen in de wortelzone van een boom, kan het einde betekenen van de boom. De gravende partij is zich daar vaak niet eens bewust van.



### *Knelpunten*

Door beperkte ondergrondse groeiruimte veroorzaken de wortels overlast door opdruk van de bestrating. Waar bomen bij de aanplant te weinig aandacht hebben gehad voor de plantplaats en min of meer in een bloempot zijn geplant, levert dit vroeg of laat problemen op. Een ander knelpunt is de opkomst van nieuwe ziekten en plagen. Voorbeelden hiervan zijn kastanjebloedingsziekte, essentaksterfte, roetschorsschimmel en de eikenprocessierups. Daarnaast heeft ook de verandering van het klimaat invloed op het bomenbestand. Zo hebben grotere schommelingen in neerslag en perioden van droogte een negatieve invloed op gevoelige bomen als oude beuken.

Een knelpunt wat zich de laatste jaren steeds vaker voordoet is de schaduwwerking van bomen op zonnepanelen. In dit beleidsplan is het uitgangspunt dat in situaties waar de boom al aanwezig was, deze niet gekapt wordt ten gunste van de opbrengst van zonnepanelen. In nieuwe situatie wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de situering van bomen ten opzicht van zonnepanelen.

### *Visie en beleid*

De gemeente Dongen is groen en moet groen blijven. Zij heeft een bomenbestand waarbij bomen volwaardig uit kunnen groeien en optimaal hun functies en waarden kunnen vervullen. Een duurzaam en toekomstbestendig bomenbestand dat blijvend in kwaliteit verbetert, aantrekkelijk is en robuust is. Daarbij gaat kwaliteit voor kwantiteit en staat de juiste boom op de juiste plek.

Niet het aantal bomen, maar de kwaliteit van het bomenbestand is het belangrijkste element van het beleid.

### *Boomstructuurplan*

In dit plan zijn op een kaart alle (gewenste) hoofd- en nevenstructuren weergegeven. Op enkele locaties is nog geen structuur aanwezig, maar is ontwikkeling tot hoofd- of nevenstructuur gewenst. Wanneer de mogelijkheid zich voordoet, bijvoorbeeld bij een herinrichting van een straat of herontwikkeling van een wijk, kunnen dergelijke locaties als hoofd- of nevenstructuur ingericht worden.

### *Van visie naar werkelijkheid*

De gemeente Dongen maakt voor haar beheer gebruik van het 'Handboek Bomen' van het Normeninstituut. In dit handboek is voor een breed scala aan beheeronderwerpen een praktisch bruikbare set aan normen en eisen opgenomen. In dit laatste hoofdstuk worden aspecten behandeld die in het handboek niet of onvoldoende aan bod komen om het beleid te kunnen realiseren. Aan de hand van de volgende drie thema's worden die aspecten behandeld:

- Ontwerp en inrichting
- Beheer en onderhoud
- Bescherming en handhaving

Het ontwerp en de inrichting is van groot belang voor een duurzaam bomenbestand. De boom moet een goede groeiplaats met voldoende krijgen. Waar in het verleden lange bomenrijen van hetzelfde soort werd aangeplant gaan we nu over naar meer diversiteit. Hierdoor is de kwetsbaarheid door ziekten en/of plagen veel minder. Ook het maken van een zogenaamde kleine kringloop en het toepassen van soorten die droogte kunnen weerstaan, zorgt ervoor dat bomen oud en monumentaal kunnen worden.

Naast het ontwerp en inrichting is ook een juist beheer en onderhoud van belang. De gemeente heeft een zorgplicht voor zijn bomen. Elke boom krijgt daarom periodiek een veiligheidscontrole, dat wordt vastgelegd in het beheersysteem. Daarnaast wordt er ingegrepen bij ziekten en plagen en moeten er soms bomen gekapt worden ten behoeve van de veiligheid of om andere bomen meer toekomstverwachting te geven.

Voor het beoordelen van een kapaanvraag is een formulier opgesteld waarin de waarde van een boom wordt afgewogen tegenover de overlast.

# 1 Inleiding

**Gemeente Dongen is een middelgrote gemeente gelegen aan de rivier De Donge in de provincie Noord-Brabant. De gemeente bestaat uit de 4 kernen, Dongen en 's Gravenmoer Vaart en Klein-Dongen. De gemeente Dongen ligt op het overgangsgebied tussen zand- en veengronden en kent daarmee een grote verscheidenheid aan bodemtypen. Van oudsher kent Dongen door deze grote variatie aan bodemtypen ook een grote variatie aan boomsoorten.**

Bomen vormen een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte. Door hun omvang zijn ze opvallende inrichtingselementen in de landschappelijke structuur van het dorp en buitengebied. Bomen hebben tijd en ruimte nodig om gezond en volwaardig uit te kunnen groeien. Naast dat bomen een functie als inrichtingselement vervullen, zijn het levende organismen die groeien, bloeien en zich voortplanten. Ze vertegenwoordigen tijdens hun levenscyclus verschillende functies en waarden. Zo zijn ze op vele manieren belangrijk voor flora en fauna, geven ze schaduw en beïnvloeden ze het microklimaat. Mensen voelen zich prettiger en gezonder in een groene omgeving met bomen. Bomen spelen ook een essentiële rol in het leefbaar houden van dorpen en steden. Met het oog op verwachte klimaatveranderingen zal het belang van bomen in de toekomst alleen maar toenemen.

Bomen worden echter ook bedreigd. In intensief bebouwd gebied is de ruimte schaars. Hierdoor staat de bovengrondse en ondergrondse ruimte die bomen nodig hebben voor duurzame groei onder druk. Daarnaast doen zich de laatste decennia regelmatig nieuwe boomziekten en aantastingen voor die het bomenbestand bedreigen. Dit vraagt soms om gerichte maatregelen en soms ook om bewuste keuzen als het gaat om het toepassen van sortimenten.

Het eerste bomenbeleidsplan van de gemeente Dongen is in 2016 door Storix Boom- & Landschapsbeheer en Prohold Boomtechnisch advies opgesteld. Dat bomenbeleidsplan, dat in juli 2017 door de gemeenteraad is vastgesteld, heeft als basis gediend voor dit geactualiseerde exemplaar. Veel aspecten op het gebied van bomen, die toen belangrijk waren, zijn dat nog steeds en staan daarom onveranderd in dit exemplaar. Ontwikkelingen van de laatste 5 jaar zijn toegevoegd in dit bomenbeleidsplan. Te denken valt aan het belang van bomen voor klimaatadaptatie, de ontwikkelingen die in de bestrijding van de eikenprocessierups hebben plaatsgevonden en de focus op biodiversiteit.

## 1.1 Aanleiding

Het huidige bomenbeleid van de gemeente Dongen is gebaseerd op het 'Groenstructuurplan Dongen 1997' en het 'Groenstructuurplan 's Gravenmoer 1999'. De functies en waarden die bomen respectievelijk vervullen en vertegenwoordigen zijn de afgelopen twintig jaar sterk ontwikkeld. Met name de aandacht voor bomen in het kader van klimaatadaptatie, het vastleggen van CO<sub>2</sub> en fijnstof, zijn vandaag de dag belangrijke aspecten. Dit heeft geleid tot nieuwe inzichten met betrekking tot de inrichting van het groen en het beheer van bomen. Om daar invulling aan te kunnen geven wordt het huidige bomenbeleid geactualiseerd.

## 1.2 Doel

Het bomenbeleidsplan heeft als doel het verwezenlijken en behouden van een divers en gezond bomenbestand. Het geeft aan hoe de gemeente Dongen de komende jaren om wil gaan met haar bomenbestand. Het beleidsplan functioneert als leidraad voor het beheer en geeft een politiek draagvlak aan de uitvoering ervan. Het maakt de visie van de gemeente op bomenbeleid inzichtelijk voor haar inwoners en reikt duidelijke kaders aan voor de aanpak van knelpunten en het omgaan met nieuwe ontwikkelingen.

Om ook in de toekomst te kunnen zorgen voor een duurzaam en vitaal bomenbestand zijn er duidelijke handvatten nodig voor handhaving, zorg, veiligheid, beheer en inrichting van bestaande en nieuwe bomenbestanden. Deze worden in dit bomenbeleidsplan aangereikt.

### 1.3 Leeswijzer

Dit plan is opgesteld door de gemeente Dongen. De teams Beheer en Realisatie en Verkeer zijn de kartrekkers. Daarbij zijn collega's van diverse teams geraadpleegd. Het plan bestaat uit meerdere hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1 heeft een inleidend karakter.
- Hoofdstuk 2 beschrijft de functies en waarden die bomen vertegenwoordigen. Het optimaal kunnen vervullen van deze functies en waarden staat centraal in het bomenbeleidsplan. Het vormt de basis van de visie.
- Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de geïnventariseerde knelpunten in de huidige situatie.
- Hoofdstuk 4 beschrijft de visie en de vertaling daarvan naar beleidskeuzen. Aan de hand van drie beleidskeuzen wordt het nieuwe bomenbeleid vormgegeven.
- Hoofdstuk 5 beschrijft de gewenste bomenstructuur van de gemeente Dongen en geeft een overzicht van de te verbeteren delen van deze bomenstructuur.
- Hoofdstuk 6 geeft de leidraad voor het beheer om van visie naar werkelijkheid te komen.



## 2 Functies en waarden van bomen

Bomen vervullen een belangrijke rol in de landschappelijke structuur van dorp of stad en buitengebied. Ook hebben ze een belangrijke rol in het leefbaar houden van dorpen en steden. Ze vertegenwoordigen een groot aantal verschillende functies en waarden.

Het gaat hierbij onder meer om:

- ecologische waarde;
- sociale waarde;
- stedenbouwkundige- en ruimtelijke functie;
- milieutechnische functie;
- cultuurhistorische waarde;
- economische waarde.

### 2.1 Ecologische waarde (biodiversiteit)

De ecologische waarde van bomen is tweeledig. Enerzijds bieden bomen levensruimte aan planten en dieren. Ze functioneren als:

- Schuilplaats voor dieren;
- voedselbron;
- slaapplek;
- overwinteringsplaats;
- groeiplaats voor planten, algen en mossen;
- broed- en voortplantingsplaats.

Daarnaast zijn bomen onderdeel van een ecologische verbindingszone of ecologische structuur. Ze vormen een 'stapsteen' tussen gebieden of zijn een oriëntatie-element voor vleermuizen. De ecologische waarde is onder meer afhankelijk van het aantal bomen dat bij elkaar geplant wordt en de ruimte tussen die bomen. Hoe meer bomen er bij elkaar staan, hoe groter het aantal relaties tussen de bomen en de overige planten en dieren is. Daarmee neemt ook de ecologische waarde toe. Dit gebeurt ook als er meerdere inheemse soorten bij elkaar worden geplant of als bomen gecombineerd worden met struiken en kruidachtigen.

### 2.2 Sociale waarde

Bomen zijn van oudsher belangrijk voor de mens. Al voor de jaartelling werden bomen bij tempels geplant en werden bomen als heilig beschouwd. Ook werd er recht gesproken onder een gerechtsboom. Dit soort sociale waarden vervullen bomen nog steeds. Zo bepalen bomen deels de leefbaarheid van de directe woonomgeving. Mensen voelen zich prettiger in een groene omgeving met bomen. Aangetoond is dat mensen productiever zijn en sneller genezen als zij uitzicht hebben op een groene omgeving. Daarnaast dragen bomen in hoge mate bij aan de natuurbeleving van volwassenen en kinderen. In parken en bossen wordt volop gerecreëerd en op warme dagen zijn bomen gewild vanwege de verkoeling die ze bieden. Bomen zijn onmisbaar voor de groenbeleving, de seizoensbeleving, de gezondheid en het welzijn van mensen.

### 2.3 Stedenbouwkundige en ruimtelijke functie (esthetische functie)

Solitaire bomen, boomgroepen, bomenrijen en -lanen zijn de opvallendste groene bouwstenen van de buitenruimte. Bomen kunnen structuren zichtbaarder maken en versterken. Zo accentueren bomen en struiken in het buitengebied bijvoorbeeld een oude structuur als het slagenlandschap.

#### *Verkeer*

Bomen hebben ook verkeerskundige functies. Ze kunnen routes geleiden, kruisingen en bochten accentueren en een snelheidsremmend effect hebben. De invalswegen en ontsluitingswegen worden vaak geaccentueerd door de bomenstructuur.

#### *Beleving*

Bomen bepalen daarnaast de beleving van een straat. Dorpen danken hun aantrekkingskracht mede aan de (oude) bomen die het dorps-beeld bepalen. Een duidelijk voorbeeld is de Hoofdstraat in 's Gravenmoer.

## 2 Functies en waarden van bomen

### *Camouflage*

Tot slot kunnen bomen een camouflagefunctie hebben door bijvoorbeeld het afschermen of visueel onderbreken van onaantrekkelijke bebouwing.

### **2.4 Milieutechnische functie**

Bomen zijn van groot belang voor het leefklimaat. Bomen hebben een verkoelende werking op het microklimaat doordat ze voor schaduw, luwte/windbreking en verdamping zorgen. Op plaatsen met veel verhard oppervlak draagt de aanwezigheid van bomen dan ook bij aan een aangener leefklimaat.

### *Weersextremen*

Door verandering van het klimaat treden er steeds vaker weersextremen op. De lange warme zomers van 2020 en 2022 zijn daar een voorbeeld van. De aanwezigheid van bomen in de stedelijke omgeving kan hittestress voorkomen of verminderen.

### *Vermindering fijnstof*

Bomen leggen op hun bladeren fijnstofdeeltjes vast. Hierdoor vermindert de hoeveelheid fijnstof in de lucht. Het fijnstof spoelt na elke regenbui van het blad, waarna opnieuw fijnstof vastgelegd kan worden. Minder fijnstof in de lucht heeft een positieve invloed op de volksgezondheid (minder luchtwegproblemen et cetera). Vooral groot uitgegroeide bomen dragen bij aan verbetering van de luchtkwaliteit. Het loofoppervlak van een honderd jaar oude boom kan wel 1000 m<sup>2</sup> groot zijn. Voor eenzelfde loofoppervlak zijn tientallen jonge bomen nodig.

### *Waterbuffer*

Bomen zijn ook van belang voor de waterbuffering in de stad. Enerzijds vangt de kroon een deel van de neerslag in de kroon op (interceptie), waardoor er minder water op de grond belandt en er dus minder water hoeft te worden afgevoerd. Aan de andere kant zorgen bomen met hun wortels voor een humeuze en doorwortelbare grond, waardoor de grond het vocht beter vasthoudt en opslaat.

### **2.5 Cultuurhistorische waarde**

De cultuurhistorische waarde van bomen is gekoppeld aan de plek waar de bomen staan. Vaak is er een relatie tussen bomen en een gebouw of heeft de boom een bijzondere functie in de gemeenschap gehad. Ook beplantingen die een vroeger beheer of gebruik uitbeelden kunnen cultuurhistorisch waardevol zijn. In het buitengebied zijn dat bijvoorbeeld knotbomen en hakhout. In de bebouwde kom zijn dat bijvoorbeeld restanten van oude laanstructuren of veedriften. Deze vroegere structuurdragers van het landschap zijn tegenwoordig vaak nog als losse objecten aanwezig.

### *Gedenkbomen*

Gedenkbomen vertegenwoordigen eveneens een cultuurhistorische waarde. Overal in Nederland zijn bomen te vinden die geplant zijn ter ere van bijzondere gebeurtenissen, zoals kroningsbomen. In bijlage 3 is een lijst met bijzondere bomen in Dongen opgenomen, waartoe de gedenkbomen behoren.

### **2.6 Economische waarde**

De economische waarde van bomen wordt vaak onderschat. De directe waarde van bomen in een dorp is vaak beperkt, maar de indirecte waarde kan daarentegen bijzonder groot zijn.

### *Directe economische waarde*

Met de directe waarde van bomen wordt de houtopbrengst na kap of snoei bedoeld. Het merendeel van de bomen eindigt als brandhout of houtsnippers. De houtsnippers komen terecht bij de groenrecycling of worden gebruikt voor de opwekking van groene stroom. Het verwerken van afvalhout tot een hoogwaardig product komt incidenteel voor.

## 2 Functies en waarden van bomen

Bomen die gekapt moeten worden, kunnen ook als voorwerpen weer terugkomen in de omgeving waar ze hebben gestaan. Een voorbeeld hiervan zijn de beelden en speeltoestellen die gemaakt zijn van bomen uit park Vredeoord en nu deel uitmaken van het park. Ook gebruikt de gemeente Dongen regelmatig stammen om gazon en groeiplaats te scheiden of sluiproutes te blokkeren.

### *Indirecte economische waarde*

De indirecte waarde van bomen is het kapitaal dat ze vertegenwoordigen bij leven. Deze wordt bepaald door onder andere de beeldbepalendheid, de waarde voor de leefomgeving en de toekomstverwachting om te zetten in een fictief geldbedrag. De indirecte waarde van een bomenbestand loopt al snel in de miljoenen euro's. Er zijn diverse modellen ontwikkeld om de waarde van groen in en rond de stedelijke omgeving te beschrijven en financieel te waarderen. Algemeen erkende methoden voor het waarderen van bomen zijn TEEB, I-tree (beide zijn rekentools) en de Richtlijnen van de NVTB ( Nederlandse vereniging van taxateurs van bomen) voor het bepalen van de monetaire waarde van bomen.



### 3 Inventarisatie knelpunten

In de gemeente Dongen spelen diverse knelpunten rond het bomenbeheer. Enerzijds zijn die het gevolg van inrichtingskeuzen die in het verleden zijn gemaakt op basis van toen geldende inzichten en regelgeving. Dit levert in het huidige straatbeeld onwenselijke situaties op. Het leidt tot klachten en hoge beheerskosten.

Ook ontstaan er knelpunten doordat nieuwe ontwikkelingen zich voordoen, waar niet voldoende op gereageerd wordt of kan worden. Voorbeelden hiervan zijn nieuwe ziekten en plagen en klimaatsveranderingen die negatieve gevolgen hebben voor het bomenbestand. De belangrijkste gesignaleerde knelpunten in de gemeente Dongen worden hier beschreven. In hoofdstuk 6 wordt toegelicht hoe we met deze knelpunten omgaan.

#### 3.1 Beperkte ondergrondse groei ruimte

Veel bomen in de gemeente Dongen zijn aangeplant in een tijd dat er weinig aandacht was voor de ondergrondse groeiplaatsomstandigheden. Er werd een gat gegraven en de boom werd geplant met een kruiwagen 'goede grond'. Na verloop van tijd zijn de wortels op zoek gegaan naar vocht en voeding en vonden dat direct onder de verharding. Door diktegroei van de wortels ontstond wortelopdruk. Op veel plaatsen is daardoor de verharding opgedrukt. Dit leidt tot gevaarlijke situaties, wortelschade en hoge beheerskosten.



Foto 1: Wortelopdruk

#### 3.2 Nieuwe ziekten en plagen en klimaatverandering

De laatste decennia is er veel schade in het bomenbestand ontstaan door nieuwe boomziekten en plagen. Voorbeelden hiervan zijn kastanjabloedingsziekte, essentaksterfte, roetschorsschimmel en de eikenprocessierups. Daarnaast heeft ook de verandering van het klimaat invloed op het bomenbestand. Zo hebben grotere schommelingen in neerslag en perioden van droogte een negatieve invloed op gevoelige bomen als oude beuken.



Foto 2: Kastanjabloedingsziekte

#### 3.3 Conflictsituatie bomen en zonnepanelen

De rijksoverheid stimuleert de ontwikkeling van duurzame energiebronnen, zoals zonne-energie. Bij het plaatsen van zonnepanelen op daken van particulieren kan er echter een conflict ontstaan, waarbij bomen een optimaal rendement van de zonnepanelen in de weg staan. Zowel bomen als zonnepanelen dragen bij aan een gewenste duurzame samenleving. In paragraaf 6.2.2 wordt beschreven hoe we daar als gemeente mee om gaan.



Foto 3: Bomen en zonnepanelen

#### 3.4 Wortelschade bij graafwerkzaamheden

Vanuit het Handboek Kabels en Leidingen van de gemeente Dongen zijn er richtlijnen opgesteld voor het werken rondom bomen om wortelschade te voorkomen. In deze handleiding wordt ook verwezen naar het handboek Bomen. Hierin wordt benoemd hoe men om moet gaan met het graven rondom bomen conform hoofdstuk 2 van het Handboek Bomen 2022 opgestelde eisen.

Hieronder de richtlijnen vanuit het Handboek Kabels en Leidingen.

### 3 Inventarisatie knelpunten

#### Werken nabij bomen

Bij het passeren van bomen moeten door de grondroerder voorzorgsmaatregelen worden getroffen die schade aan de betreffende boom voorkomt. De maatregelen en aanwijzingen zijn (onder andere) aangegeven op de Bomen poster conform Handboek Bomen. Wanneer er toch een boom wordt beschadigd dient dit direct gemeld te worden bij de toezichthouder. Indien de afstand van te leggen kabels en/of leidingen tot de bomen minder is dan bepaald in artikel 7.2.1, vierde lid, dienen er in ieder geval beschermende maatregelen toegepast te worden of er moeten (gestuurde) boringen worden gemaakt.

In het wortelgestel van bomen mag slechts bij hoge uitzondering worden gegraven en in dat geval alleen handmatig, dit is echter alleen toegestaan met goedkeuring van de toezichthouder. Wortels dikker dan 0,025 m in diameter mogen nooit worden verwijderd of beschadigd. Wortels kleiner dan 0,025 m in diameter mogen verwijderd worden door middel van zagen zonder de wortels te breken of eraan te trekken. Ontgraven wortels dienen te worden beschermd tegen uitdrogen, vorst en andere beschadigingen.

Als ten gevolge van de werkzaamheden een boom zoveel schade oploopt dat deze geroid moet worden dient de grondroerder dit direct te melden bij de toezichthouder. Er dient dan (indien vereist) alsnog een omgevingsvergunning kap aangevraagd te worden. Het planten van nieuwe bomen wordt verzorgd door de gemeente.

#### WERKPLAN BOMEN

##### Vooronderzoek

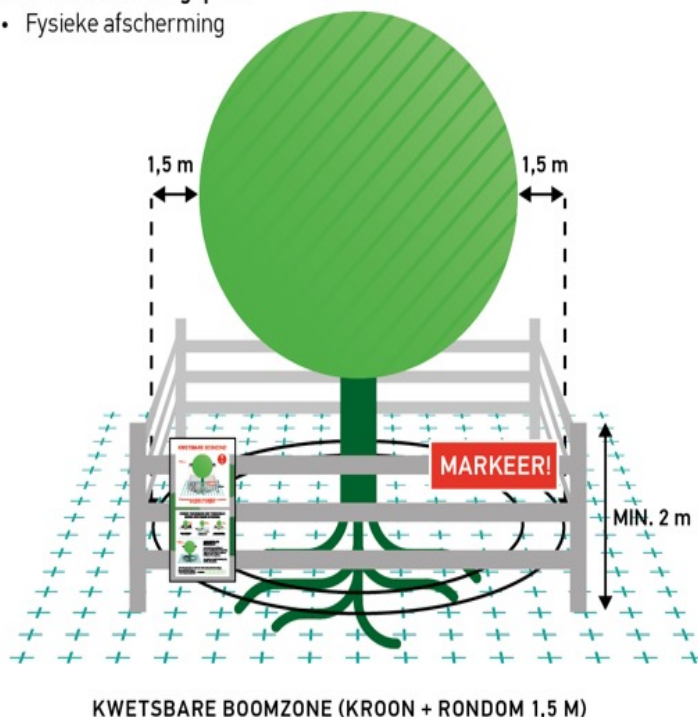
- Bomen Effect Analyse (BEA)
- Kwetsbare boomzone

##### Werkplan bomen (WPB)

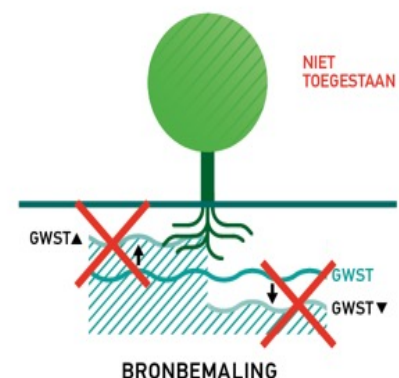
- Projectaanpassingen
- Maatregelen & randvoorwaarden bomen
- Boombeschermingsplan
- Bomenbalans

##### Boombeschermingsplan

- Fysieke afscherming



#### ZONDER TOESTEMMING NIET TOEGESTAAN BINNEN KWETSBARE BOOMZONE:



## 3 Inventarisatie knelpunten

### 3.5 Overhangende takken

Bestaande bomen die geïntegreerd worden in een nieuw te ontwikkelen bouwplannen moeten beschermd worden. Deze bomen staan vaak kort tegen de nieuw te ontwikkelen woningen. De bewoners dienen de huidige situatie te respecteren zodat in de toekomst geen verzoeken komen voor snoeien van overhangende takken boven hun woning of tuin. Het is aan te bevelen om hier iets over in de koopovereenkomst op te nemen. Dit gebeurt in overleg tussen de gemeente en projectontwikkelaar.



## 4 Visie en beleid

Op basis van de huidige inzichten is een visie op het bomenbeleid vastgesteld die de leidraad vormt voor het beleid en het beheer voor de komende jaren. Deze visie geeft aan in welke richting het bomenbestand van de gemeente Dongen zich moet gaan ontwikkelen.

### 4.1 Beleidskeuzen

Het centrale thema van het groenbeleidsplan is '**Dongen is groen en moet groen blijven!**'. Dit thema is overgenomen in het bomenbeleidsplan en uitgewerkt in de volgende visie.

#### Visie

*De gemeente Dongen is groen en moet groen blijven. Zij heeft een bomenbestand waarbij bomen volwaardig uit kunnen groeien optimaal hun functies en waarden kunnen vervullen. Een duurzaam en toekomstbestendig bomenbestand dat blijvend in kwaliteit verbetert, aantrekkelijk is en robuust is. Daarbij gaat kwaliteit voor kwantiteit en staat de juiste boom op de juiste plek.*

Dit wordt bereikt met een bomenbeleid dat:

1. het beheer richting geeft;
2. kosten efficiënt en doelmatig is;
3. transparant en eenduidig is;
4. opgewassen is tegen veranderende omstandigheden.

Het streven van de gemeente Dongen is een bomenbeleid dat leidt tot:

- een duurzaam boombestand met soorten die aangepast zijn aan de groeiplaats en waar mogelijk, de groeiplaats aangepast is aan de soort. Dit geldt met name voor de bomen die in het bomenstructuurplan (zie hoofdstuk 5) zijn opgenomen.
- vermindering van aantastbaarheid van het bomenbestand door een geringere ziektegevoeligheid van de soorten en een betere boom- en groeiplaatsbescherming.
- een divers bomenbestand in sortiment en leeftijdsopbouw, passend binnen de gemeente.
- een permanente vermindering van overlast en hinder van bomen, zonder dat daar bomen voor gekapt worden.

### 4.2 Beleidskeuzen

Op basis van de geformuleerde visie en de geïnventariseerde knelpunten is een drietal beleidskeuzen uitgewerkt. Deze uitwerkingen geven een goed beeld van het beleid.

1. Kwaliteit versus kwantiteit
2. Sortiment en diversiteit
3. Integraal werken

#### 4.2.1 Kwaliteit versus kwantiteit

*Niet het aantal bomen, maar de kwaliteit van het bomenbestand is het belangrijkste element van het beleid.*

#### Groeiplaatsomstandigheden

De groeiplaatsomstandigheden zijn een bepalende factor voor de kwaliteit van het bomenbestand. Een goede groeiplaats biedt een boom voldoende ruimte (zowel ondergronds als bovengronds) om zich duurzaam te kunnen ontwikkelen. Bij een boom omringd door kabels, leidingen, asfalt, tegels of klinkers is de ruimte daarvoor vaak te beperkt. Bij elke aanplant wordt daarom een goede groeiplaats ingericht die vervolgens langdurig beschermd wordt tegen verstorende invloeden.



## 4 Visie en beleid

### *Terugplaatsen bomen*

Dit betekent ook dat bomen bij uitval niet meer automatisch één op één teruggeplaatst worden. Bij de planvorming wordt kritisch gekeken of er genoeg ruimte is voor een boom. Is deze ruimte er niet of te weinig, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van kabels en leidingen, dan wordt een kleinere soort of helemaal geen boom geplant.

### *Hoeveelheid bomen*

De hoeveelheid bomen is niet bepalend voor de toekomstige kwaliteit van het bomenbestand. Eén goed geplaatste boom is waardevoller en duurzamer dan enkele, verkeerd geplaatste, wegwijnende exemplaren. Dit kan betekenen dat er bij herinrichting in een bestaande straat of wijk minder bomen terugkomen, maar dat de kwaliteit van het bomenbestand en daardoor de groenbeleving vooruitgaat.

Deze beleidskeuze draagt bij aan de omlooptijd van de bomen en vermindert de onderhoudskosten.



Foto 4: Juiste boom op de juiste plaats



Foto 5: Te weinig groeiruimte

### *De juiste boom op de juiste plek*

De soortspecifieke eigenschappen van een boomsoort worden bij het ontwerp/beplantingsplan op voorhand getoetst op compatibiliteit met de directe omgeving.

Bij door inwoners ervaren overlastsituaties wordt op een transparante manier getoetst of er sprake is van de juiste boom op de juiste plaats. Ook wordt een afweging gemaakt tussen de meerwaarde die de boom vertegenwoordigt voor het algemeen belang en de overlast op individueel vlak.

### *Factoren boomkeuze*

Bij de keuze voor een bepaalde boomsoort spelen meerdere factoren een rol. De functie(s) en de beschikbare groeiruimte zijn echter doorslaggevend voor de keuze. Of een boom volwaardig uit kan groeien, hangt af van de ruimte en de uiteindelijke grootte die een boom kan bereiken. Is de ruimte beperkt, dan wordt er gekozen voor een kleinere soort.

## 4 Visie en beleid

### *Overlast*

De eigenschappen van een boom bepalen voor een groot deel of deze overlast gaat geven. Bomen die bekend staan als 'overlastbomen' worden zoveel mogelijk geplant op locaties waar ze geen overlast veroorzaken. Zo worden bomen die veel luis aantrekken en bes- of vruchtdragende bomen in een gazon of plantsoen geplant en niet bij parkeerplaatsen.

### *Beheermaatregelen*

*Bij het kiezen van bomen voor een bepaalde locatie wordt kritisch gekeken naar de benodigde beheermaatregelen die bomen vragen (denk aan lei-, vorm- en knotbomen). Er wordt zoveel mogelijk gekozen voor vrij uitgroeiende bomen.*

*Voor de invulling van de maatregel 'de juiste boom op de juiste plaats' is het kortom telkens zoeken naar de boom die:*

- op die groeiplaats volwaardig uit kan groeien;
- zo min mogelijk ziektegevoelig is;
- geen overmatige overlast oplevert voor zijn omgeving;
- geen (verkeers)veiligheidsproblemen veroorzaakt;
- qua leeftijd, soort en omvang bijdraagt aan de diversiteit;
- beperkt beheer nodig heeft.

### *4.2.2 Sortiment en (bio)diversiteit*

De juiste keuze in sortiment en het toepassen van diversiteit maakt het bomenbestand aantrekkelijk, minder ziektegevoelig en ecologisch waardevol.

Een aantrekkelijk en gevarieerd bomenbestand bereik je door diverse soorten en variëteiten aan te planten. De speciale eigenschappen van deze bomen (zoals herfstkleur, bloei, vorm et cetera) hebben een meerwaarde qua beleving en geven ook meerwaarde aan de leef-omgeving.



Foto 6: Diversiteit aan bomen

## 4 Visie en beleid

Een zo gezond mogelijk bomenbestand bereik je door diversiteit en bomen aan te planten die zo min mogelijk ziekte- en plaaggevoelig zijn.

### *Boomziekten*

Boomziekten zoals de kastanjabloedingsziekte en essentaksterfte zijn momenteel verantwoordelijk voor het afsterven van veel bomen. Aanplant van hiervoor gevoelige kastanjes en essen is daarom niet wenselijk.

### *Diversiteit*

Toepassing van diversiteit is vooral op wijkniveau belangrijk. Dit betekent niet dat in elke woonstraat verschillende soorten aanwezig moeten zijn. Maar als in meerdere straten slechts één boomsoort voorkomt, is dat niet gewenst. Zo'n situatie is namelijk erg plaag- en ziektegevoelig en moet waar dat kan voorkomen worden.



Foto 7: Ecologische verbindingszone in Dongen

Een voorbeeld van aanplant van een gevarieerd bomenbestand is de Vaartweg. In 2019 zijn de aanwezige beuken en eiken vervangen door een vijftal soorten die afwisselend in deze straat zijn aangeplant.

### *Inheemse boomsoorten*

Diversiteit is ook van groot belang voor de ecologische waarde van de omgeving. Inheemse boomsoorten hebben een meerwaarde ten opzichte van uitheemse soorten. Doordat de soorten onderdeel uitmaken van het lokale ecosysteem werken zij versterkend op dit systeem. Bij meer natuurlijke groeiplaatsen (bijvoorbeeld bosvakken in parken en grotere groenstroken) en buiten de bebouwde kom wordt bij voorkeur gekozen voor inheemse boomsoorten.

Sommige uitheemse soorten zijn beter bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals extreme langdurige droogte of tijdelijke wateroverlast. Dergelijke soorten worden in Dongen zeker ook aangeplant. Voorbeelden zijn Plataan, Acacia, Valse Christusdoorn en Moerasedik.

### *4.2.3 Integraal werken*

De verschillende disciplines van het beheer van de openbare ruimte worden, in een vroegtijdig stadium, bij de planvorming voor werkzaamheden in die openbare ruimte betrokken.

Wanneer de verschillende disciplines van het beheer van de openbare ruimte samenwerken, ontstaan er realiseerbare en kostenbesparende plannen. Door uitwisseling van kennis, ervaring en inzichten zijn efficiëntere oplossingen voor knelpunten mogelijk.

Het vervangen van bomen gebeurt zoveel mogelijk integraal. De verschillende disciplines van het beheer van de openbare ruimte stellen in een multidisciplinair overleg de meerjarenplanning op. Daarnaast leggen we de geplande werkzaamheden over elkaar heen en voeren, waar mogelijk, de werkzaamheden gecombineerd uit. Dit werkt efficiënter en beperkt overlast voor omwonenden en weggebruikers.

## 4 Visie en beleid

### *Groentoets*

Bij integrale projecten wordt met een 'Groentoets' vooraf bepaald of bomen en/of beplantingen behouden kunnen worden. Of behoud mogelijk is, hangt sterk af van het soort werkzaamheden dat plaats gaat vinden en de kwaliteit en conditie van de bomen. Uiteraard is dit afhankelijk van de omstandigheden en betreft het vaak maatwerk. Om ervoor te zorgen dat het belang van bomen bij integraal werken voldoende geborgd is, wordt vaak voorafgaand aan het werk een Bomen Effect Analyse uitgevoerd.

### *Duurzaam bomenbeleid*

Met een integrale aanpak van de openbare ruimte zijn er meer mogelijkheden om een duurzaam bomenbeleid uit te voeren. Zo kan bijvoorbeeld de herinrichting van het wegprofiel gebruikt worden om groeiplaatsen van bomen duurzaam in te richten door de boven- en ondergrondse groeiruimte van de bomen te vergroten.

### 4.3 Evaluatie beleidsdoelen 2018-2022

In het vorige beleidsplan dat tot van 2018 tot 2022 liep zijn zes beleidsdoelen geformuleerd. Deze beleidsdoelen zijn hieronder weergegeven met daarbij de evaluatie of deze beleidsdoelen ook zijn bereikt.

**Beleidsdoel 1** De gewenste bomenstructuur wordt waar mogelijk verder ontwikkeld en versterkt.

**Resultaat:** In de Heiweg, gemeenteweg zijn bomen aangeplant als nieuwe structuur.

**Beleidsdoel 2** Groeiplaatsen van nieuw te planten bomen worden duurzaam ingericht. Groeiplaatsen van bestaande bomen die onderdeel zijn van de bomenstructuur worden zo nodig verbeterd en geoptimaliseerd.

**Resultaat:** De groeiplaatsen in de Vaartweg zijn vernieuwd en ontwikkeld en in de Mgr Nolenslaan, Wilhelminastraat en Mgr. Schaepmanlaan is grondverbetering uitgevoerd

**Beleidsdoel 3** Bestaande bomen en groeiplaatsen worden bij werken en projecten beschermd.

**Resultaat:** Dit beleidsdoel is nog in ontwikkeling en kan verbeterd worden. Vooral inzetten op meer toezicht tijdens beginfase.

**Beleidsdoel 4** De diversiteit in soorten en leeftijdsopbouw wordt vergroot.

**Resultaat:** Diversiteit van bomen wordt overal bij nieuwe aanplant en herplant toegepast. Diversiteit in leeftijd is bij nieuwe aanplant moeilijk te verwezenlijken. Wel wordt jonge aanplant tussen oude bomen geplant. Dit is gebeurd aan de Vaartweg, Paul van Ostayenstraat en in de Beljaart.

**Beleidsdoel 5** Overlast en hinder wordt verminderd. Overlast en hinder wordt objectief beoordeeld (waardebepaling, status, overlast, veiligheid).

**Resultaat:** Overhangende takken over erfgronden worden na melding gesnoeid waar dit mogelijk is en geen onherstelbare schade van de boom veroorzaakt. (bosrand Trimbos /Hoge Kant)

**Beleidsdoel 6** De positie van bomen in integrale inrichtingsprojecten wordt versterkt.

**Resultaat:** Hiervoor is steeds meer aandacht. Goede voorbeelden zijn park Vredeoord, het Wilhelminaplein en de Hoofdstraat in 's Gravenmoer waar de aanwezige bomen bij de nieuwe inrichting een betere groeiplaats hebben gekregen.



## 4 Visie en beleid

### 4.4 Beleidsdoelen tot 2030

Voorgaande informatie levert samengevat de volgende beleidsdoelen op voor de komende jaren. Deze doelen vormen de basis van het beleid en geven richting aan het beheer. Ze kunnen ingezet worden bij de evaluatie van het beleid.

- Beleidsdoel 1** De gewenste bomenstructuur wordt waar mogelijk verder ontwikkeld en versterkt.
- Beleidsdoel 2** Groeiplaatsen van nieuw te planten bomen worden duurzaam ingericht. Groeiplaatsen van bestaande bomen die onderdeel zijn van de bomenstructuur worden zo nodig verbeterd en geoptimaliseerd.
- Beleidsdoel 3** Bestaande bomen en groeiplaatsen worden bij werken en projecten beschermd.
- Beleidsdoel 4** Toekomstige groeiruimte voor bomen wordt beschermd en veiliggesteld.
- Beleidsdoel 5** De diversiteit in boomsoorten in een straat wordt vergroot.
- Beleidsdoel 6** Overlast en hinder wordt verminderd. Overlast en hinder worden objectief beoordeeld (waardebepaling, status, overlast, veiligheid).
- Beleidsdoel 7** De positie van bomen in integrale inrichtingsprojecten wordt versterkt.



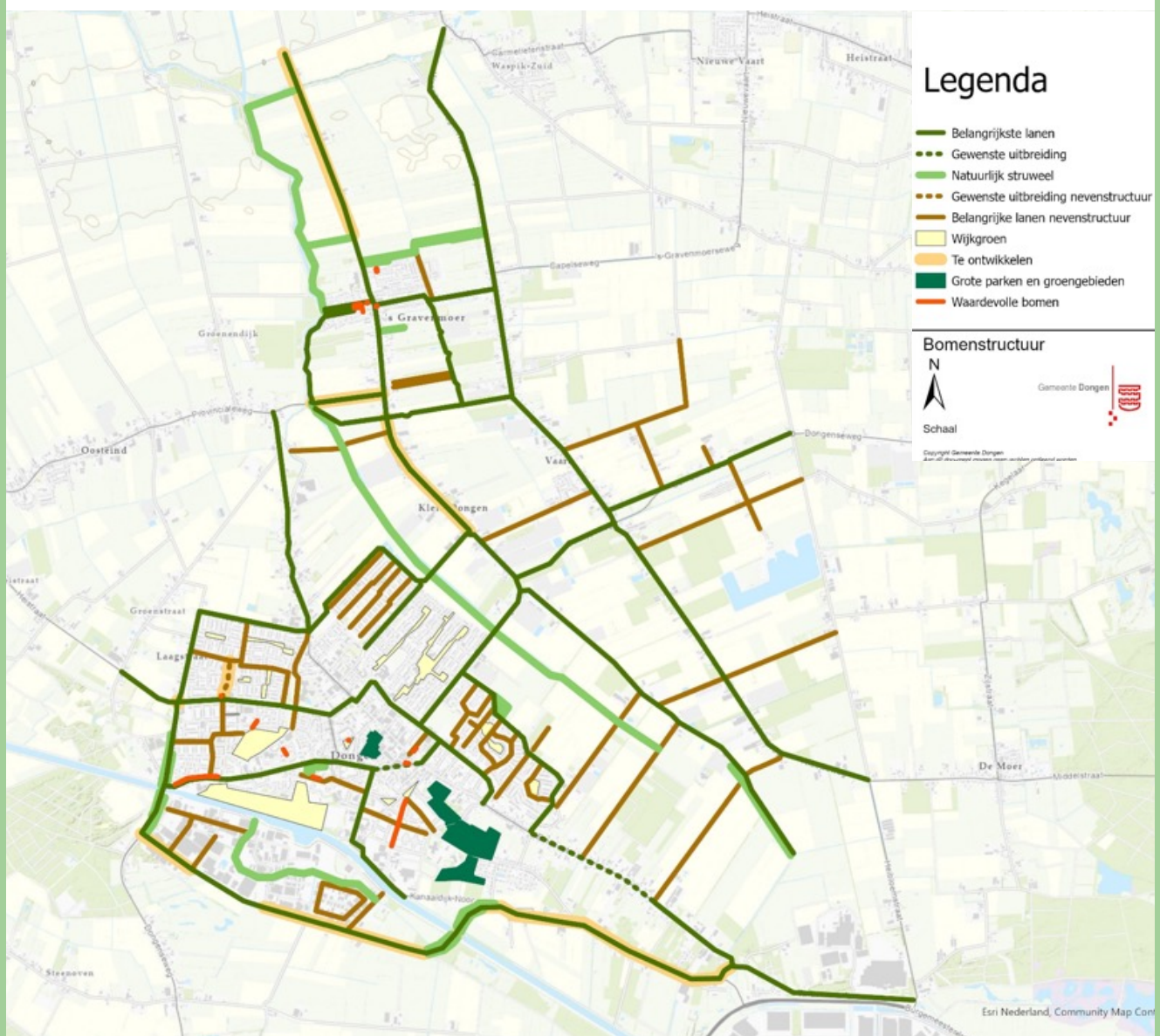
## 5 Bomenstructuurplan

De gemeente Dongen heeft een uitgebreid bomenbestand. Het bomenbestand loopt uiteen van gemakkelijk vervangbare bosjes en straatbomen tot waardevolle boombeplantingen die als belangrijke dragers van het groen gezien worden. Om dergelijke waardevolle boombeplantingen te kunnen beschermen wordt aan deze bomen een bepaalde status toegekend door middel van een bomenstructuurplan.

Voor het opstellen van dit bomenstructuurplan is gebruikgemaakt van de Groenstructuurplannen van Dongen (1997) en 's Gravenmoer (1999). De in deze plannen aanwezige structuren zijn, met enkele aanvullingen, in het veld geïnventariseerd en beoordeeld op aanwezigheid, herkenbaarheid en de mogelijkheid tot ontwikkeling. Dit heeft geleid tot een nieuw bomenstructuurplan waarin hoofdstructuren, nevenstructuren en waardevolle bomen zijn aangegeven.

### Kaart

Op de kaart zijn alle (gewenste) hoofd- en nevenstructuren weergegeven. Op enkele locaties is nog geen structuur aanwezig, maar is ontwikkeling tot hoofd- of nevenstructuur gewenst. Wanneer de mogelijkheid zich voordoet, bijvoorbeeld bij een herinrichting van een straat of herontwikkeling van een wijk, kunnen dergelijke locaties als hoofd- of nevenstructuur ingericht worden. De nog te ontwikkelen locaties zijn met een stippellijn weergegeven.



## 5 Bomenstructuurplan

### 5.1 De bomenstructuur

#### 5.1.1 Hoofdstructuur

Onder de hoofdstructuur vallen waardevolle boombeplantingen die als belangrijke dragers en als ruggengraat van het gemeentelijk groen gezien worden. Deze bomen hebben een wijkoverstijgende functie. De hoofdstructuur bestaat uit:

- lange bomenlanen langs wegen in het buitengebied;
- ontsluitingswegen in de bebouwde kom;
- natuurlijke begroeiingen op 'oude' dijken of langs de oevers van de Donge;
- grote parken en groengebieden;



Foto 8: Bomenlaan in buitengebied



Foto 9: Ontsluitingsweg binnen bebouwde kom



Foto 10: Oeverzone van de Donge



Foto 11: Oude dijken



Foto 12: Groene parken

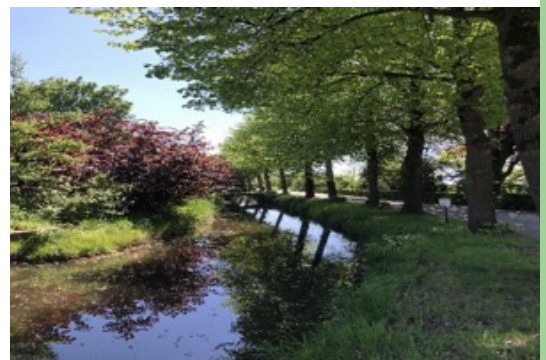


Foto 13: Oeverzone Vaarten



## 5 Bomenstructuurplan

### 5.1.2 Nevenstructuur

De nevenstructuur omvat waardevolle boomstructuren die op wijkniveau als belangrijke dragers van het gemeentelijk groen gezien worden. De nevenstructuur bestaat uit:

- bomenlanen langs wijkontsluitingswegen, in woonstraten en in het buitengebied;
- groene linten;
- historische elzenhagen en houtwallen.

Groene linten bestaan uit parkachtige groenstructuren in de wijk. Deze worden vaak gecombineerd met speelobjecten, sportveldjes of waterpartijen. Historische elzenhagen en houtwallen zijn met name te vinden in het buitengebied rond 's Gravenmoer. Hier is het karakteristieke slagenlandschap nog herkenbaar aanwezig.



Foto 14: Groen lint



Foto 15: Wijkontsluitingsweg



Foto 16: Nevenstructuur buitengebied



Foto 17: Historische elzenhaag, slagenlandschap



## 5 Bomenstructuurplan

### *Waardevolle bomen*

Onder waardevolle bomen vallen bomenlanen, boomgroepen of individuele bomen die, los van de hoofd- en nevenstructuur, een verhoogde status hebben toegekend gekregen. Sommige boombeplantingen hebben hierdoor een dubbele status.

De lijst met waardevolle bomen is gebaseerd op de lijst van 'Monumentale en andere waardevolle bomen' zoals opgenomen in bijlage VII van de Cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Dongen (versie d.d. 17 december 2013). Deze lijsten zijn als bijlage 1 t/m 3 in dit rapport opgenomen.

Er wordt onderscheid gemaakt in drie groepen, namelijk:

- monumentale bomen (A-bomen);
- zeer beeldbepalende bomen (B-bomen);
- bijzondere bomen (C-bomen).

### *Monumentale bomen (A-bomen)*

Bomen die vanwege hun grootte, breedte, verschijning en/of plantjaar een onvervangbare status hebben voor de omgeving.

De bomen moeten minimaal 80 jaar oud zijn en een levensverwachting van meer dan 10 jaar hebben. Voor monumentale lanen of groepen geldt dat ten minste  $\frac{3}{4}$  van de betreffende bomen aan deze (afzonderlijke) criteria moet voldoen.

Hierbij bestaat een laan uit een rij bomen, aan één of elke kant van de weg, met minstens 4 bomen aan één of elke kant. Een bomengroep bestaat uit minimaal 3 bomen die relatief dichtbij elkaar staan en een eenheid vormen.



Foto 17: A-boom, Schoolstraat



Foto 18: A-bomen (Sint Josephstraat)

### *Zeer beeldbepalende bomen (B-bomen)*

Bomen die de status monumentaal naderen maar nog niet hebben bereikt, omdat ze nog niet oud genoeg zijn.

De bomen moeten minimaal 70 jaar oud zijn en een levensverwachting van meer dan 10 jaar hebben. Voor beeldbepalende lanen of groepen geldt dat ten minste  $\frac{3}{4}$  van de betreffende bomen aan deze (afzonderlijke) criteria moet voldoen. Hierbij bestaat een laan uit een rij bomen, aan één of elke kant van de weg, met minstens 4 bomen aan één of elke kant. Een bomengroep bestaat uit minimaal 3 bomen die relatief dichtbij elkaar staan en een eenheid vormen.

## 5 Bomenstructuurplan

### *Bijzondere bomen (C-bomen)*

Bomen die qua grootte, breedte, verschijning en leeftijd niet per se onvervangbaar zijn, maar bijzondere status hebben gekregen, omdat zij bijvoorbeeld geplant zijn ter herdenking van een gebeurtenis of geboorte of overlijden van een persoon.

De bomen moeten een levensverwachting van meer dan 10 jaar hebben en aan ten minste één van de volgende specifieke kenmerken voldoen:

- herdenkingsboom;
- cultuurhistorische waarde;
- markeringsboom;
- kruis- of kapelboom;
- bijzondere (snoei)vormen;
- dendrologische betekenis;
- natuurwaarde;
- zeldzame bomen (hoogste, grootste et cetera);
- genenreservoir (bomen die een belangrijke vertegenwoordiger van een soort zijn).

### *Gemeenschappelijke bomen*

Binnen de gemeente Dongen is ook een aantal bomen en bomenlanen gemeenschappelijk. Dit wil zeggen, dat zowel de gemeente als de eigenaar van het perceel waarin de boom (gedeeltelijk) staat, eigenaar zijn. De verantwoordelijkheid en onderhoudskosten voor de boom worden in principe gedeeld. In de meeste gevallen worden deze bomen echter geheel op kosten van de gemeente onderhouden. Dat is overigens zeer verdedigbaar, aangezien de bomen bijna altijd een openbaar karakter hebben en een stempel drukken op de sfeer en beleving van de omgeving. Op deze wijze krijgen ze het onderhoud wat noodzakelijk is. Bij werkzaamheden om en aan de boom moeten beide eigenaren overleg plegen en tot overeenstemming komen alvorens tot uitvoering over te gaan.

Voorbeelden van gemeenschappelijke bomen zijn te vinden langs de Hoofdstraat in 's Gravenmoer en langs de Vennen in Dongen.

*Een boom is gemeenschappelijk wanneer (een deel van) de stamvoet van de betreffende boom op zowel gemeentelijke als particuliere grond staat.*

### *Particuliere bomen in gemeentelijk onderhoud*

De gemeente Dongen heeft ook een beperkt aantal particuliere waardevolle bomen in onderhoud. Het initiatief om een particuliere boom door de gemeente te laten onderhouden, ligt bij de burger. De aangemelde particuliere bomen staan op de lijst 'Monumentale en andere waardevolle bomen'.

De boom komt in aanmerking voor deze onderhoudsvorm, als hij wordt aangemeld en als hij voldoet aan de gestelde criteria voor waardevolle en beschermwaardige bomen. Daarnaast moet de boom van beeldbepalende waarde zijn voor de openbare ruimte en moet de boomkroon de openbare ruimte raken.

Aangezien deze regeling alweer zestien jaar loopt is het goed om de regeling tegen het licht te houden en te actualiseren. In 2023 wordt dit opgepakt.

Op dit moment zijn 80 particuliere bomen in onderhoud bij de gemeente Dongen.



Foto 20: Gemeenschappelijke bomen, Hoofdstraat 's Gravenmoer

## 5 Bomenstructuurplan

### 5.2 Inventarisatie bomenstructuur

Voor het opstellen van het nieuwe bomenstructuurplan zijn de aanwezige structuren zoals beschreven in de groenstructuurplannen, met enkele aanvullingen, in het veld geïnventariseerd en beoordeeld op aanwezigheid, herkenbaarheid en de mogelijkheid tot ontwikkeling. Uitgangspunt hierbij was het waarborgen en het in stand houden van de kwaliteit van de het bomenbestand. Locaties waar verbetering van de structuur gewenst is, zijn in kaart gebracht.

#### *Maatregelen*

Er zijn verschillen maatregelen die je kunt uitvoeren om de structuur te verbeteren.

- **Aanvullen** - Daar waar de structuur geen doorlopende bomenlaan vormt of op andere wijze om aanvulling van de bestaande situatie vraagt, wordt de structuur aangevuld. De maatregel betreft het aanplanten van bomen. Voorbeelden hiervan zijn aan de Eindsestraat, Oude Veepad en Wielstraat.
- **Dunnen** - Voor een kwalitatieve instandhouding van de structuur is dunning gewenst. In de bestaande situatie is sprake van een te hoge onderlinge concurrentie waardoor verzwakking van individuele bomen op kan treden. De maatregel betreft het verwijderen van een deel van de bomen in de structuur. Bij voorkeur zijn dat de minst ontwikkelde en/of meest verzwakte bomen.
- **Groeiplaatsverbetering** - Voor een aantal locaties is het voor een kwalitatieve instandhouding nodig om groeiplaatsverbetering uit te voeren. In de huidige situatie is er sprake van omstandigheden die het voortbestaan van de structuur bedreigen of hinder veroorzaken voor de gebruiksfuncties binnen de structuur. De maatregelen kunnen bestaan uit het vergroten van boomspiegels, vergroten of verbeteren van de bewortelbare ruimte, bescherming plaatsen om maa- of aanrijdschade te voorkomen, aanpassen van het maaibeheer et cetera.
- **Ontwikkelen** - Een aantal locaties heeft de bestemming hoofdstructuur gekregen, maar zijn in de huidige situatie nog niet als zodanig ingericht. Het kan zijn dat er momenteel nog geen bomen staan. De maatregel bestaat uit het aanvullen of inrichten van de locatie door het aanplanten van bomen. Ook is het mogelijk dat er, in de huidige inrichting, geen ruimte beschikbaar is voor ontwikkeling van de structuur. De maatregel bestaat er dan uit de structuur in te richten zodra de mogelijkheid zich voordoet en hiervoor de middelen beschikbaar zijn.
- **Vervangen** - Daar waar de huidige structuur niet meer te handhaven is, worden bomen vervangen. Een voorbeeld hiervan zijn bomen aan de Paul van Ostayenstraat.

#### *Urgentie*

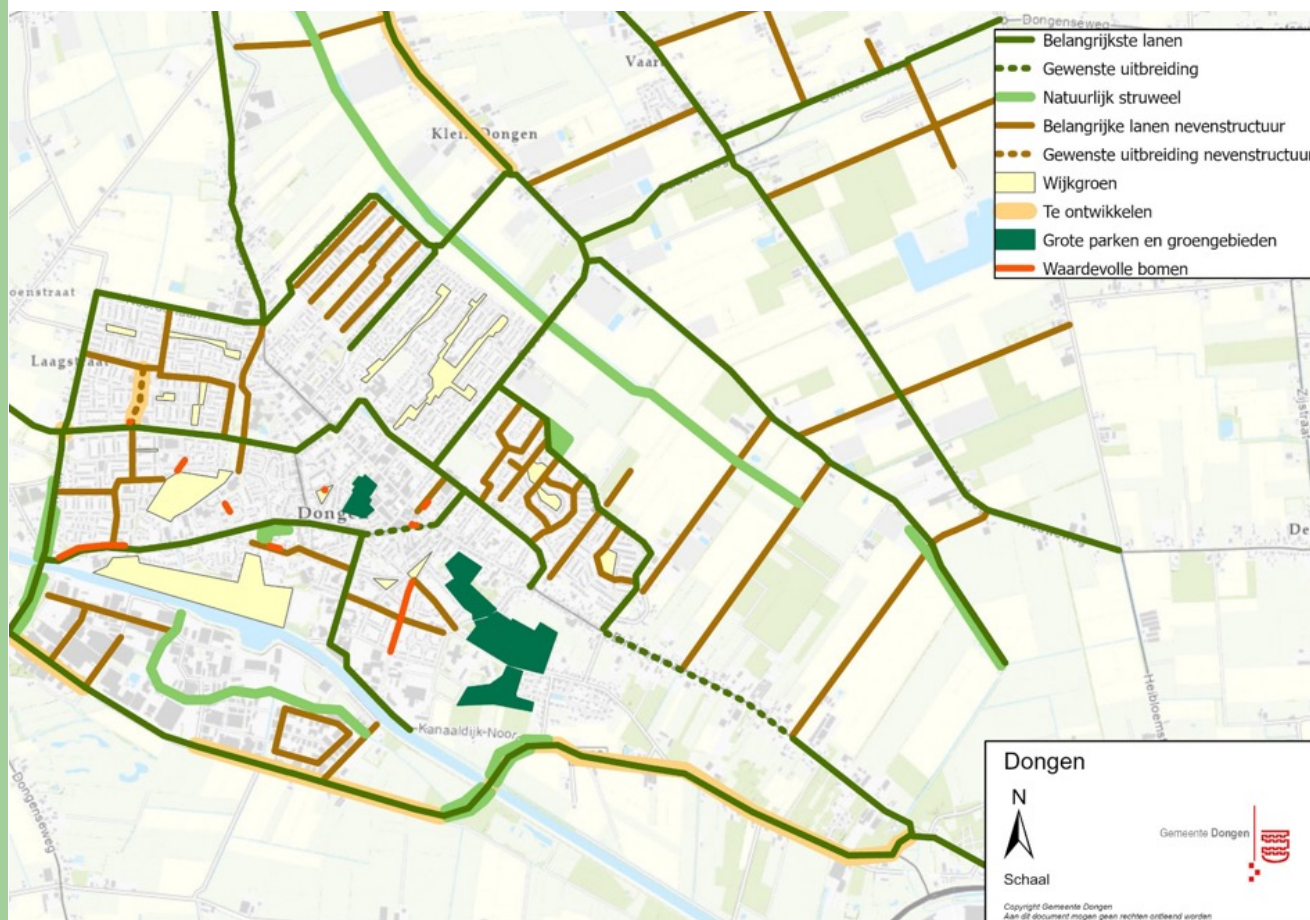
Afhankelijk van de aard van de benodigde maatregelen en de houdbaarheid van de huidige situatie is aan alle maatregelen een urgentie gekoppeld. Er zijn drie categorieën onderscheiden:

- **Hoge urgentie:** bij een hoge urgentie is op korte termijn (binnen enkele jaren) ingrijpen nodig om de structuur kwalitatief te kunnen behouden. De maatregelen moeten voor 2025 worden uitgevoerd.
- **Gemiddelde urgentie:** bij een gemiddelde urgentie is het nodig om in te grijpen gedurende de looptermijn van dit beleidsplan. De maatregelen moeten voor 2030 worden uitgevoerd.
- **Lage urgentie:** bij een lage urgentie is het kwalitatief voortbestaan van de structuur niet in gevaar en er is geen sprake van een nog te ontwikkelen structuur. De maatregelen kunnen na 2030 worden uitgevoerd.

Achtereenvolgens worden de bomenstructuren van de dorpskernen Dongen, 's Gravenmoer en Klein-Dongen- Vaart bekeken. De te verbeteren en te ontwikkelen boomstructuren zijn in kaart gebracht en gearceerd. Deze structuren en de waardevolle bomen waarbij groeiplaatsverbetering gewenst is, zijn in de bijbehorende tabellen opgenomen.

## 5 Bomenstructuurplan

### 5.2.1 Inventarisatie Dongen



| Hoofdstructuur      | Object /straatnaam                               | Maatregelen                                | Urgentie  |
|---------------------|--------------------------------------------------|--------------------------------------------|-----------|
| Belangrijke lanen   | Eindsestraat                                     | Groeiplaats linden                         | Gemiddeld |
|                     | Bolkensteeg                                      | Groeiplaats verbeteren lindes              | Hoog      |
|                     | Ronde anjerstraat                                | Groeiplaats berk                           | Gemiddeld |
|                     | Steenstraat                                      | Aanvullen                                  | Gemiddeld |
|                     | Lage Ham van rotonde tot platanen                | groeiplaats verbeteren                     | Gemiddeld |
|                     | Oude Baan / Kanaalstraat / Deken Batenburgstraat | Vervangen bomen en groeiplaats verbetering | Gemiddeld |
| Entree bebouwde kom | Middellaan                                       | Ontwikkelen                                | Gemiddeld |
|                     | Lage Ham/Beljaartlaan                            | Groeiplaats verbetering                    | Gemiddeld |
|                     | Procureurweg                                     | Groeiplaats verbetering                    | Gemiddeld |
|                     | Berlagestraat/Eindsestraat                       | Ontwikkelen groeiplaats                    | Gemiddeld |



## 5 Bomenstructuurplan

| Nevenstructuur | Object /straatnaam                                      | Maatregelen              | Urgentie  |
|----------------|---------------------------------------------------------|--------------------------|-----------|
|                | Industriestraat                                         | Groeiplaats aanbrengen   | Gemiddeld |
|                | Metaalstraat                                            | Groeiplaatsen aanbrengen | Laag      |
|                | Mies van de Rohestraat                                  | Groeiplaats verbetering  | Gemiddeld |
| Wijkgroen      | Parkje Julianastraat, Emmastraat en Prins Hendrikstraat | Groeiplaatsverbetering   | Gemiddeld |
|                | Park Kanaalstraat<br>Julianastraat                      | Groeiplaats verbeteren   | Gemiddeld |
|                | Kruisherestraat                                         | Groeiplaatsen aanbrengen | Gemiddeld |

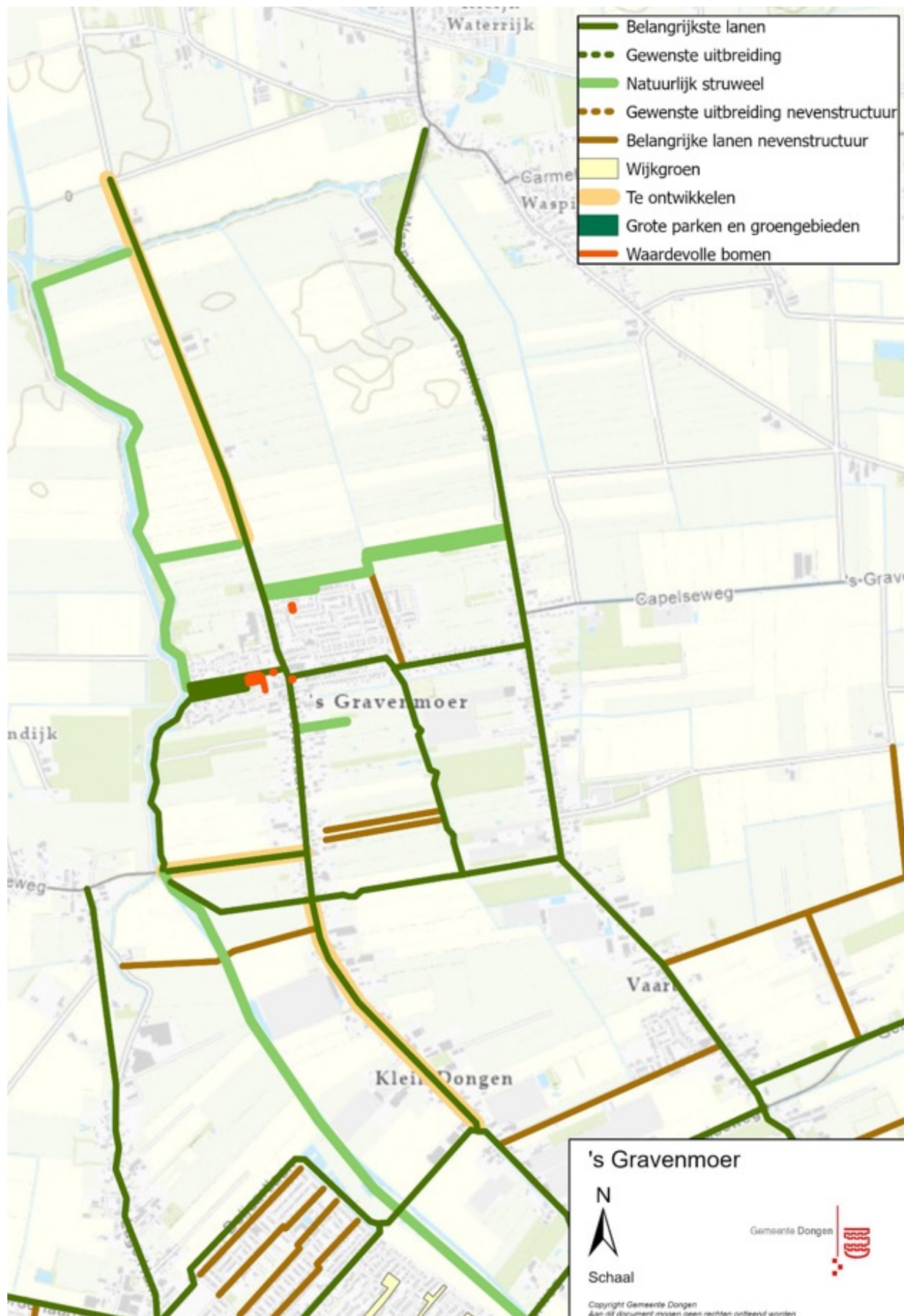
| Waardevolle bomen | Object /straatnaam                                   | Maatregelen            | Urgentie  |
|-------------------|------------------------------------------------------|------------------------|-----------|
| Monumentale bomen | Ardennepad:<br><i>Robinia pseudoacacia</i>           | groeiplaatsverbetering | Hoog      |
| Monumentale bomen | Kerkstraat Acacia's en platanen                      | groeiplaatsverbetering | Gemiddeld |
| Monumentale bomen | Oranjeplein (park):<br><i>Liriodendron tulpifera</i> | groeiplaats verbeteren | Hoog      |
| Monumentale bomen | Sint Josephstraat:<br><i>Robinia pseudoacacia</i>    | groeiplaatsverbetering | Gemiddeld |
| Monumentale bomen | Anjerstraat (berk)                                   | Groeiplaatsverbetering | Hoog      |
| Monumentale bomen | Rijensestraatweg<br>(platanen)                       | Groeiplaatsverbetering | Hoog      |
| Monumentale bomen | Kanaalstraat                                         | Groeiplaatsverbetering | Hoog      |
| Monumentale bomen | Modestusstraat                                       | Groeiplaatsverbetering | Hoog      |
| Monumentale bomen | Min Ruijs de beerenbrouckstraat (eiken)              | Groeiplaatsverbetering | Hoog      |



Foto 21: Verbeteren groeiplaats, hoofdstructuur Oude Baan

## 5 Bomenstructuurplan

### 5.2.2 Inventarisatie 's Gravenmoer



## 5 Bomenstructuurplan

| Hoofdstructuur    | Object /straatnaam                      | Maatregelen            | Urgentie  |
|-------------------|-----------------------------------------|------------------------|-----------|
|                   | Hoofdstraat / Molendijk                 | Groeiplaatsverbetering | Hoog      |
|                   | 's Gr. moer Vaartweg                    | Groeiplaats beuken     | Hoog      |
|                   | Kerkebos,                               | Erosie waterkant       | Hoog      |
|                   | Kerkdijk                                | Groeiplaatsvertering   | Hoog      |
|                   | Waspikseweg                             | Groeiplaats verbeteren | Hoog      |
|                   | Wielstraat                              | Ontwikkelen            | Gemiddeld |
|                   | Wilhelminalaan                          | Ontwikkelen            | Hoog      |
| Waardevolle bomen | Object /straatnaam                      | Maatregelen            | Urgentie  |
| Monumentale bomen | Kerkdijk 1: <i>Tilia Vulgaris</i>       | Groeiplaatsverbetering | Gemiddeld |
| Bijzondere bomen  | Lange Veertel: <i>Quercus palustris</i> | Groeiplaatsverbetering | Laag      |
| Monumentale bomen | Molendijk: <i>Quercus robur</i>         | Groeiplaatsverbetering | Gemiddeld |
| Monumentale bomen | Zwaanstraat: <i>Fagus sylvatica</i>     | Groeiplaatsverbetering | Gemiddeld |
| Monumentale bomen | Kerkdijk: Linden,eiken)                 | Groeiplaatsverbetering | Hoog      |

Foto 22: Aan te vullen gaten in structuur, Wielstaat



Foto 23: Te verbeteren groeiplaats, Hoofdstraat 's Gravenmoer



Foto 24: Te verbeteren groeiplaats, Hoofdstraat 's Gravenmoer



## 5 Bomenstructuurplan

### 5.2.3 Inventarisatie Klein Dongen & Vaart





## 5 Bomenstructuurplan

Klein Dongen

| Hoofdstructuur    | Object /straatnaam | Maatregelen | Urgentie  |
|-------------------|--------------------|-------------|-----------|
| Belangrijke lanen | Klein Dongenseweg  | Ontwikkelen | Gemiddeld |

Vaart

| Hoofdstructuur    | Object /straatnaam | Maatregelen            | Urgentie  |
|-------------------|--------------------|------------------------|-----------|
| Belangrijke lanen | Gemeenteweg        | Groeiplaatsverbetering | Gemiddeld |



## 6 Van visie naar werkelijkheid

Voor de realisatie van de in hoofdstuk 4 genoemde beleidsuitgangspunten zijn beheersinstrumenten nodig. Het gaat daarbij om normen, eisen, inrichtingsprincipes en keuze- en toetsingsschema's.

De gemeente Dongen maakt voor haar beheer gebruik van het 'Handboek Bomen' van het Normeninstituut. In dit handboek is voor een breed scala aan beheersonderwerpen een praktisch bruikbare set aan normen en eisen opgenomen. In dit hoofdstuk worden aspecten behandeld die in het handboek niet of onvoldoende aan bod komen om het beleid te kunnen realiseren. Aan de hand van de volgende drie thema's worden die aspecten behandeld:

- Ontwerp en inrichting
- Beheer en onderhoud
- Bescherming en handhaving

### 6.1 Ontwerp en inrichting

#### 6.1.1 Soortkeuze

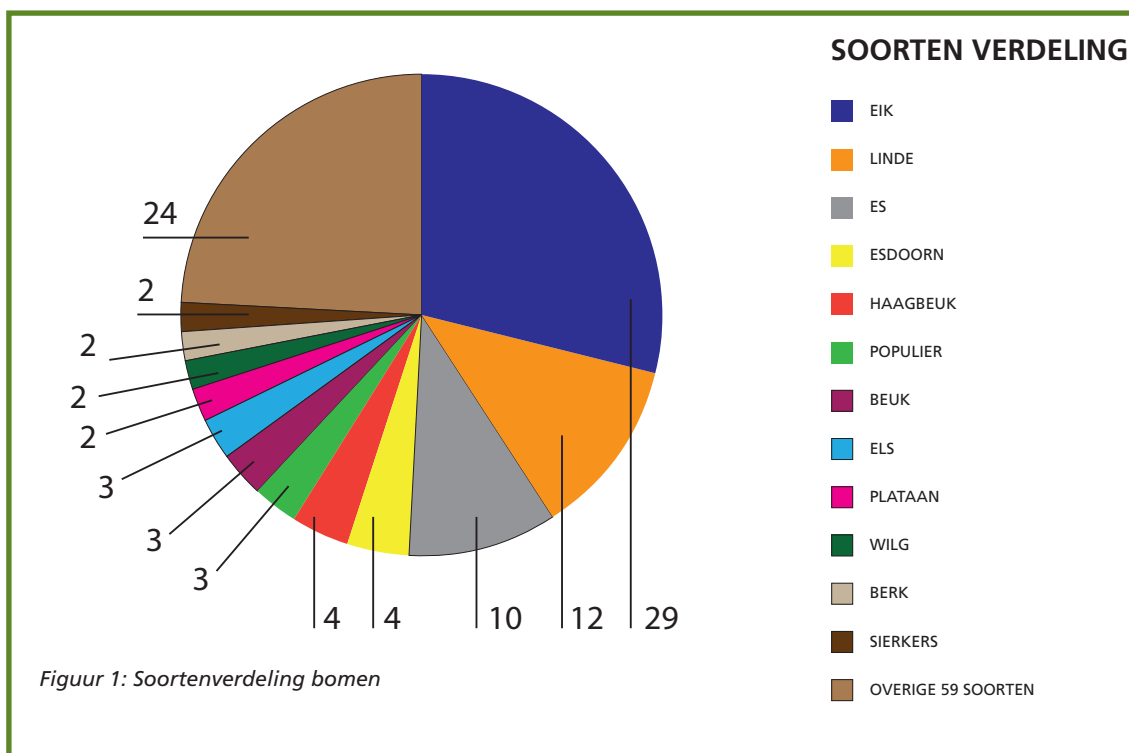
Bij de boomsoortkeuze zijn de volgende criteria van belang:

- Boven- en ondergrondse groei ruimte;
- Diversiteit in soorten ter voorkoming van monoculturen in verband met plaagdieren- en ziektegevoeligheid;
- Ziekte- en plaaggevoeligheid van boomsoorten;
- Belevingsaspecten zoals boomgrootte, kroonvorm, kleur en vorm van blad, herfstkleur, bloesem, vrucht, geur, bloeitijd en eventuele overlast hiervan;
- Ecologische waarde;
- Geschikt voor de grondsoort waar deze komt te staan;
- Bestand tegen klimaatverandering en droogte.

#### *Diversiteit:*

Diversiteit in het sortiment speelt een belangrijke rol bij de weerbaarheid tegen ziekten en plagen. Monoculturen zijn bij uitstek kwetsbaar voor de ontwikkeling en snelle verspreiding van ziekten en plagen.

Op dit moment bestaat 32 procent van het totale bomenbestand uit de familie 'Fagaceae' (eiken en beuken). Daarom zal bij uitval en vervanging van bomen eiken en beuken tijdelijk minder worden aangeplant.



## 6 Van visie naar werkelijkheid

### *Inheemse of uitheemse soorten*

Inheemse bomen hebben een grotere ecologische waarde dan uitheemse soorten. Het inheemse sortiment is echter beperkt, waardoor niet voor alle stedelijke groeiplaatsen een optimaal passende inheemse boomsoort beschikbaar is. De groeiplaatsomstandigheden zijn vaak niet optimaal voor inheemse soorten: te veel verharding, gemiddeld hogere temperaturen en te droog. Ze wijken te veel af van de natuurlijke groeiplaatsen van de inheemse soorten.

Uitheemse soorten en cultivars stellen andere eisen aan groeiplaatsomstandigheden en vormen dan ook een welkome aanvulling op het sortiment. Daarnaast hebben deze soorten vaak een hoge belevingswaarde en esthetische waarde.

Voor het maken van de juiste keuze is de locatie en vooral ook de functie die de beplanting moet vervullen van essentieel belang. Bij enigszins natuurlijke groeiplaatsen in het buitengebied en in groenstroken en -zones, worden waar mogelijk inheemse bomen geplant. In een meer stedelijke omgeving passen bomen die aangepast zijn aan de plaatselijke omstandigheden en geschikt zijn voor de gewenste functie(s).

### *6.1.2 Kwaliteit plantmateriaal*

#### *Herkomst*

Een belangrijke vuistregel bij de aanschaf van plantmateriaal is: grondsoort bij grondsoort. Er zijn kwekerijen op zandgrond en kwekerijen op kleigrond. Het plantmateriaal is gewend aan de eigenschappen van de bodem waar het gekweekt is. Plantmateriaal afkomstig van een kwekerij op kleigrond zal moeite hebben om zich aan te passen aan een plantlocatie met zandgrond en vice versa.

#### *Kwaliteitseisen*

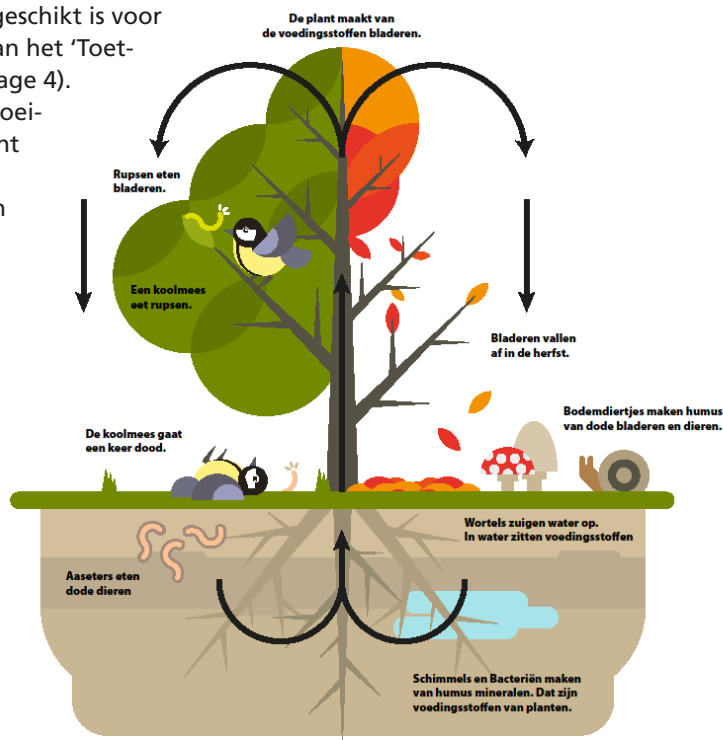
Plantmateriaal moet bij aflevering voldoen aan de gestelde eisen. Voor de kwaliteitseisen zijn landelijke richtlijnen vastgesteld. De keuring wordt uitgevoerd aan de hand van het 'Handboek bomen'.

### *6.1.3 Groeiplaatsinrichting, aanplant en nazorg*

Om te bepalen of een groeiplaats geschikt is voor aanplant wordt gebruikgemaakt van het 'Toetsingsschema nieuwe aanplant' (bijlage 4). Bij het inrichten van een nieuwe groeiplaats en het uitvoeren van aanplant en nazorg wordt gebruikgemaakt van de richtlijnen zoals opgenomen in het 'Handboek bomen'.

### *6.1.4 De kleine kringloop*

De kleine kringloop is een natuurlijk proces waarin natuurlijk afval dat onder de bomen valt zoals bladeren en takken om worden gezet is opneembare voedingsstoffen voor planten en bomen. Dit proces kan alleen plaats vinden als er voldoende bodemleven en een goed bodemklimaat aanwezig is. Het is dus belangrijk dat er hieraan niets ontbreekt.



Figuur 2: Kleine kringloop



## 6 Van visie naar werkelijkheid

### *Functie kleine kringloop*

Het bodemleven zorgt dat grof natuurlijk afval om wordt gezet in fijnere fracties, deze worden vervolgens door bacteriën en schimmels omgezet in opneembare voedingsstoffen. Waar het bodemleven ook voor zorgt is dat er gangen en holle ruimtes in de bodem, hierdoor kan een uitwisseling van water en luchthuishouding plaats vinden. Op deze manier krijg je een betere bodemstructuur, die ook beter vocht vast houdt en opneemt, wat weer een voordeel is voor de grondwaterstand. De kleine kringloop heeft dus grote voordelen.

## 6.2 Beheer en onderhoud

### 6.2.1 Boomveiligheidscontrole

Als eigenaar van een bomenbestand heeft de gemeente een zorgplicht. De gemeente moet zorgen voor goed beheer. Als ze dit nalaat, kan ze aansprakelijk worden gesteld bij eventuele schade of letsel. Goed beheer kan worden aangetoond door het bomenbestand periodiek te schouwen (boomveiligheidscontrole) en de bevindingen vast te leggen in een rapportage of beheersysteem. De maatregelen die voortkomen uit de schouw moeten binnen een bepaalde termijn worden uitgevoerd.

### *Veiligheid*

Hoe vaak een boom geschouwd moet worden is afhankelijk van het veiligheidsrisico dat de boom oplevert voor zijn omgeving. Dit risico zit met name in de gevaarstelling van de boom. Een kleine boom zal bij omwaaien minder schade aanrichten dan een grote boom en een boom langs een drukke verkeersroute levert doorgaans meer gevaar dan een boom in het gazon of in een groenstrook. Uitgangspunt is dat bomen die gevaar kunnen opleveren periodiek een veiligheidscontrole ondergaan en dat de maatregelen die daaruit voortkomen altijd worden uitgevoerd.

### 6.2.2 Verzoek tot kap of snoeien

'Toetsingscriteria waarde & overlast'. Deze criteria zijn in bijlage 6 weergegeven.

In bijlage 7 staat een toelichting op de toetsingscriteria.

Uitgangspunt is dat gemeentelijke bomen in principe niet worden gesnoeid of gekapt vanwege overlast. Hinder van overhangende takken, bladval, vrucht, schaduw of luizen is geen reden voor snoei, tenzij:

- takken van bomen directe schade veroorzaken doordat ze de gevel of het dak et cetera raken;
- bij toepassing van de toetsingscriteria voor waarde en overlast, de waarde minus de overlast kleiner is dan nul.

Eventueel uit te voeren snoei mag er niet toe leiden dat de boom duurzaam in zijn voortbestaan wordt bedreigd of ernstig in zijn vorm wordt aangetast.

### *Zonnepanelen*

Zonnepanelen wekken stroom op zodat een huis energie neutraler wordt. Dit is gunstig voor het milieu. Bomen geven schaduw en dat kan de opbrengst van zonnepanelen negatief beïnvloeden. Daarentegen hebben bomen ook verschillende milieu technische voordelen zoals het afvangen van fijnstof, het verkoelen van de aarde en het omzetten van CO<sub>2</sub> naar zuurstof en het borgen van hemelwater. Hoe groter en gezonder het kroonoppervlak is des te positiever is het voor het milieu.

Regelmatig wordt overlast gemeld door bomen in relatie tot zonnepanelen. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- In bestaande situaties is het uitgangspunt dat bestaande bomen worden behouden. De boom gaat vóór en bij de plaatsing van een zonnepaneel moet daar rekening mee gehouden worden. Ook als de boom in de toekomst nog zal groeien.
- Op nieuwbouwlocaties waar bomen worden aangeplant wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van zonnepanelen en/of de eventuele plaatsing daarvan.

## 6 Van visie naar werkelijkheid

- Bij de herinrichting van gebieden waarbij sowieso al bomen gekapt of gesnoeid zouden moeten worden, gelden bij herplant dezelfde regels als voor nieuwbouwlocaties.
- Als het vanuit herinrichtingsplannen niet nodig is om bestaande bomen te kappen of te snoeien, gelden dezelfde regels als voor bestaande situaties.
- In nieuwe projecten kan er ook rekening worden gehouden dat er enkele bomen van de 1e grootte worden geplant maar dan zo dat niet de gehele dag het licht weggenomen zal worden.

### *Allergieën*

Diverse boomsoorten, met name windbestuivers als els en berk, produceren pollen die allergische reacties (hooikoorts) kunnen oproepen. Het kappen van bomen vanwege klachten die samenhangen met dergelijke reacties heeft weinig zin. Overlast gevende pollen verspreiden zich, door middel van wind, over meerdere kilometers. In de wijde omgeving van Dongen staan grote aantallen windbestuivers. Het aantal pollen dat zich lokaal in de lucht bevindt, wordt door kap slechts in zeer beperkte mate verminderd.

### *6.2.3 Ziekten en plagen*

Boomziekten zoals de kastanjabloedingsziekte en essentaksterfte zijn momenteel verantwoordelijk voor het afsterven van veel bomen. Maar ook nieuwkomers zoals roetschorsziekte bij voornamelijk esdoorns en massaria bij platanen kunnen zorgen voor gevaarlijke situaties en of zelfs gevaarlijk zijn voor de gezondheid. Tussen aantasting en afsterven zitten echter vaak verschillende stadia. Daarnaast sterft niet elke aangetaste boom af. Wat er met een aangetaste boom moet gebeuren, verschilt dan ook per boom en per aantasting. Zo moet er heel voorzichtig omgegaan worden met esdoorns die aangetast zijn door de roetschorsziekte, hier is namelijk een apart verwijderings-protocol voor van toepassing.

Voor de meeste aantastingen geldt dat vanaf het moment van waarneming tot het moment van verwijderen jaarlijks een controle vereist is om de ontwikkeling van de aantasting te monitoren. Bij een verhoogd risico op instabiliteit en/of stam- of takbreuk kan er zodoende tijdig worden ingegrepen en is de veiligheid van de omgeving gewaarborgd.

### *Aanplant ziektegevoelige bomen*

Het aanplanten van de ziektegevoelige kastanjes (*Aesculus*) en essen (*Fraxinus*) is momenteel af te raden. Maar omdat niet alle soorten binnen de geslachten *Aesculus* en *Fraxinus* vatbaar zijn, kunnen bij (relatief grootschalige) aanplant bewezen immune soorten zoals *Aesculus indica* of *Fraxinus exelsior* 'Atlas' goed geplant worden.

### *Korte beschrijvingen van de belangrijkste aantasters*

#### *Kastanjabloedingsziekte*

De kastanjabloedingsziekte wordt in belangrijke mate veroorzaakt door een bacterie, de *Pseudomonas syringae*. Ook de larve van de kastanje-mineermot (*Cameraria ohridella*) lijkt een negatieve rol te spelen in het verloop van de ziekte. Deze bacterie zorgt ervoor dat bastvaten kapot gaan en er zo dode stukken ontstaan. Door deze aantasting zie je ook uit de stam een soort donkere vloeistof komen wat het bloeden heet. Door deze aantasting verzwakt de boom binnen enkele jaren. Vaak komen er andere aantastingen bij die ervoor zorgen dat de kastanje in zijn geheel afsterft of breekgevoelig maakt.

#### *Essentaksterfte*

Sinds 2010 is essentaksterfte, ook wel essensterfte, in Nederland waargenomen. Deze ziekte wordt veroorzaakt door de uit Azië afkomstige schimmel *Hymenoscyphus fraxineus* (oude naam: *Chalara fraxinea*). Er is op dit moment nog geen adequate oplossing om deze ziekte te bestrijden. Door deze schimmel streven er in beginsel twijgjes af en in een verder gevorderd stadium sterven er gesteltakken af, en zal de es na verloop van tijd in zijn geheel afsterven. Er zijn wel essen die hier niet gevoelig of minder gevoelig voor zijn.

## 6 Van visie naar werkelijkheid

### *Roetschorsziekte*

Roetschorsziekte is een zeldzame boomziekte veroorzaakt door een schimmel. Toch komt deze ziekte steeds meer voor in Nederland. In Dongen is het in de afgelopen jaren 1 keer voorgekomen. Besmetting met deze schimmel leidt uiteindelijk tot het afsterven van de boom. Niet alleen ontstaat hierdoor het gevaar van het afbreken van takken en het omvallen van de boom. Veelvuldig contact met sporen van de schimmel kan bij mensen ook leiden tot longproblemen. Meer specifiek bestaat de kans op het ontwikkelen van de longaandoening extrinsieke allergische alveolitis (EAA). Een plan van aanpak hoe om te gaan met besmette bomen is in bijlage 11 terug te vinden.

### *Massaria*

Massaria veroorzaakt een snel optredende houtrot in takken van platanen, met takbreuk als gevolg. De schimmel tast eerst de dunnere takken aan, deze worden aan de bovenzijde van de tak aangetast en zorgen ervoor dat de tak aan de bovenkant afsterft waardoor de tak gevoelig wordt voor breuk. In een later stadium kunnen dikkere takken aangetast worden. Een protocol is hiervoor geschreven en kunt u in bijlage 12 terug vinden.

### *Veranderende grondwaterstand*

Door de droge zomers van de laatste jaren daalt op vele plaatsen de grondwaterstand. Bepaalde boomsoorten, zoals beuk en berk kunnen daar slecht tegen en gaan in kwaliteit achteruit of sterven zelfs af. Bij de aanplant van deze soorten dient daar rekening mee gehouden te worden. Dit kan bijvoorbeeld door extra voorzieningen, zoals het aanbrengen van grondwaterpijlers in de groeiplaats. Op droogtegevoelige plaatsen kan er ook voor gekozen worden een soort te kiezen die daar minder problemen van ondervindt.

#### *6.2.4 Inboet*

Wanneer bomen dood gaan, vindt er eerst een onderzoek plaats naar de reden daarvan. Voordat tot inboet (herplant) wordt overgegaan, worden (indien nodig) de groeiplaatsomstandigheden verbeterd. Om te toetsen of inboet kan plaatsvinden, kan het 'Toetsingschema inboet' (bijlage 8) gebruikt worden.

#### *6.2.5 Groeiplaatsverbetering*

Als een boom uitvalt of een conditievermindering vertoont, ligt de oorzaak vaak bij de groeiplaats. Met een onderzoek kun je vaststellen wat de problemen zijn en of groeiplaatsverbeterende maatregelen gewenst zijn. Aspecten die onderzocht kunnen worden, zijn:

- de hoeveelheid doorwortelbare ruimte;
- de voedingstoestand van de bodem;
- de zuurstofvoorziening;
- de vochtvoorziening.

Afhankelijk van de aard van de problemen zijn vaak meerdere oplossingen mogelijk. De 'Tabel groeiplaatsverbetering' (bijlage 10) geeft een overzicht van veel voorkomende groeiplaatsproblemen, mogelijke oplossingen en een aantal methoden om die te kunnen realiseren.

#### *6.2.6 Snoei*

Om het bomenbestand veilig en duurzaam te beheren, moeten bomen in het stedelijk gebied in de meeste gevallen periodiek gesnoeid worden. Er zijn verschillende redenen om te snoeien. Veiligheid voor de omgeving is de belangrijkste reden. De boomveiligheidscontrole levert de informatie welke bomen om veiligheidsredenen gesnoeid moeten worden. Verder is de benodigde snoei afhankelijk van de randvoorwaarden vanuit de omgeving, zoals schade aan eigendommen, de gevaarstelling en de doorrijhoogte, de levensfase en conditie van de boom.

Na aanplant is de snoei in eerste instantie gericht op het verkrijgen van een solide stam met de gewenste takvrije stamlengte en een goed ontwikkelde, blijvende kroon (begeleidings-snoei). Vervolgens is de snoei gericht op het voorkomen van schade en het zo goed mogelijk

## 6 Van visie naar werkelijkheid

behouden van de boom (onderhoudssnoei). Ook het in stand houden van een gewenste vorm kan reden tot snoeien zijn (vormsnoei, bijvoorbeeld bij leilindes).

### *Verzoek om te snoeien*

Regelmatig ontvangt de gemeente verzoeken van inwoners om bomen te snoeien. Als er buiten bovengenoemde redenen geen aanleiding is om te snoeien, gebeurt dat in principe niet. Als om redenen er wel gesnoeid gaat worden, dan wordt deze maatregel ingepast in het geplande snoeiprogramma, wanneer de betreffende straat aan de beurt is.

### **6.3 Bescherming & handhaving**

#### *6.3.1 Bedreiging/schade aan bomen*

Bij alle werkzaamheden rondom bomen moet schade aan bomen voorkomen worden. Daartoe moeten de nodige beschermende maatregelen toegepast worden. De toegepaste maatregelen zijn conform de in het 'Handboek bomen' gestelde eisen.

### *Werken rondom bomen*

Bij de uitvoeringsfase is het essentieel dat toezicht gehouden wordt op naleven van de eisen en randvoorwaarden zoals opgenomen in het betreffende bestek of een Bomen Effect Analyse. Bij (zeer) waardevolle bomen is het van belang dat dit toezicht (mede) geschiedt door een European Tree Worker, een European Tree Technician of iemand met aantoonbaar vergelijkbare kennis en ervaring.

Bij inbreidingsplannen die door een ontwikkelaar worden geïnitieerd, dient in de anterieure overeenkomst opgenomen te worden dat er een groenbeschermingsplan wordt opgesteld. Tevens dient er budget vrijgemaakt te worden, zodat gedurende de bouwperiode door de gemeente een bomenwacht ingezet kan worden. Het is te overwegen om bij heel belangrijke bomen een boeteclausule op te nemen in een bestek indien een boom beschadigd wordt.

### *Werkzaamheden waardevolle bomen*

Bij werken die door de gemeente worden uitgevoerd, moet bij aanwezigheid van waardevolle bomen, voor de start van de werkzaamheden, afspraken zijn gemaakt hoe de bescherming van deze bo(o)m(en) geregeld wordt. In het project dient daarvoor een budget te zijn opgenomen.

### *Bomen Effect Analyse*

Bij werkzaamheden waarbij een waardevolle boom, die potentieel bedreigd wordt, moet een Bomen Effect Analyse (BEA) worden opgesteld. Hieruit wordt duidelijk wat de impact van de plannen op de te behouden boom is en op welke manier eventuele nadelige gevolgen kunnen worden voorkomen of beperkt. Een BEA moet voldoen aan verplichte inhoudseisen zoals gehanteerd in het 'Handboek bomen' en gemaakt worden door een gecertificeerde European Treetechnician of iemand met aantoonbaar vergelijkbare kennis en ervaring.

### *Bronnering*

Bronnering is vaak nodig om werkzaamheden in de grond uit te kunnen voeren. Tijdens deze periode van bronneren wordt het grondwater uit de grond gepompt en zal in een respectievelijke omgeving het grondwaterpeil zakken. Voor veel bomen die in de directe omgeving staan wordt dan het opnemen van dit grondwater onmogelijk of sterk benadeeld. Er zal in deze periode, als die langer duurt dan 3 dagen, extra aandacht moeten worden gegeven aan deze bomen. Er moet aan deze bomen extra water gegeven worden.



## 6 Van visie naar werkelijkheid

### *Schade aan bomen*

Indien schade aan gemeentelijke bomen wordt toegebracht, wordt deze schade zoveel mogelijk op de veroorzaker verhaald. De schade wordt vastgesteld conform de methode van de Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen (NVTB) zoals omschreven in het 'Handboek Bomen'.

### *6.3.2 Omgevingsvergunning 'vellen'*

De Algemene wet bestuursrecht (Awb), Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) bieden het juridisch kader voor het beleid inzake het vellen of doen vellen van houtopstanden.

Zoals gesteld in de APV geldt een vergunningsplicht voor houtopstanden met een stam-omtrek van 100 cm, gemeten op 1,30 m hoogte. Uitzondering hierop zijn houtopstanden die zijn aangeplant en geregistreerd in het kader van de nota 'Project Particulier Landschaps-beheer'. Gehele of gedeeltelijke verwijdering daarvan moet vooraf schriftelijk wordt gemeld bij het college. Voor gehele of gedeeltelijke verwijdering van gemeentelijke bomen door particulieren kan een verzoek ingediend worden. De werkwijze voor het aanvragen van een kapvergunning is in Figuur 3 en 4 weergegeven. Een dergelijk verzoek wordt beoordeeld volgens de 'Toetsingscriteria waarde & overlast' (bijlage 5 en 6).

### *Noodkapprocedure*

Voordat vergunningsplichtige bomen in gemeente Dongen gekapt mogen worden, moet de wettelijke procedure, conform de Algemene wet bestuursrecht en Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, doorlopen worden. Er doen zich echter regelmatig omstandigheden voor waarbij veiligheidsrisico's het doorlopen van deze procedure, met het in acht nemen van de daarbij behorende termijnen, praktisch onmogelijk maken.

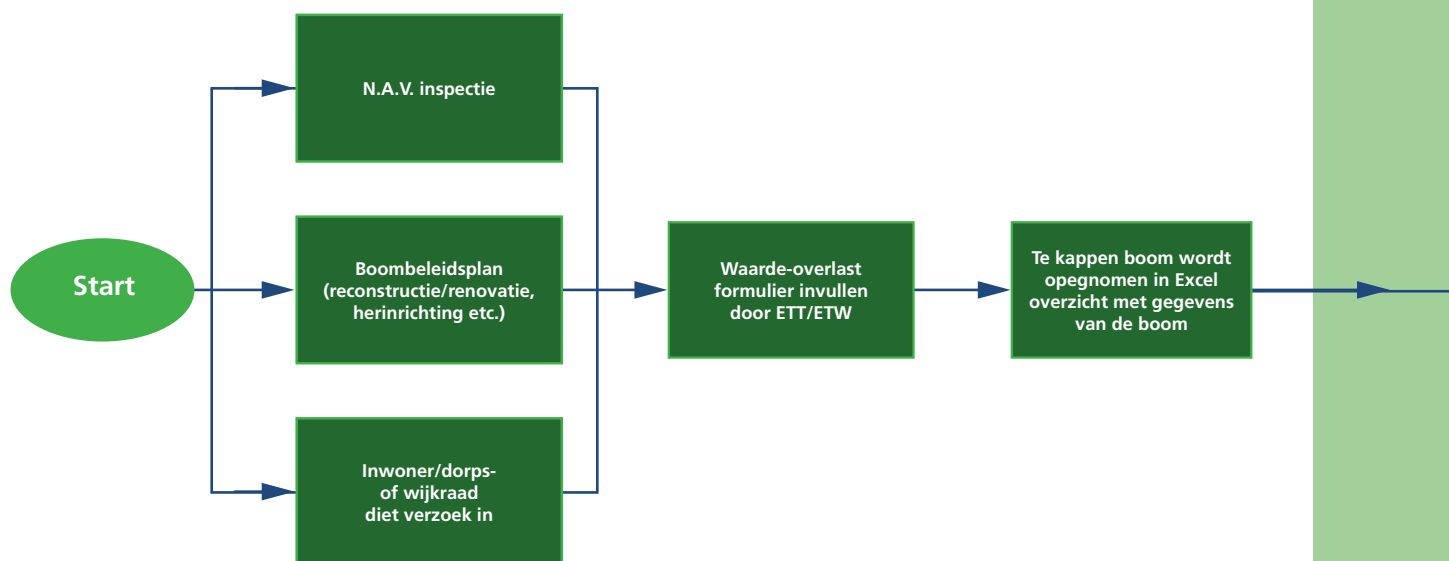
In die gevallen gaat veiligheid boven alles. Met het oog op zorgvuldigheid moet dan wel, achteraf, aantoonbaar zijn dat het kappen onvermijdelijk en verantwoord was. Vanuit die zorgvuldigheid is het belangrijk dat in dergelijke situaties van noodkap, de procedure goed geregeld is. Deze procedure is met de herziening van de APV begin 2022 opgenomen. moeten worden.

Ten aanzien van noodkap geldt in gemeente Dongen de volgende werkwijze:

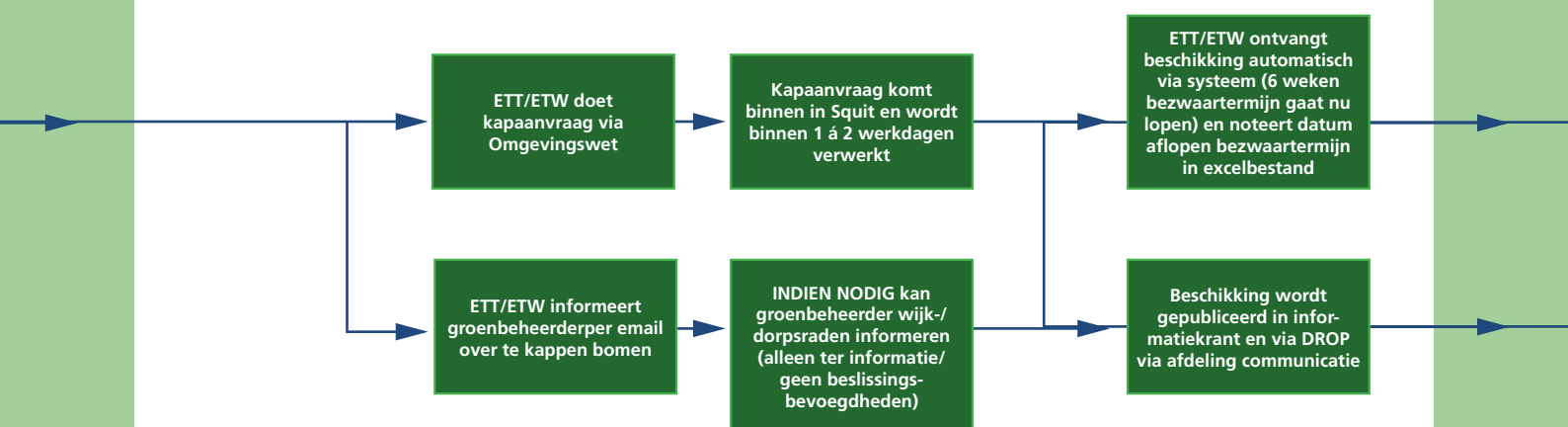
- Zodra een melding over een veiligheidsrisico met betrekking tot bomen binnenkomt, wordt de boom door een deskundige (minimaal gecertificeerd European Treeworker) beoordeeld. Dit kan zowel een deskundige zijn vanuit de gemeentelijke organisatie als een externe deskundige;
- In geval van twijfel, bijvoorbeeld bij een onduidelijke conclusie van de boomdeskundige over de mate van (on)veiligheid, wordt een tweede, onafhankelijk onderzoek in gesteld;
- Als blijkt dat de boom een hoog veiligheidsrisico voor de omgeving oplevert dat alleen met kap kan worden opgelost, volgt een advies voor noodkap.
- Van de noodkap moet eerst melding gemaakt worden bij de gemandateerde. Deze melding geldt als vergunningsaanvraag met directe inwerkingtreding.
- Voor verantwoording van de noodkap dient uiterlijk één week na de kap een rapportage publiek beschikbaar te zijn.
- Voor noodkap van bomen met een zwaar maatschappelijk belang of waarbij veel commotie is te verwachten, is het gewenst om direct publiciteit te zoeken en de noodkap te beargumenteren.

## 6 Van visie naar werkelijkheid

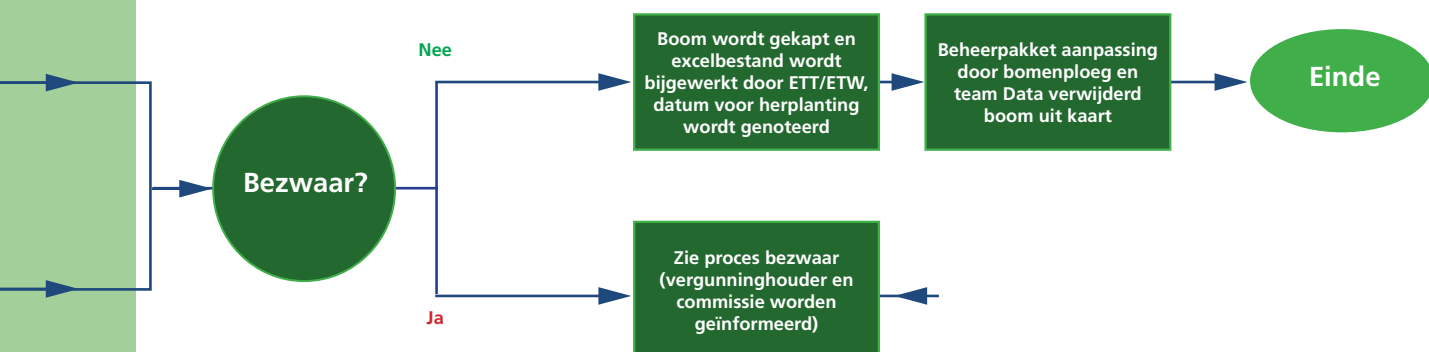
### Wanneer gaat dit proces lopen?



Figuur 3: Werkwijze aanvraag kapvergunning deel 1



Figuur 3: Werkwijze aanvraag kapvergunning deel 2



Figuur 3a: Werkwijze aanvraag kapvergunning deel 3

# Bijlagen

## Bomenbeleidsplan Gemeente Dongen



## Bijlagen 1 Monumentale bomen

| Plaats        | Straatnaam             | Aantal | Boomsoort (Nederlandse naam ) | Boomsoort (Latijnse naam)          |
|---------------|------------------------|--------|-------------------------------|------------------------------------|
| 'S GRAVENMOER | Algemene Begraafplaats | 8      | Beuk                          | Fagus sylvatica 'Atropunicea'      |
| 'S GRAVENMOER | Algemene Begraafplaats | 3      | Zomereik                      | Quercus robur                      |
| 'S GRAVENMOER | Algemene Begraafplaats | 1      | Beuk                          | Fagus sylvatica                    |
| DONGEN        | Ardennenpad            | 16     | Acacia                        | Robinia pseudoacacia               |
| DONGEN        | Biezen                 | 2      | Amerikaanse eik               | Quercus rubra                      |
| DONGEN        | Emmastraat             | 3      | Gewone plataan                | Platanus acerifolia                |
| DONGEN        | Emmastraat             | 1      | Moeraseik                     | Quercus palustris                  |
| DONGEN        | Emmastraat             | 2      | Beuk                          | Fagus sylvatica                    |
| DONGEN        | Hoge Ham               | 2      | Beuk                          | Fagus sylvatica 'Atropurpurea'     |
| 'S GRAVENMOER | Hoofdstraat            | 16     | Zomereik                      | Quercus robur                      |
| DONGEN        | Julianastraat          | 1      | Haagbeuk                      | Carpinus betulus 'Fastigiata'      |
| DONGEN        | Julianastraat          | 3      | Acacia                        | Robinia pseudoacacia               |
| DONGEN        | Julianastraat          | 1      | Linde                         | Tilia petiolaris                   |
| DONGEN        | Julianastraat          | 1      | Hollandse linde               | Tilia vulgaris                     |
| DONGEN        | Julianastraat          | 3      | Atlasceder                    | Cedrus atlantica 'Glauca'          |
| DONGEN        | Julianastraat          | 1      | Deodarceder                   | Cedrus deodara                     |
| 'S GRAVENMOER | Kerkdijk               | 1      | Hollandse linde               | Tilia vulgaris                     |
| 'S GRAVENMOER | Kerkebos               | 1      | Paardenkastanje               | Aesculus hippocastanum             |
| DONGEN        | Kerkstraat             | 8      | Gewone plataan                | Platanus acerifolia                |
| DONGEN        | Luxemburglaan          | 1      | Acacia                        | Robinia pseudoacacia               |
| DONGEN        | Modestusstraat         | 6      | Amerikaanse eik               | Quercus rubra                      |
| 'S GRAVENMOER | Molendijk              | 1      | Zomereik                      | Quercus robur                      |
| DONGEN        | Oude Baan              | 4      | Gewone plataan                | Platanus acerifolia                |
| DONGEN        | Oude Baan              | 1      | Zomereik                      | Quercus robur                      |
| DONGEN        | Park Vredeoord         | 1      | Beuk                          | Fagus sylvatica 'Atropunicea'      |
| DONGEN        | Park Vredeoord         | 1      | Atlasceder                    | Cedrus atlantica 'Glauca'          |
| DONGEN        | Park Vredeoord         | 1      | Amerikaanse eik               | Quercus rubra                      |
| DONGEN        | Park Vredeoord         | 1      | Beuk                          | Fagus sylvatica 'Pendula'          |
| DONGEN        | Rosariopark            | 16     | Beuk                          | Fagus sylvatica                    |
| DONGEN        | Rosariopark            | 4      | Beuk                          | Fagus sylvatica 'Atropunicea'      |
| DONGEN        | Schoolstraat           | 2      | Gewone plataan                | Platanus acerifolia                |
| DONGEN        | Sint Josephstraat      | 3      | Acacia                        | Robinia pseudoacacia               |
| DONGEN        | Sint Josephstraat      | 1      | Paardenkastanje               | Aesculus hippocastanum             |
| DONGEN        | Vaartweg               | 265    | Hollandse linde               | Tilia vulgaris                     |
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg               | 41     | Beuk                          | Fagus sylvatica                    |
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg               | 17     | Beuk                          | Fagus sylvatica 'Atropunicea'      |
| DONGEN        | Vaartweg               | 13     | Hollandse linde               | Tilia vulgaris                     |
| DONGEN        | Vaartweg               | 4      | Krimlinde                     | Tilia euchlora                     |
| DONGEN        | Vaartweg               | 7      | Hollandse linde               | Tilia vulgaris                     |
| DONGEN        | Vaartweg               | 2      | Amerikaanse linde             | Tilia americana                    |
| DONGEN        | Vaartweg               | 2      | Paardenkastanje               | Aesculus hippocastanum 'Baumannii' |



## Bijlagen 1 Monumentale bomen

| Plaats        | Straatnaam     | Aantal | Boomsoort (Nederlandse naam)                          | Boomsoort (Latijnse naam) |
|---------------|----------------|--------|-------------------------------------------------------|---------------------------|
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg       | 35     | Zomereik                                              | Quercus robur             |
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg       | 4      | Schietwilg                                            | Salix alba 'Tristis'      |
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg       | 1      | Hybride tussen de Kaukasische eik en de Hongaarse eik | Quercus 'Macon'           |
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg       | 6      | Winterlinde                                           | Tilia cordata             |
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg       | 2      | Winterlinde                                           | Tilia cordata 'Rancho'    |
| 'S GRAVENMOER | Vaartweg       | 2      | Iep                                                   | Ulmus 'Dodoens'           |
| 'S GRAVENMOER | Wilhelminalaan | 55     | Amerikaanse eik                                       | Quercus rubra             |
| 'S GRAVENMOER | Wilhelminalaan | 1      | Winterlinde                                           | Tilia cordata             |
| 'S GRAVENMOER | Zwaanstraat    | 5      | Zomereik                                              | Quercus robur             |
| 'S GRAVENMOER | Zwaanstraat    | 1      | Haagbeuk                                              | Carpinus betulus          |
| 'S GRAVENMOER | Zwaanstraat    | 5      | Beuk                                                  | Fagus sylvatica           |
| 'S GRAVENMOER | Hoofdstraat    | 51     | Trerbeuk                                              | Fagus sylvatica 'pendula' |



## Bijlagen 2 Zeer beeldbepalende bomen

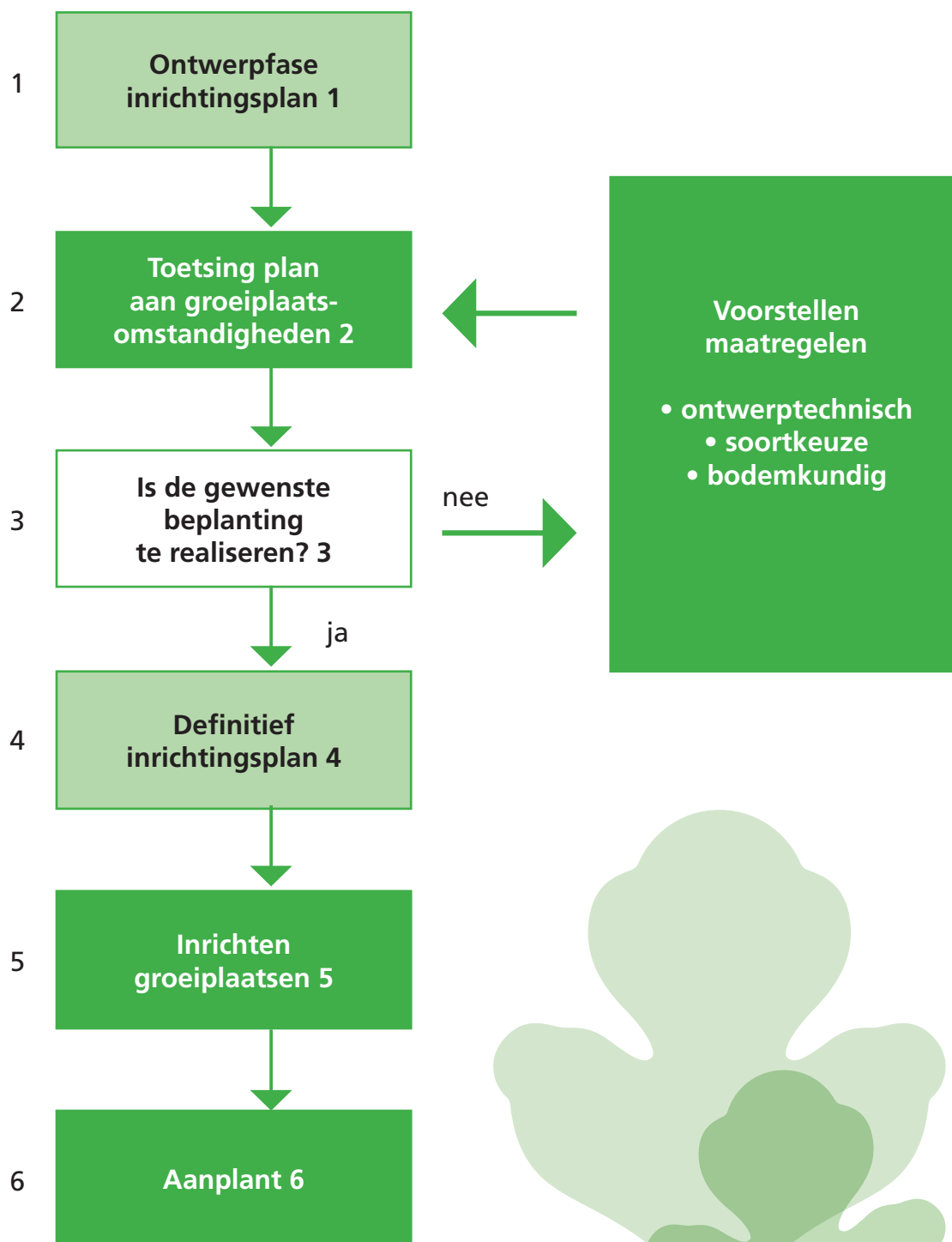
| Plaats | Straatnaam       | Aantal | Boomsoort (Nederlandse naam ) | Boomsoort (Latijnse naam) |
|--------|------------------|--------|-------------------------------|---------------------------|
| DONGEN | Kanaalstraat     | 5      | Gewone plataan                | Platanus acerifolia       |
| DONGEN | Rijensestraatweg | 43     | Gewone plataan                | Platanus acerifolia       |
| DONGEN | Bosweg           | 95     | Zomer eik en Amerikaanse eik  | Quercus robur,rubra       |
| DONGEN | Julianastraat    | 1      | Amerikaanse eik               | Quercus rubra             |
| DONGEN | Lage Ham         | 91     | Plataan                       | Platanus hispanica        |



## Bijlagen 3 Bijzondere bomen

| Plaats         | Straatnaam                             | Aantal | Boomsoort<br>(Nederlandse naam) | Boomsoort<br>(Latijnse naam)            | Opmerking                                                                          |
|----------------|----------------------------------------|--------|---------------------------------|-----------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
| DONGEN         | Vijver Rooseveltstraat                 | 1      | Moeraseik                       | Quercus palustris                       | boom ter gelegenheid van de 25.000e inwoner                                        |
| DONGEN         | hoek Eksterstraat-ljsvogelstraat       | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | K(r)oningslinde, boom ter gelegenheid van de kroning van koning Willem Alexander   |
| DONGEN         | hoek Hamses-ticht-Veenbies             | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | K(r)oningslinde, boom ter gelegenheid van de kroning van koning Willem Alexander   |
| DONGEN         | Hoek Kerkstraat-Gerardus Majellastraat |        | Linde                           | Tilia vulgaris                          | Samen met Kruisbeeld, waardevol                                                    |
| DONGEN         | Hoek Mgr. Nolen-slaan-Akkermansstraat  | 1      | Moeraseik                       | Quercus palustris                       | Boom ter gelegenheid van 60-jarig huwelijk van de heer en mevrouw De Jong-vd Bleek |
| DONGEN         | Hoek Ven-nen-Dkn Baten-burgstraat      | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | Prinses Beatrixboom, ter ere van haar 50e verjaardag                               |
| 'S GRAVEN-MOER | Kerk, Kerkdijk/Zwaanstraat             | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | Amaliaboom                                                                         |
| 'S GRAVEN-MOER | Lange Veertel                          | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | Millenniumboom                                                                     |
| 'S GRAVEN-MOER | Molenvaartje                           | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | K(r)oningslinde, boom ter gelegenheid van de kroning van koning Willem Alexander   |
| DONGEN         | park aan Nieuwstraat                   | 1      | Moerascypres                    | Metasequoia glyptostroboides 'Goldrush' | boom ter gelegenheid van olympisch goud Kelly van Zon                              |
| DONGEN         | Park Vredeoord                         | 1      | Amberboom                       | Liquidambar styraciflua                 | boom ter gelegenheid van de 20.000e inwoner                                        |
| DONGEN         | Park Vredeoord                         | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | Burgemeester Doskerboom, ter ere van zijn 25-jarig burgemeesterschap               |
| 'S GRAVEN-MOER | Plein 700, 's Gravenmoer               | 7      | Moeraseiken                     | Quercus palustris                       | 7 bomen, geplant ter gelegenheid van het 700-jarig bestaan van 's Gravenmoer       |
| DONGEN         | 's Gravenhoven                         | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | Prinses Beatrixboom, ter ere van haar 50e verjaardag                               |
| DONGEN         | Vijver Rooseveltstraat                 | 1      | Linde                           | Tilia vulgaris                          | Millenniumboom                                                                     |

## Bijlagen 4 Toetsingsschema nieuwe aanplant





## Bijlagen 5 Toelichting op toetsingsschema nieuwe aanplant

1. Aan nieuwbouw gaat een uitgebreid ontwerpproces vooraf, waarbij stedenbouwkundige, civieltechnische en groentechnische aspecten integraal worden afgewogen. Het is belangrijk dat de boombeheerder actief betrokken wordt bij dit proces en kan meepraten en meebeslissen. Aandachtspunten die hierbij een rol kunnen spelen zijn:
  - Mogelijkheid/wenselijkheid tot behoud van bestaande bomen.
  - Gewenste boomgroottes in relatie tot de functie van de boombeplanting.
  - Minimaal benodigde onder- en bovengrondse groeiruimte gekoppeld aan boomgroottes en functies.
  - Voorkeurssortimenten en het streven naar diversiteit.De uitkomst van dit proces levert onder meer een beplantingsplan op met zowel de te sparen als nieuw te planten bomen.
2. Toetsing plan aan groeiplaatsomstandigheden  
De groeiplaatsomstandigheden worden vergeleken met de ontworpen situatie. Bij deze toetsing worden zowel de bovengrondse als de ondergrondse groeiplaatsomstandigheden zorgvuldig beoordeeld en/of onderzocht.
3. Als bij de toetsing blijkt dat er knelpunten zijn die maken dat de gewenste beplanting niet duurzaam gerealiseerd kan worden, dan zijn maatregelen nodig om deze knelpunten op te lossen. De maatregelen kunnen op één of meerdere van onderstaande aspecten van toepassing zijn:
  - Ontwerptechnisch: Kunnen de groeiomstandigheden in het ontwerp worden verbeterd, bijvoorbeeld door het aanpassen of verleggen van kabel- en leidingtracés of het aanpassen van verhardingen.
  - Soortkeuze: Zijn er alternatieven voor het beplantingsontwerp en/of de soortkeuze.
  - Bodemkundig: Is de bodem geschikt als groeiplaats voor de gekozen bomen voor wat betreft de bodemstructuur, de vocht- en luchthuishouding en de beschikbaarheid van voedingselementen.De voorgestelde oplossingen voor de gesignaleerde knelpunten worden opnieuw getoetst. Voldoet het plan nu wel dan kan het inrichtingsplan definitief worden opgesteld. Als dit niet het geval is zullen, met in achtneming van de gestelde criteria, nieuwe aanpassingen moeten worden voorgesteld.
4. Definitief inrichtingsplan  
Als bij de toetsing blijkt dat de gewenste beplanting duurzaam kan worden gerealiseerd, dan kan het inrichtingsplan definitief worden opgesteld.
5. Inrichten groeiplaatsen  
De groeiplaats kan worden ingericht. Bij nieuwe aanleg wordt bij het grondwerk voor de aanleg van verhardingen ook de ondergrondse groeiruimte ingericht. Afstemming over de gestelde kwaliteitseisen, begeleiding van de uitvoering en/of controle bij oplevering van het grondwerk om zeker te zijn dat aan alle gestelde kwaliteitseisen is voldaan, is van groot belang.
6. Aanplant  
De boom wordt geplant.

## Bijlagen 6 Formulier toetsingscriteria waarde & overlast

BoomID \_\_\_\_\_ (indien van toepassing)

Locatie: \_\_\_\_\_ Datum: \_\_\_\_\_

Boomsoort: \_\_\_\_\_ Ingevuld door: \_\_\_\_\_

*Omcirkel de punten die van toepassing zijn en vul onderin de totaalscore in.*

| Waarde                                                        | Punten |
|---------------------------------------------------------------|--------|
| 1. Onderdeel groenstructuur/beschermwaardige boom of boomzone |        |
| - Staat in groene hoofdstructuur                              | 20     |
| - Staat in groene nevenstructuur                              | 10     |
| - Beschermwaardige particuliere boom of in boomzone           | 20     |
| 2. Onvervangbaar                                              |        |
| - houtopstand is onvervangbaar                                | 15     |
| - houtopstand is te vervangen                                 | 0      |
| 3. Relatie t.o.v. openbare omgeving (esthetisch)              |        |
| - Beeldbepalend in het openbare profiel                       | 20     |
| - Weinig beeldbepalend in het openbare profiel                | 10     |
| - Niet beeldbepalend in het openbare profiel                  | 0      |
| 4. Cultuurhistorisch                                          |        |
| - Cultuurhistorisch waardevol                                 | 10     |
| - Cultuurhistorisch niet waardevol                            | 0      |
| 5. Ecologisch                                                 |        |
| - Grote ecologische waarde                                    | 5      |
| - Geringe ecologische waarde                                  | 0      |
| 6. Dendrologisch                                              |        |
| - Dendrologisch waardevol                                     | 10     |
| - Dendrologisch niet waardevol                                | 0      |
| 7. Toekomstverwachting van de boom                            |        |
| - Goede toekomstverwachting (meer dan 15 jaar)                | 20     |
| - Matige toekomstverwachting (5 tot 15 jaar)                  | 10     |
| - Slechte toekomstverwachting (minder dan 5 jaar)             | 0      |
| <b>Totaal</b>                                                 |        |

## Bijlagen 6 Formulier toetsingscriteria waarde & overlast

| Overlast                               | Punten |
|----------------------------------------|--------|
| 1. Overlastcategorie                   |        |
| - Ernstige overlast                    | 30     |
| - Overlast                             | 20     |
| - Enige overlast                       | 10     |
| - Geen overlast                        | 0      |
| 2. Afstand tot het object              |        |
| - Minder dan twee meter                | 25     |
| - 2 tot 5 meter                        | 15     |
| - 5 tot 10 meter                       | 5      |
| - Meer dan tien meter                  | 0      |
| 3. Risicofactor / Gevaar voor omgeving |        |
| - Risicovol en niet oplosbaar          | 100    |
| - Gering risico                        | 10     |
| - Geen risico                          | 0      |
| 4. Tijdsduur van overlast              |        |
| - Gehele jaar                          | 15     |
| - Seizoensgebonden                     | 10     |
| - Enkele weken                         | 5      |
| - Enkele dagen                         | 0      |
| 5. Uren overlast per dag               |        |
| - Meer dan 4 uren                      | 10     |
| - Minder dan 4 uren                    | 0      |
| <b>Totaal</b>                          |        |

### Beoordeling

Waarde: ..... punten

Overlast: ..... punten

Waarde – Overlast = ..... punten

Conclusie: De omgevingsvergunning 'vellen' wordt wel / niet\* verleend.

\* doorhalen wat niet van toepassing is

### Motivatie

## Bijlagen 7 Toelichting op toetsingscriteria waarde & overlast

De 'Toetsingscriteria waarde & overlast' worden gebruikt bij overlastsituaties waarbij een particulier het verzoek indient tot snoei of kap van een gemeentelijke boom. Aan de hand hiervan wordt beoordeeld of snoei of kap gerechtvaardigd is.

De toetsingscriteria zijn onderverdeeld in criteria die de waarde van een houtopstand aangeven en criteria die de mate van overlast aangeven. Op ieder van de zeven onderdelen voor de boomwaardering wordt één score toegekend. De som van deze scores bepaalt de boomwaarde. Op ieder van de vijf onderdelen voor de overlastcriteria wordt één score toegekend. De som van deze scores bepaalt de overlast.

### Toelichting waarde

De waarde van een houtopstand wordt bepaald door de volgende criteria:

- a) onderdeel groenstructuur/beschermwaardige particuliere boom of boomzone;
- b) onvervangbaar;
- c) relatie ten opzichte van de openbare omgeving (esthetisch);
- d) cultuurhistorische waarde;
- e) ecologische waarde;
- f) dendrologische waarde;
- g) toekomstverwachting van de boom.

Op ieder van de zeven onderdelen voor de boomwaardering wordt één score toegekend. De som van deze scores bepaalt de boomwaarde.

- a. Onderdeel groenstructuur/beschermwaardige particuliere boom of in boomzone  
Bij dit waardebepalende criterium wordt onderscheid gemaakt in gemeentelijke en particuliere houtopstanden.  
Gemeentelijke houtopstanden maken onderdeel uit van de groene hoofd- of nevenstructuur. Gemeentelijke houtopstanden maken onderdeel uit van de groene hoofd- of nevenstructuur. Daarnaast zijn monumentale of waardevolle bomen aangemerkt.  
De status van bomen is in het Groenstructuurplan aangegeven.

|                                   |              |
|-----------------------------------|--------------|
| • Staat in groene hoofdstructuur  | -> 20 punten |
| • Staat in groene nevenstructuur  | -> 10 punten |
| • Monumentale of waardevolle boom | -> 20 punten |
| • Overige boom                    | -> 0 punten  |

Bij particuliere houtopstanden wordt onderscheid gemaakt in monumentale of waardevolle bomen en overige particuliere bomen.

|                                                               |              |
|---------------------------------------------------------------|--------------|
| • Monumentale of waardevolle particuliere boom of in boomzone | -> 20 punten |
| • Overige particuliere boom                                   | -> 0 punten  |

**NB: Voor het kappen van overige particuliere bomen dient de APV gevolgd te worden.**

- b. Onvervangbaar  
Als bij het wegvallen van de houtopstand ook de groeiplaats voor een nieuwe houtopstand vervalt noem je deze onvervangbaar. Als de houtopstand ter plaatse vervangen kan worden en de functie kan overnemen, dan noem je deze vervangbaar.

|                 |              |
|-----------------|--------------|
| • Onvervangbaar | -> 15 punten |
| • Vervangbaar   | -> 0 punten  |

Met het overnemen van de functie wordt bedoeld dat de vervangende houtopstand aansluit op de bestaande boomstructuur. Bij een hoofdstructuur is een houtopstand vervangbaar als er op die plaats ruimte is voor een houtopstand van de eerste of tweede grootte van dezelfde of een vergelijkbare soort qua habitus. Bij een nevenstructuur is een houtopstand ver-



vangbaar als er op die plaats ruimte is voor een andere houtopstand, ook als deze kleiner blijft of een andere habitus heeft.

c. Relatie ten opzichte van de openbare omgeving (beeldbepalend)

Vormgeving, omvang en standplaats bepalen de mate waarin een houtopstand een beeldbepalende functie heeft binnen de openbare ruimte.

Houtopstanden waarvan meer dan 50% van hun totale omvang zichtbaar is vanaf de openbare weg, worden als beeldbepalend aangemerkt. Houtopstanden waarvan 20 tot 50% van hun totale omvang zichtbaar is vanaf de openbare weg, worden als weinig beeldbepalend aangemerkt. Houtopstanden waarvan minder dan 20% van hun totale omvang zichtbaar is vanaf de openbare weg, worden als niet beeldbepalend aangemerkt.

|                        |              |
|------------------------|--------------|
| • Beeldbepalend        | -> 20 punten |
| • Weinig beeldbepalend | -> 10 punten |
| • Niet beeldbepalend   | -> 0 punten  |

d. Cultuurhistorisch

Een houtopstand is cultuurhistorisch waardevol, als deze een rol van betekenis speelt in de geschiedenis van de omgeving. Denk hierbij aan houtopstanden die herinneren aan gebeurtenissen, (lokale) ontwikkelingen, (lokaal) gebruik en/of houtopstanden die een bepaald punt markeren. Alle overige houtopstanden worden als cultuurhistorisch niet waardevol aangemerkt.

|                                    |              |
|------------------------------------|--------------|
| • Cultuurhistorisch waardevol      | -> 10 punten |
| • Cultuurhistorisch niet waardevol | - > 0 punten |

e. Ecologisch

In feite is bijna iedere houtopstand ecologisch interessant. Een houtopstand heeft een grote ecologische waarde als deze wat extra's toevoegt aan het ecosysteem. Als een dergelijke houtopstand wegvalt, dan zijn er directe gevolgen voor de naaste omgeving. Voorbeelden hiervan zijn een nestplaats voor (zeldzame) vogels, een slaapplaats of oriënterend element voor vleermuizen.

|                              |             |
|------------------------------|-------------|
| • Grote ecologische waarde   | -> 5 punten |
| • Geringe ecologische waarde | -> 0 punten |

f. Dendrologisch

In het boek 'Dendrologie van de lage landen' wordt per boomsoort en variëteit aangegeven of deze (zeer) algemeen of (zeer) zeldzaam is. Een houtopstand is dendrologisch waardevol als de soort of cultivar in het bovengenoemde boek als zeer zeldzaam of zeldzaam is opgenomen. Een houtopstand is dendrologisch niet waardevol als de soort of cultivar in het bovengenoemde boek als zeer algemeen of algemeen is opgenomen.

|                                |              |
|--------------------------------|--------------|
| • Dendrologisch waardevol      | -> 10 punten |
| • Dendrologisch niet waardevol | -> 0 punten  |

g. Toekomstverwachting van de houtopstand

De toekomstverwachting van de houtopstand wordt gebaseerd op de conditie en de groeiplaatsomstandigheden van de houtopstand. Een toekomstverwachting van meer dan 15 jaar noem je goed, van 5 tot 15 jaar matig en van minder dan 5 jaar slecht.

|                                                   |              |
|---------------------------------------------------|--------------|
| • Goede toekomstverwachting (meer dan 15 jaar)    | -> 20 punten |
| • Matige toekomstverwachting (5 tot 15 jaar)      | -> 10 punten |
| • Slechte toekomstverwachting (minder dan 5 jaar) | -> 0 punten  |

### Toelichting overlast

De mate van overlast van een houtopstand wordt bepaald door de volgende criteria:

- a) de overlastcategorie;
- b) de afstand tot het object;
- c) de risicofactor/ het gevaar voor de omgeving;
- d) de tijdsduur van overlast;
- e) het aantal uren overlast per dag.

Op ieder van de vijf onderdelen voor de overlastcriteria wordt één score toegekend.

De som van deze scores bepaalt de overlast.

#### a. Overlastcategorie

Niet elke overlast is onevenredig. Er bestaat overlast die in redelijkheid tussen naburige erven geduld dient te worden, bijvoorbeeld normale blad- en vruchtval in een boomrijke omgeving. Biologische processen van de houtopstand worden niet als overlast gezien, maar als te dulden overlast (bessenval, vruchten, stuifmeel, pluïsvorming, insecten, bladval).

Ernstige overlast treedt op bij aantoonbaar wederkerend en onevenredig financieel nadeel. Overlast treedt op bij sterke verduistering van een leef/werkruimte door de houtopstand. Enige overlast treedt op bij een sterk verhoogde frequentie van onderhoud aan eigendommen (goot schonen et cetera).

In alle overige gevallen is er sprake van geen overlast.

|                     |              |
|---------------------|--------------|
| • Ernstige overlast | -> 30 punten |
| • Overlast          | -> 20 punten |
| • Enige overlast    | -> 10 punten |
| • Geen overlast     | -> 0 punten  |

#### b. Afstand tot het object

De afstand tussen het object wat overlast ondervindt en de houtopstand is mede bepalend voor de mate van overlast. Gemeten wordt vanaf het eerste raakvlak van de boom (stam of kroonprojectie) met het object. Onder een object worden woningen, openbare gebouwen en bedrijfspanden verstaan.

|                      |              |
|----------------------|--------------|
| • Minder dan 2 meter | -> 25 punten |
| • 2 tot 5 meter      | -> 15 punten |
| • 5 tot 10 meter     | -> 5 punten  |
| • Meer dan 10 meter  | -> 0 punten  |

#### c. Risicofactor/ Gevaar voor omgeving

De risicofactor geeft de mate van gevaar weer voor de directe omgeving van de houtopstand.

Onder risicovol wordt tak- en stambreuk en/of windworp verstaan. Risico's die met reguliere beheermaatregelen op te lossen zijn, worden aangemerkt als gering risico.

Ook worteldruk kan een risicofactor zijn, als deze niet zonder omvangrijke schade aan de houtopstand is te verhelpen. Bij worteldruk wordt onderscheid gemaakt tussen glooiende druk, die niet als risico wordt aangemerkt en randen van meer dan 2 cm hoog, die als gering risico worden aangemerkt.

|                               |               |
|-------------------------------|---------------|
| • Risicovol en niet oplosbaar | -> 100 punten |
| • Gering risico               | -> 10 punten  |
| • Geen risico                 | -> 0 punten   |

### d. Tijdsduur van overlast

De tijdsduur van de overlast geeft aan hoelang de overlast duurt over de periode van een jaar. Seizoensgebonden overlast is bijvoorbeeld het wegnemen van zonlicht bij blad-verliezende houtopstanden.

|                    |              |
|--------------------|--------------|
| • Gehele jaar      | -> 15 punten |
| • Seizoensgebonden | -> 10 punten |
| • Enkele weken     | -> 5 punten  |
| • Enkele dagen     | -> 0 punten  |

**NB: Onder overlast worden allergische aandoeningen en gezondheidsklachten in het algemeen niet meegenomen. Hiervoor is gekozen, omdat uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat het vellen van overlastgevende houtopstanden met betrekking tot bijvoorbeeld pollen geen enkel positief effect heeft. Overlastgevende pollen verspreiden zich over meerdere kilometers door middel van wind. Ook andere relaties tussen houtopstanden en ziekten zijn wetenschappelijk niet aangetoond.**

### e. Uren overlast per dag

Het aantal uren overlast dat iemand per dag kan hebben, is sterk gerelateerd aan de aard van de overlast en de positie van de boom ten opzichte van het object waar men de overlast ervaart. Bij het aantal uren overlast per dag ligt de grens bij 4 uur.

|                     |              |
|---------------------|--------------|
| • Meer dan 4 uren   | -> 10 punten |
| • Minder dan 4 uren | -> 0 punten  |

Er is doorgaans een relatie tussen het aantal uren overlast per dag en de in het vorige punt aangemerkte tijdsduur van overlast.

### Afweging Waarde/overlast:

De boomwaarde en de mate van overlast worden los van elkaar bepaald.

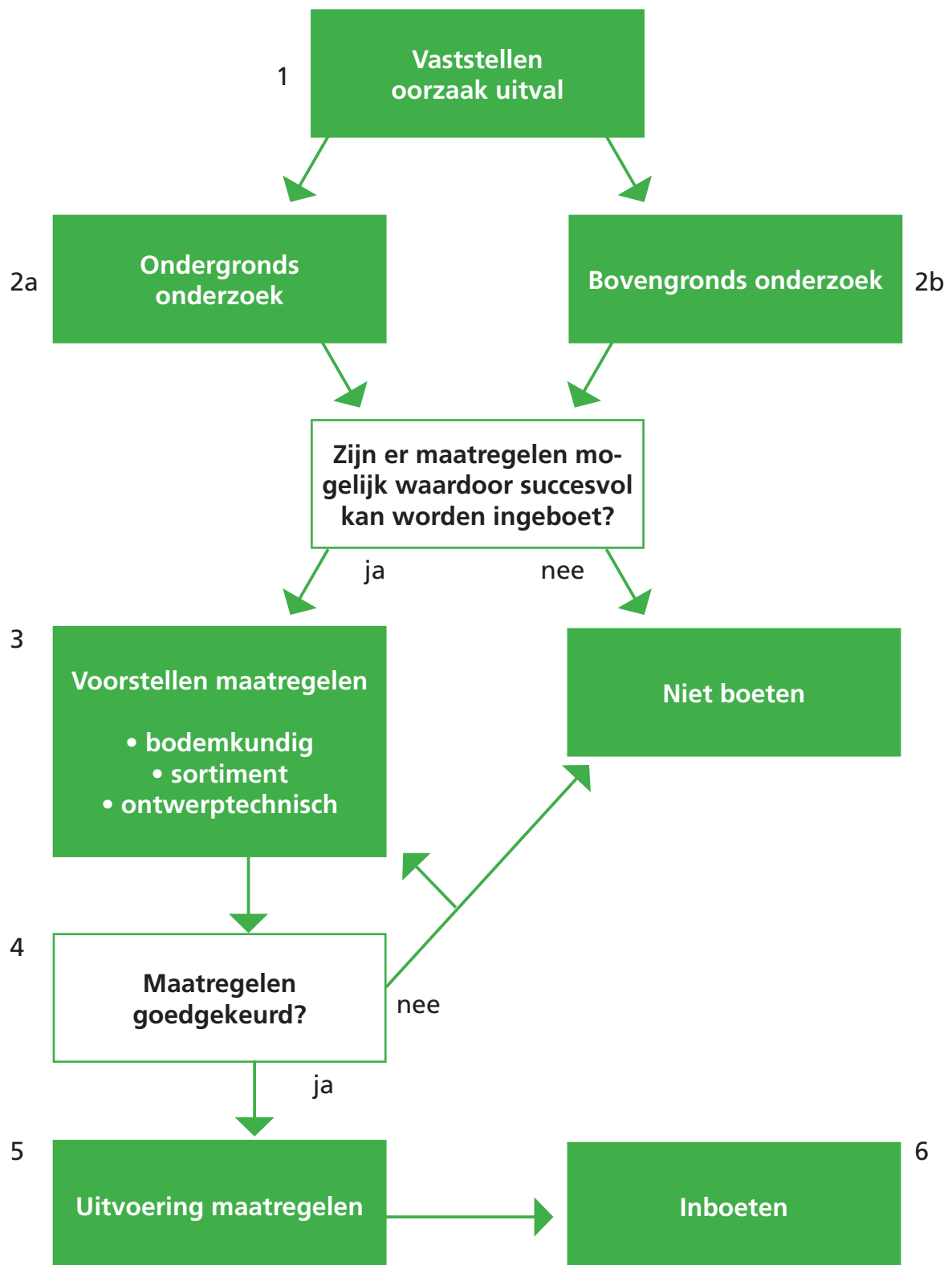
De waarde van de boom wordt bepaald door bij elk van de zeven onderdelen één score toe te kennen en vervolgens de scores bij elkaar op te tellen. De maximale score op waarde bedraagt 100.

De mate van overlast van de boom wordt bepaald door bij elk van de vijf onderdelen één score toe te kennen en vervolgens de scores bij elkaar op te tellen. De maximale score op overlast bedraagt ook 100. Vervolgens worden de totale score van de waarde en de totale score van de overlast naast elkaar gezet.

**Als de waarde minus de overlast groter of gelijk is aan nul wordt het verzoek van de particulier tot kap van een gemeentelijke boom niet toegekend.**

## Bijlagen 8 Toetsingsschema inboet

Inboeten is het vervangen van bomen die zijn doodgegaan.





## Bijlagen 9 Toelichting op toetsingschema inboet

1. Voordat er kan worden ingeboet, moet de oorzaak van uitval achterhaald worden. Als de uitval is veroorzaakt door knelpunten in de groeiplaatsomstandigheden is de kans groot dat de nieuwe aanplant opnieuw zal uitvallen. Als er duidelijke aanwijzingen zijn dat de uitval alleen door ondergrondse- of alleen door bovengrondse groeiplaatsomstandigheden is veroorzaakt, volstaat het om een van de twee aspecten te onderzoeken.
2. A. Ondergronds onderzoek moet uitwijzen of er knelpunten zijn ten aanzien van de waterhuishouding, zuurstofhuishouding, voedingssituatie of bewortelbare ruimte.  
B. Bovengronds onderzoek moet uitwijzen of er sprake is van concurrentie, schade door verkeer of vandalisme. Daarnaast moet er gekeken worden naar (symptomen van) ziekten of aantastingen.
3. Uit het onderzoek kan blijken dat de uitval niet is veroorzaakt door groeiplaats-omstandigheden, maar door bijvoorbeeld weersinvloeden, gebrekkige nazorg of problemen met het plantmateriaal zelf. Als er wel knelpunten zijn aangetroffen in de groeiplaatsomstandigheden, dan zijn maatregelen nodig om deze knelpunten op te lossen. De maatregelen kunnen gericht zijn op een van onderstaande aspecten:
  - bodemkundig: het verbeteren/aanpassen van de ondergrondse groeiplaats-omstandigheden;
  - soortkeuze: als de bestaande boomsoort niet geschikt is voor de locatie, kan een andere soort soms uitkomst bieden.
  - ontwerptechnisch: soms kunnen met (beperkte) aanpassingen in de inrichting de groeiomstandigheden voor bomen aanmerkelijk verbeteren.
4. Als de voorgestelde oplossingen voor de gesignaleerde knelpunten worden goed-gekeurd kan tot uitvoering van de verbeteringsmaatregelen worden overgegaan. Als dit niet het geval is heeft inboet weinig zin, omdat de oorzaak van de uitval niet is weggenomen.
5. Uitvoeren maatregelen  
De maatregelen die nodig zijn om de oorzaken van de uitval weg te nemen worden uitgevoerd. Afstemming over de gestelde kwaliteitseisen, begeleiding van de uitvoering en/of controle bij oplevering van het werk om zeker te zijn dat aan alle gestelde kwaliteitseisen is voldaan, is van groot belang.
6. Als aan alle kwaliteitseisen is voldaan kunnen de bomen worden ingeboet.

## Bijlagen 10 Tabel groeiplaatsverbetering

| Probleem                          | Probleem                                                                                               | Methoden                                                                                                                                                                                                                                 |
|-----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Beperkte doorwortelbare ruimte    | Uitbreiden van de doorwortelbare ruimte met gronduitwisseling (onder voetpad / parkeerstrook / rijweg) | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Aanbrengen van voedings sleuven naar doorwortelbare plaatsen</li> <li>• Vergroten van de groeiplaats</li> <li>• Grond uitwisselen tussen wortels door middel van grondzuigtechnieken</li> </ul> |
|                                   | Uitbreiden van de doorwortelbare ruimte zonder gronduitwisseling                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Spitten of woelen</li> <li>• Aanbrengen van grondpijlers</li> <li>• Toepassen van luchtcompressie-methoden</li> </ul>                                                                           |
| Gebrekkige voedingstoestand       | Bemesten                                                                                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Oppervlakkig bemesten</li> <li>• Aanbrengen van voedingskokers</li> <li>• Injecteren</li> <li>• Bemesten via watergeefstelsel</li> <li>• Toevoegen van bodemorganismen</li> </ul>               |
| Problemen met zuurstofvoorziening | Verbeteren van de zuurstofuitwisseling                                                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Aanpassen van verharding</li> <li>• Aanbrengen van beluchtingssysteem</li> <li>• Toepassen van luchtcompressie-methoden</li> </ul>                                                              |
| Problemen met vochtvoorziening    | Verbeteren van de vochthuishouding                                                                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Aanpassen van verharding</li> <li>• Aanbrengen van watergeefstelsel</li> <li>• Aanbrengen van grondpijlers tot grondwater</li> <li>• Aanbrengen van drainage</li> </ul>                         |

## Bijlagen 11 Plan van aanpak Roetschorsziekte

### Hoe wordt een boom met roetschorsziekte verwijderd?

Een boom met de aantasting van de roetschorsziekte moet met voorzichtigheid voor de gezondheid verwijderd worden. Dit houdt in dat de juiste BPM's gebruikt dienen te worden.

- Vol gelaatsmasker
- Asbestoveral
- Handschoenen
- Zaagbroek indien nodig
- Zaagschoenen indien nodig
- Gehoorbescherming indien nodig

De besmette boom zal ter plaatse begraven moeten worden, in een ondiepe kuil. Is dit niet mogelijk op deze plaats, dan zal de boom ingepakt in een container afgevoerd dienen te worden en direct naar een verbrandingsoven gebracht moeten worden.

Let tijdens het verwijderen van de besmette boom op dat omstanders en omwonende ruim uit de buurt blijven en ramen en deuren tijdens deze werkzaamheden gesloten blijven.

## Bijlagen 12 Protocol aanpak Massaria

In de Gemeente Dongen staan op verschillende locaties Platanen in volwassen stadium. Platanen in een volwassen stadium kunnen last hebben van Massaria; dit is een aantasting die veroorzaakt wordt door een schimmel ("Splanchnonema platani"). Deze schimmel is voor het eerst in 2007 in Nederland in een gewone platanen vastgesteld. Echter is sindsdien deze Massariaziekte op vele plaatsen in Nederland vastgesteld.

De Massariaziekte veroorzaakt een snel optredende houtrot in takken van platanen, met takbreuk als gevolg. Afhankelijk van de locatie van de boom kan dit dan ook ernstige problemen met betrekking tot de openbare veiligheid opleveren.

Zo ook in de Gemeente Dongen staan deze volwassen platanen op locaties waar druk verkeer plaats vindt. Deze plekken worden dan ook gezien als locaties met een verhoogd veiligheidsrisico en bomen die hier staan worden daarom vaker dan normaal gecontroleerd op gebreken. Deze controle wordt de "bvc" (boomveiligheidscontrole) genoemd, en mag alleen uitgevoerd worden door deskundige personen.

De Massariaziekte bevindt zich altijd aan de bovenzijde van takken, waardoor het waarnemen vanaf de grond vrijwel onmogelijk is. De noodzakelijke frequentie van de controle van platanen, alsmede de manier waarop de controle uitgevoerd dient te worden aangepast naar verhoogde controle en op hoogte.

Zelfs dikke takken kunnen in enkele maanden afsterven, waarbij ook het hout wordt aangetast en er dus gevaar van afbreken ontstaat. Bij een voortgezette aantasting zullen de onderste takken van de boom aan de basis afbreken.

### Groeiplaats van Massaria

- Algemeen mag worden gesteld dat stressfactoren als droogte, hitte en te weinig voedingsstoffen een negatieve invloed hebben op de conditie van een boom.
- Bomen met een verminderde conditie zijn gevoeliger voor ziektes en aantastingen
- Ook de ondergrondse doorwortelbare ruimte die vaak beperkt is speelt een belangrijke rol voor de conditie van de boom.

### Hoe kun je Massaria herkennen?

- De eerste symptomen zijn te zien aan de bovenkant van de tak. Er ontstaan uitgebreide afstervende plekken die roze verkleuren.
- Later ontstaan er zwarte plekken en de aangetaste bast vertoont scheuren en schilfert af.
- In het hout ontstaat een scherp begrensde bruine verkleuring tot in het merg.



1. Zwarte vruchtlichamen aan de bovenzijde van een aangetaste tak.



2. Intern aantastingsbeeld.



3. Kenmerkende kolfvormige verkleuring van een aangetaste tak.



### **Wat doen wij als Gemeente Dongen**

De voortgang van Massaria aantasting verloopt erg snel waardoor het verwijderen van de aangetaste takken een belangrijke eerste stap is. Verwijdering voorkomt dat deze takken als gevolg van aantasting aan de bovenzijde van de tak afbreken en zo een risico kunnen vormen voor het verkeer.

Na het verwijderen van de aangetaste takken is er nog een vervolg proces nodig. Dit houdt in dat er tevens een jaarlijkse controle voor de aangetaste bomen moet plaats vinden. Belangrijk om te benomen is dat de frequentie kan verschillen omder er een onderscheid gemaakt moet worden tussen lichte aantasting en zware aantasting.

### **Classificering**

- Lichte aantasting - takken met schimmel aantasting tot een dikte van 4 cm of één enkele tak welke dikker is dan 4 cm.
- Zware aantasting - meer dan 2 takken met schimmel aantasting dikker dan 4 cm.

De aanpak per stadium is als volgt:

Lichte aantasting;

Bij lichte aantasting zal er een jaarlijkse controle vanaf de grond plaats vinden (Door een bvc-er). Bij twijfel over de mate van aantasting wordt de boom uit voorzorg op hoogte gecontroleerd waarna later pas de classificatie van aantasting wordt bepaald.

Zware aantasting;

Bij zware aantasting vind er tweemaal per jaar een controle plaats. Deze zal één keer vanaf de grond worden uitgevoerd door een bvc-er en één keer per jaar op hoogte waarbij vervolgens direct de aangetaste takken worden verwijderd.

Bomen waarbij sprake is van zware aantasting moeten een kroonreductie krijgen van 35% om zo een betere lichtinval in de kroon te krijgen. Dit zorgt voor minder kans op verdere aantasting van de schimmel.

Bomen waarbij zware aantasting is geconstateerd vereisen een jaarlijkse controle vanaf de grond. Na twee jaar is de eis om deze bomen nogmaals op hoogte te controleren, vervolgens drie jaar na de eerste controle en tenslotte nogmaals na vijf jaar.

Zwaar aangetaste bomen blijven tot 10 jaar na de kroonreductie op jaarlijkse controle staan vanaf de grond. Na 10 jaar wordt de boom opnieuw geclassificeerd.

### **Juridisch**

Om juridisch gegrond goed te staan is het van belang dat de bomenploeg bijhoudt welke bomen zij hebben gecontroleerd en op welke datum dit heeft plaatsgevonden. Op deze manier kan de verslaggeving als grond dienen welke laat zien dat de gemeente volgens de regels heeft gehandeld en daardoor niet aansprakelijk gesteld kan worden.

Iedere boom van de gemeente dongen heeft een eigen digitaal boompaspoort, hierin worden alle gegevens van de boom opgeslagen. Zoals soort, hoogte dikte en gebreken en ook de staat van de boom. Ook wordt er dus digitaal een historie opgebouwd zodat gegevens altijd inzichtelijk blijven

Daarnaast is het van belang dat de bomen alleen gekeurd worden door deskundige medewerkers welke in staat zijn om Massaria te herkennen. Dit houdt in dat de bomeninspecteurs de functie data inspecteur bomen of boomveiligheidscontroleur moeten hebben óf in het bezit zijn van een ETW- of ETT diploma.

### OVEREENKOMST BOOMONDERHOUD

#### Ondergetekenden:

1. Naam:

Straat en huisnummer:

Postcode en woonplaats.

hierna te noemen: de boomeigenaar

2. De gemeente Dongen, volgens Gemeentewet artikel 171 rechtsgeldig vertegenwoordigd door mevrouw M.C. Starmans- Gelijns. Hierna te noemen als: de gemeente.

De boomeigenaar en de gemeente spreken het volgende af:

#### De werkzaamheden:

- 1.1 De gemeente voert het boomonderhoud uit van de (XXX aantal en soort bomen XXX) die op het perceel van de boomeigenaar staan.
- 1.2 Het boomonderhoud bestaat uit een jaarlijkse boominspectie en onderhoudswerkzaamheden.
- 1.3 De gemeente brengt voor het boomonderhoud geen kosten in rekening bij de boomeigenaar.
- 1.4 De boomeigenaar geeft de gemeente toestemming om het perceel te betreden en de boominspectie en de onderhoudswerkzaamheden, zoals snoeien, zagen en dergelijke uit te voeren aan de betreffende bo(o)m(en).
- 1.5 De gemeente kan een aannemer opdracht geven om namens de gemeente de boominspectie en onderhoudswerkzaamheden uit te voeren.
- 1.6 Als een aannemer de opdracht van de gemeente krijgt dan geeft de boomeigenaar de aannemer toestemming om het perceel te betreden en de boominspectie of het boomonderhoud uit te voeren.
- 1.7 De boomeigenaar voert binnen de wortelzone van de betreffende bo(o)m(en) geen werkzaamheden of activiteiten uit, die de toekomstverwachting of vitaliteit van de boom nadelig kunnen beïnvloeden.
- 1.8 De boomeigenaar verricht tijdens de duur van de overeenkomst zelf geen boomonderhoud aan de betreffende bo(o)m(en).

#### Duur van de overeenkomst:

- 2.1 Deze overeenkomst gaat in op \_\_\_\_\_ 20XX.
- 2.2 De overeenkomst is voor onbepaalde tijd.
- 2.2 Ieder der partijen heeft het recht de overeenkomst per aangetekende brief te ontbinden. Ontbinden kan per direct en zonder aan te geven wat de redenen zijn voor de ontbinding.

## Bijlagen 13 Overeenkomst boomonderhoud

### **Aansprakelijkheid:**

- 3.1 De boomeigenaar blijft zelf verantwoordelijk voor de wettelijke zorgplicht op bomen.
- 3.2 De gemeente is niet aansprakelijk voor schade die kan ontstaan door het uitwaaien of –breken van takken, wortelopdruk of omvallen of omwaaien van de bo(o)m(en). De boomeigenaar is hiervoor aansprakelijk.
- 3.3 De gemeente is niet aansprakelijk voor schade die derden door de uitvoering van het boomonderhoud lijden, behalve wanneer er sprake is van een ernstige fout, opzet of grove schuld door de gemeente. De boomeigenaar is aansprakelijk voor deze schade en vergoedt deze aan derden.
- 3.4 De gemeente is niet aansprakelijk voor schade die de boomeigenaar lijdt door de uitvoering van het boomonderhoud, behalve wanneer er sprake is van een ernstige fout, opzet of grove schuld door de gemeente. De boomeigenaar stelt de gemeente niet aansprakelijk voor deze schade.
- 3.5 Als de gemeente toch door een derde aansprakelijk wordt gesteld kan zij de schade op de boomeigenaar verhalen.

### **Wijziging van de overeenkomst:**

- 4.1 Deze overeenkomst kan alleen worden gewijzigd als beide partijen dit willen en de wijziging schriftelijk is vastgelegd. Partijen treden hierover met elkaar in overleg.

### **Ondertekening:**

Aldus overeengekomen.

Namens (naam boomeigenaar)  
d.d. ....

---

DE BURGEMEESTER VAN DONGEN,  
M.C. Starmans-Gelijns,  
d.d. ....

---

Gemeente **Dongen**

